

3/2023 (69)
Ročník XXIII

ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Časopis České společnosti
pro právo životního prostředí

Stavební zákon č. 183/2006 Sb. Stavební zákon č. 283/2021 Sb.

Srovnávací texty

Dominik Židek

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, přináší dlouho diskutované změny a zasahuje do většiny oblastí správního práva. Částečně zachovává pojmy a instituty zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), a částečně přináší i novinky. A právě z toho důvodu jsme připravili pro ty, kteří budou s novým právním předpisem pracovat, ať již každodenně nebo příležitostně v rámci svého oboru, praktickou příručku. Texty srovnávají nový stavební zákon s dosavadní úpravou. Čtenář tak získá přehled, jakým ustanovením nového stavebního zákona odpovídají ustanovení stavebního zákona z roku 2006.

Ke každému ustanovení nového stavebního zákona čtenář najde citované ustanovení (případně jeho část nebo rovnou více přílehlavých ustanovení) dosavadního stavebního zákona.

Publikace je doplněna dvěma rejstříky ustanovení. V prvním z nich je srovnání paragrafů podle nového stavebního zákona a ve druhém pak podle užitých ustanovení stavebního zákona z roku 2006.

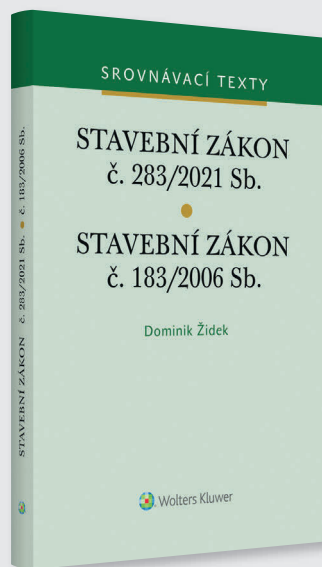
Příručku tak ocení nejen úředníci na obcích, právníci v advokátních kancelářích, soudci a další právnické profese, jejichž náplň se týká stavebního zákona, ale i studenti právnických fakult.

Publikace je k dispozici
také jako e-kniha.

Objednávejte na
obchod.wolterskluwer.cz

ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

vědecký časopis

Vydavatel: Česká společnost pro právo životního prostředí, z. s.

Evidenční číslo MK ČR E 11476

ISSN: 1213-5542

datová schránka s ID: 6wn3n53

Časopis je zařazen od roku 2014 na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodických publikací Rady pro vědu, výzkum a inovace

Adresa redakce:

Náměstí Curieových 7, Praha 1, PSČ 116 40, tel.: 221 005 232

e-mail: stejskal@prf.cuni.cz

www.cspzp.com

Šéfredaktor:

doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Editoři rubrik:

Vědecká témata:

doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Komentovaná judikatura SDEU:

JUDr. Vojtěch Vomáčka, Ph.D., LL.M.

Z judikatury Ústavního soudu ČR:

JUDr. Ondřej Vícha, Ph.D.

Členové redakční rady:

Prof. Dr. Zbigniew Bukowski (Polsko)

Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

(UK v Praze)

JUDr. Ing. Filip Dienstbier, Ph.D.

(Nejvyšší správní soud ČR)

Prof. Dr. Grzegorz Dobrowolski (Polsko)

JUDr. Jakub Hanák, Ph.D.

(MU v Brně)

Prof. nadzw. Dr. hab. Adam Habuda (Polsko)

Prof. Dr. Ferdinand Kerschner (Rakousko)

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, Ph.D. (Slovensko)

JUDr. Hana Müllerová, Ph.D.

(Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i.)

doc. JUDr. Magdalena Svobodová, Ph.D.

(UK v Praze)

doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.

(MU v Brně)

Prof. Dr. hab. Wojciech Radecki (Polsko)

Ing. Tomáš Rothröckl

(Správa NP Podyjí)

JUDr. Ing. Josef Staša, CSc.

(UK v Praze)

doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

(UK v Praze)

JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D.

(UP v Olomouci)

JUDr. Josef Vedral, Ph. D.

(UK v Praze)

Prof. Dr. hab. Mag. Erika Wagner (Rakousko)

JUDr. Jiří Zicha, Ph.D.

(UTB Zlín)

Fotografie na obálce:

Ing. Michael Hošek

Grafická úprava obálky:

RNDr. František Rozkot, CSc.

Sazba a technická redakce provedena

v nakladatelství Eva Rozkotová,

Na Ptačí skále 547, 266 01 Beroun

e-mail: eva@rozkotova.com

Tištěno na papíru splňujícím ISO 14001

a certifikáty EMAS, FSC, PEFC, ECF a C2C.

Náklad: 300 výtisků

Uzávěrka 69. čísla dne 01. 12. 2023.

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Číslo bylo realizováno v rámci projektu
„Měníme klima v legislativě pro naše obce a města“
a financováno z programu **Active Citizens Fund.**

☛ OBSAH Č. 3/2023 (69) ☚

ÚVODNÍK	7
<i>Martina Franková</i>	
Osobnosti ochrany životního prostředí vyznamenány na Pražském hradě	7
NÁŠ HOST	12
<i>Wojciech Radecki</i>	
Milníky vývoje práva životního prostředí v Německu, Rakousku, Česku, Slovensku a Polsku na pozadí mezinárodního a evropského práva	12
VĚDECKÁ TÉMATA	45
<i>Alena Chaloupková</i>	
Výročí Aarhuské úmluvy v mezinárodním kontextu i v České republice	45
<i>Jitka Šrejberová</i>	
Žatec a krajina žateckého chmele aneb O kulturním dědictví na Seznamu světového dědictví UNESCO trochu jinak	57
<i>Michael Hošek</i>	
EUROPARC Federation – 50 let práce pro přírodu a společnost	83
KOMENTOVANÁ JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR	92
<i>Adam Novák, Tereza Snopková</i>	
Právo na příznivé životní prostředí vs. právo na samosprávu ve světle současného rozhodování Ústavního soudu	92
Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA	105
<i>Daniel Mach</i>	
Zpráva o 28. zasedání Mezinárodního úřadu pro mořské dno	105
<i>David Chytil, Veronika Králová, Veronika Radová</i>	
Zpráva ze Studentské vědecké konference na téma Klimatická spravedlnost a udržitelná budoucnost	108
<i>Jana Sehnalová</i>	
Česká stopa na 27. ročníku Stetsonské soutěže v simulovaném soudním řízení z mezinárodního práva životního prostředí	113

RECENZE A ANOTACE	120
Recenze praktického komentáře k zákonu č. 542/2020 Sb.	120
PŘEHLED NOVÉ ENVIRONMENTÁLNÍ LEGISLATIVY	125
Sbírka zákonů červenec – říjen 2023	125
Sbírka mezinárodních smluv červenec – říjen 2023	127
INFORMACE O ČASOPISU	128
POKYNY PRO AUTORY	130
ZÁSADY RECENZNÍHO ŘÍZENÍ	133

☛ TABLE OF CONTENTS No. 3/2023 (69) ☚

EDITORIAL	7
<i>Martina Franková</i> President of the Czech Republic honoured personalities of environmental protection	7
OUR GUESTS	12
<i>Wojciech Radecki</i> Milestones in the development of environmental law in Germany, Austria, the Czech Republic, Slovakia and Poland on the background of international and European law	12
MAIN TOPICS	45
<i>Alena Chaloupková</i> Anniversary of the Aarhus Convention in the international context and in the Czech Republic	45
<i>Jitka Šrejberová</i> Žatec and the Landscape of SAAZ Hops or about the Cultural Heritage on the UNESCO World Heritage List in a different way	57
<i>Michael Hošek</i> EUROPARC Federation – 50 years of work for nature and society	83
COMMENTARY ON CASE LAW OF THE CZECH CONSTITUTIONAL COURT	92
<i>Adam Novák, Tereza Snopková</i> The right to a favourable environment vs. the right to self-government in the light of recent decisions of the Constitutional Court	92
FROM THE SCIENTIFIC AND RESEARCH LIFE	105
<i>Daniel Mach</i> Report on the 28th session of the International Seabed Authority	105

<i>David Chytil, Veronika Králová, Veronika Radová</i> Report of the Student Scientific Conference on Climate Justice and a Sustainable Future	108
<i>Jana Sehnalová</i> Czech footprint on 27th Annual Stetson International Environmental Moot Court Competition (IEMCC)	113
REVIEWED NEW BOOKS	120
Peer-reviewed publication is a commentary on Act No. č. 542/2020 Sb.	120
NEW CZECH ENVIRONMENTAL LEGISLATION IN COLLECTION OF LAW	125
List of the new Czech environmental legislation and international treaties (July – October 2023)	125
THE PEER-REVIEWED JOURNAL “ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ”	128
Basic information	128
INFORMATION FOR AUTHORS	130
Manuscript requirements	
RULES OF THE PEER-REVIEW PROCESS	133

◀ ÚVODNÍK ▶

OSOBNOSTI OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ VYZNAMENÁNY NA PRAŽSKÉM HRADĚ

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

právě držíte v ruce třetí číslo našeho časopisu za rok 2023. V úvodníku tohoto čísla je věnována poněkud netradičně pozornost několika významným osobnostem ochrany životního prostředí, které spojuje udílení státních vyznamenání prezidentem republiky dne 28. října 2023. Mezi nositeli letošních vyznamenání jsou osobnosti, které svůj profesní život zasvětily ekologii, přírodě, ochraně životního prostředí, zastoupeny v pozoruhodném počtu. Možná je příčinou určité opovrhování ekologií a ochranou přírody, které dávali najevo předchůdci současného prezidenta republiky Petra Pavla, a významné osobnosti české environmentalistiky tak zůstávaly stranou jejich pozornosti při udílení státních vyznamenání. Oba předchůdci prezidenta Petra Pavla tak činili velmi expresivně, Václav Klaus, ať již ve své nechvalně známé knize „Modrá, nikoli zelená planeta“, nebo svými výroky popírajícími klimatickou změnu, Miloš Zeman pak svými výroky popírajícími klimatickou změnu, kritizujícími Green Deal či ekologické aktivisty, nebo svou snahou prosadit svůj megalomanský sen o stavbě kanálu Dunaj – Odra – Labe. Letošní udílení státních vyznamenání tak lze také vnímat jako určitou společenskou rehabilitaci ekologie a environmentalistiky.

Nositelkou řádu Tomáše Garrigua Masaryka II. třídy se stala profesorka Hana Librová, socioložka, bioložka, environmentalistka. Medaile Za zásluhy 1. stupně byla udělena profesoru Josefu Fantovi, ekologu lesa a krajiny, profesoru Bedřichu Moldanovi, ekologu, biochemikovi a politikovi, RNDr. Miloslavu Nevrlému, přírodovědci a spisovateli, milovníku nejen českých hor a také RNDr. Dině Štěrbové, horolezkyni a cestovatelce.

Prof. Hana Librová, bioložka, socioložka a environmentalistka, založila studijní obor humanitní environmentalistika a následně katedru environmentálních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, kterou řadu let vedla. Věnuje se především udržitelnému způsobu života, propojuje environmentální problémy a způsoby jejich řešení s hodnotovým nastavením společnosti. Její práce ilustruje důležitost propojování přírodovědných a společenských vědních oborů. Je nositelkou řady ocenění, vedle řádu Tomáše Garrigua Masaryka II. třídy, připomeňme alespoň Cenu ministra životního prostředí (2004) a Cenu Josefa Vavrouška (1998)

Prof. Josef Fanta, krajinný a lesní ekolog, po emigraci v roce 1977 do Nizozemska působil v nizozemském Institutu pro výzkum lesa a krajiny a později na univerzitě v Amsterdamu a ve Wageningenu jako profesor ekologie. V centru pozornosti jeho profesního života stojí management hospodaření v lesích, zejména lesích národních parků. Vedle řady vědeckých prací na toto téma je nezbytné připomenout hmatatelné výsledky tohoto jeho odborného zájmu. Zasloužil se o obnovu lesů Krkonošského národního parku a Jizerských hor zničených kyselými dešti, když v 90. letech realizoval s nadací FACE projekt Obnova lesních ekosystémů v Krkonošském národním parku. Obdobný projekt pomohl prosadit také v Jizerských horách. S Krkonošským národním parkem je spojen celoživotně, spolupracoval na jeho vzniku, v letech 1963–1971 byl zaměstnancem Správy KRNP. Příznačné pro tuto dobu je, že z pozice náměstka ředitele to „dotáhl“ až na topiče. Dlouhodobě je členem Rady KRNP. Důrazně vystupoval proti kácení lesů napadených kůrovcem v první zóně šumavského národního parku a prosazoval bezzásahový přístup. Vedle medaile Za zásluhy 1. stupně je také nositelem Ceny ministra životního prostředí (2007) a Ceny Josefa Vavrouška (2015).

Profesor Bedřich Moldan, český geochemik, ekolog, politik, první ministr životního prostředí ČR, patří mezi nejvýznamnější české environmentalisty. Je profesorem pro obor ochrana životního prostředí. Jako ministr životního prostředí stál u zrodu práva životního prostředí v ČR. Je dobré připomenout, že zatímco Bedřich Moldan byl ministrem české vlády, na federální úrovni byl jeho současníkem doc. Josef Vavroušek, který působil jako ministr a předseda výboru pro životní prostředí. Na jejich práci pak v roli ministra životního prostředí ČR navázal další významný ekolog, ing. Ivan Dejmal. Tento „triumvirát“ tak stál u základů systému ochrany životního prostředí v ČR. V letech 2004–2010 byl Bedřich Moldan senátorem. Je zakladatelem Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy, jehož byl až do roku 2014 ředitelem, od té doby působí jako zástupce ředitele tohoto centra. V popředí jeho vědeckého zájmu stojí otázky udržitelného rozvoje. Z četných ocenění připomeňme vedle medaile Za zásluhy 1. stupně alespoň Cenu Josefa Vavrouška (2016) a čestné ocenění Konference OSN „Summit Země“ (1992).

Miloslav Nevrlý, zoolog, spisovatel, cestovatel, skaut a především milovník nejen Jizerských hor. Celý svůj profesní život působil v Severočeském muzeu v Liberci, převážně jako vedoucí přírodovědeckého oddělení. Působil také jako „okresní dobrovolný konzervátor ochrany přírody“ a v roce 2023 oslavil neuvěřitelných 75 let svého členství v České společnosti ornitologické. Svou vášeň k přírodě, Jizerským horám, Labským pískovcům či rumunským horám a dalším místům, ve kterých nachodil bezpočet kilometrů, zpracoval také literárně, velmi osobitým a poetickým způsobem. Jeho bibliografie obsahuje mj. i stovky popularizačních článků, ale za pozornost stojí především knihy (Kniha o Jizerských

horách, Chvály Zadní země či Nejkrásnější sbírka), které oslovily a ovlivnily již několik generací poutníků, horalů a milovníků divočiny. Jeho samizdatově vydaná prvotina Karpatské hry se v určitých kruzích stala doslova knihou generační – a vlastně kultovní.

Dovolíme si připomenout také RNDr. Margitu (Dinu) Štěrbovou, profesí matematicku, horolezkyni, cestovatelku a humanitární pracovníci. Byť se profesně ochranou životního prostředí nezabývá, její osobní i profesní život je úzce spojený hned s dvěma ekology. Svého již zesnulého manžela profesora pro obor ekologie Otakara Štěrbu, přírodovědce, krajinného ekologa a hydrologa, vodáka a cestovatele, doprovázela nejen osobním, ale i profesním životem. Účastnila se mnoha jím vedených expedic, napsali spolu např. knihu Putování po kanadských řekách. Její partnerkou na laně pak byla profesorka Věra Komárková, která se ve své vědecké činnosti věnovala především alpské ekologii.

Byť se profesní dráhy a oblasti zájmu vyznamenaných osobností v mnohém odlišují, všechny je spojuje profesní zájem a troufám si poněkud pateticky použít také výraz láska k přírodě. Za celou redakci jim tímto blahopřejeme.

A o čem si můžete přečíst v aktuálním čísle našeho časopisu? Profesor Radeckí nám připravil obsáhlé dějiny práva životního prostředí v zemích střední Evropy, sám to nazývá tzv. kalendáři. Ale nezůstal jen u pouhého výčtu událostí. Doporučuji.

Již v minulém čísle jsme upozorňovali na 25. výročí přijetí Aarhuské úmluvy. Alena Chaloupková se na jubilantku podívala podrobněji, a to jak z mezinárodního kontextu, tak z hlediska plnění Českou republikou.

A právě naše republika zaznamenala letos zase další úspěch v rámci Úmluvy o světovém kulturním a přírodním dědictví UNESCO. Jitka Šrejberová nám připomíná ve svém článku zápis Žatce a krajiny žateckého chmele aneb O kulturním dědictví na Seznamu světového dědictví UNESCO trochu jinak.

Nestává se nám často, že by v našem časopise psal prezident. Michael Hošek je v současné době prezidentem významné mezinárodní ochranné organizace EUROPARC Federation, která navíc v současné době slaví 50 let existence. Seznamte se s její prací pro přírodu a společnost.

Adam Novák a Tereza Snopková rozebírají aktuální judikaturu Ústavního soudu k právu na příznivé životní prostředí vs. právo na samosprávu.

A samozřejmě máme i pravidelné rubriky věnované konferencím v oboru, nové odborné literatuře či nové legislativě.

Martina Franková

EDITORIAL

Summary

Dear readers,

you are opening the 69th issue of our magazine (3/2023). The main topics of this issue are:

Professor Wojciech Radecki presents in his study a chronological putting in order and short characterizing the main legal acts in five states: Germany, Austria, Czechia, Slovakia and Poland, making a development way of the environmental law on the background of international and European law. The presentation embraces constitutions and constitutional acts, which fix position of the environmental protection, acts on the environmental protection as a whole, acts on the environmental impact assessment, provisions protecting the environment in civil and penal codes as well as nature protection acts.

The article by Alena Chaloupková contains a brief reflection of current events related to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters, which is commonly referred to as the Aarhus Convention. In 2023, specifically on 25 June 2023, the Aarhus Convention reached 25th anniversary since its adoption. And the very next year, on 4 October 2024, 20 years will have passed since the day it entered into force in the Czech Republic.

On the background of the Czech Republic's most recent successful nomination of the property "Žatec and the Landscape of Saaz Hops" to the UNESCO World Heritage List (WH List). The article by Jitka Šrejberová provides a comprehensive view of the property's journey on the WH List. It is not only a process of the long-term preparation and expert argumentation, including the search for optimal ways to manage it, but an examination if the key stakeholders are ready to protect and maintain the property. The aim of the article is to inform the reader how the nomination preparing is under way and what it is expected after the inscription on the WH List.

In 2023, the EUROPARC Federation (hereafter EF) celebrated its 50th anniversary. Not every organisation can overcome such a long period and still maintain a high and stable membership. It is a cause for celebration, but also for reflection on where we have come since 1973 and what path we want to take next. That is, whether after so long the usefulness of this organisation still remains. For the Czech reader, this article should also provide basic information about what the

EF is or is not, who represents it, and what activities it carries out. The author of the article, Michael Hošek, is currently the President of the Europarc Federation.

Further, hopefully interesting reading can be found again in the regular sections devoted to new literature, laws, conferences and, of course, in the section mapping court case law (currently the Czech Constitutional Court).

← NÁŠ HOST →**MILNÍKY VÝVOJE PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
V NĚMECKU, RAKOUSKU, ČESKU, SLOVENSKU A POLSKU
NA POZADÍ MEZINÁRODNÍHO A EVROPSKÉHO PRÁVA**

Prof. Dr. hab. Wojciech Radecki, dr.hon. causa

Úvodem

Účelem tohoto příspěvku je uvést výčet zvláště významných událostí ve vývoji práva životního prostředí, které představují „milníky“ v pěti evropských státech blízkých nejen z geografického pohledu, ale také historického, kulturního a právního (dále jen „kalendárium“).

Za „milníky“ ve výše uvedeném smyslu lze považovat:

- 1) ústavy a ústavní zákony, ve kterých našly v průběhu historie odraz ideje nejprve ochrany přírody, poté ochrany životního prostředí,
- 2) celkové zákony o životním prostředí - rámcové nebo komplexní,
- 3) zákony o posuzování vlivů na životní prostředí, které se dle své podstaty týkají životního prostředí jako celku,
- 4) zapojení nástrojů ochrany přírody nebo životního prostředí v trestních a občanskoprávních zákonících,
- 5) zákony o ochraně přírody z důvodu jejich zvláštního místa v právní soustavě ochrany životního prostředí; beru v jejich případě v potaz také zvláštní zákony (pokud existují) regulující obchodování s chráněnými druhy živočichů a rostlin nebo upravující prevenci a regulaci invazních druhů.

Při rozboru národních úprav beru v úvahu společný stát Čechů a Slováků v podobě zejména éry socialistického Československa, od roku 1969 ve federativním uspořádání. Mám na zřeteli také německou epizodu v podobě Německé demokratické republiky (NDR), která vedle Spolkové německé republiky (SNR) existovala čtyři dekády (1949–1990) a tzv. enderácké právo životního prostředí platilo na určité části německého území čtvrt století (1970–1995).

Pokud jde o federativní státy: Německo a Rakousko zkoumám pouze z hlediska federálního zákonodárství; ze srozumitelných příčin nemohu vstoupit do úvahu zákonodárství spolkových zemí. Ve federativním uspořádání Československa od roku 1969 naopak mám na zřeteli také zákonodárství obou republik.

Předmětem příspěvku jsou výhradně zákony: ústavy, ústavní zákony, běžné zákony; nechávám stranou prováděcí předpisy.

Národní úpravy pěti států vznikaly pod více nebo méně výrazným vlivem nejprve mezinárodního práva, potom také evropského práva, kterým rozumím na jedné straně právo vznikající v rámci Rady Evropy, na druhé straně právo Evropského hospodářského společenství, Evropských společenství a Evropské unie (komunitární právo, posléze unijní právo).

Zásadní otázkou je vymezení počátečního bodu zkoumání. Jako tento bod uvádím konec první světové války, to znamená rok 1918. Víím, že už dříve existovala alespoň Pařížská úmluva o ochraně ptáků užitečných pro zemědělství z roku 1902, a předpisy o ochraně přírody na některých německých územích na konci 19. a na začátku 20. století, ale to jsou spíše historické zajímavosti, proto za východisko přijímám snadno určitelný bod po ukončení válečných událostí první světové války.

KALENDÁRIUM

Rok 1919

Výmarská ústava v Německu¹ v článku 150 uvádí: „*Přírodní památky a také krajina požívají ochrany a péče státu*“².

Rok 1934

První polský zákon z 10. března 1934 o ochraně přírody,³ čistě konzervační povahy, poskytuje ochranu přírodním útvarům, jejichž zachování je ve veřejném zájmu, vzhledem k jejich vědecké, estetické, historické, památkové hodnotě nebo vzhledem ke zvláštní krajinné hodnotě, které státní moc uznala za chráněné.

Rok 1935

Německý zákon ze dne 26. června 1935 o ochraně přírody⁴, podle kterého zachování a péče o přírodní zdroje získaly jednotné hmotné a procesní základy. Účelem zákona je ideální ochrana přírody, která podporuje emocionální hodnoty, touhy po přírodě a cit k vlasti a hodlá zajistit využívání přírody a odpočinek v přírodě každému občanovi. Základem ochrany přírodních příznačných forem je jejich krása, ojedinělost, estetický význam a vědecké zájmy, jakož i vlastivěda

¹ Weimarer Reichsverfassung.

² Podle: A. Ebert, *Naturschutzgesetze des Bundes und der Länder, Einführung*. München 1988, s. X.

³ Ustawa z 10. 3. 1934 o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 31, poz. 274).

⁴ Reichsnaturschutzgesetz vom 26. 6. 1935.

a národopis⁵. Po druhé světové válce zákon z roku 1935 platil v zemích Spolkové německé republiky a postupně byl nahrazován zákony o ochraně přírody jednotlivých spolkových zemí⁶.

Rok 1949

Druhý polský zákon z 7. dubna 1949 o ochraně přírody⁷ v čl. 1 definuje ochranu přírody jako zachování, restituce a vhodné využívání:

- 1) přírodních zdrojů,
- 2) útvarů živé a neživé přírody, jak jednotlivých exemplářů a jejich seskupení, tak celků na vymezených územích, jejichž ochrana je ve veřejném zájmu z vědeckých, estetických, historicko-památkových, zdravotních a společenských důvodů a také z důvodu svébytných vlastností krajiny.

Zákon předpokládá ochranu přírodních zdrojů přednostně před konzervací jejich útvarů, což znamená přenesení těžiště otázek ochrany přírody z vědeckých zájmů na hospodářské⁸. Tento přesun důrazu je pouze proklamační povahy, ve skutečnosti zákon funguje v konzervační oblasti na základě čtyřech forem ochrany přírody: národní parky, přírodní rezervace, přírodní památky, druhová ochrana rostlin a živočichů.

Rok 1954

V Německé demokratické republice vzniká zákon z 4. srpna 1954 o zachování a péči o přírodu⁹, který klade důraz na ochranu přírodních zdrojů a význam přírody pro odpočinek lidí a zavádí kategorie přírodních rezervací (*Naturschutzgebiete*), chráněných krajinných oblastí (*Landschaftsschutzgebiete*), a přírodních památek (*Naturdenkmäler*), chráněných rostlin a živočichů (*geschützte Pflanzen und Tiere*), ale také pojetí obecné ochrany volně žijících živočichů (jiných než zvěř) a planě rostoucích rostlin¹⁰.

⁵ A. Ebert, *Naturschutzgesetze des Bundes und der Länder, Einführung*, München 1988, s. X.

⁶ Podle: H. W. Louis, *Bundesnaturschutzgesetz. Kommentar der §§ 1 bis 19f*, Braunschweig 2000, s. 71.

⁷ Ustawa z 7.4.1949 o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 25. poz. 180).

⁸ W. Brzeziński, *Nowa polska ustawa o ochronie przyrody*, „Chrońmy Przyrodę Ojczystą” 1949, z. 7–8, s. 3–4.

⁹ Gesetz vom 4. 8. 1954 zur Erhaltung und Pflege der heimatlichen Natur – Naturschutzgesetz (Gesetzblatt der DDR Nr. 71, S. 695).

¹⁰ H. Weinitzschke, *Naturschutz gestern, heute, morgen*, Leipzig-Jena-Berlin 1980, s. 35 ff.

Rok 1955

Dne 18. října 1955 byl na Slovensku přijat zákon o státní ochraně přírody¹¹. Československo sice tehdy bylo ještě unitárním státem, ale Ústava z roku 1958 svěřila Slovenské národní radě působnost v kulturních věcech, a ochrana přírody patřila tehdy k oblasti kultury.

V slovenském zákoně se poprvé objevilo vymezení přírody „ako životné prostredie pracujúcich“. Zákon zavedl následující kategorie chráněných území:

- a) národní parky,
- b) chráněné krajinné oblasti,
- c) státní přírodní rezervace,
- d) chráněná naleziště,
- e) chráněné parky a zahrady,
- f) chráněné studijní plochy,

a vedle nich:

- chráněné přírodní výtvořy,
- chráněné přírodní památky,
- chráněné druhy živočichů, rostlin, nerostů a zkamenělin.

Rok 1956

Český zákon z 1. srpna 1956 o státní ochraně přírody¹² byl obdobný slovenskému. Není divu, protože základem slovenského zákona byl návrh českého zákona, zpřístupněný v roce 1955 slovenským představitelům státní ochrany přírody¹³, následkem čehož byl slovenský zákon schválen dříve, ale oba se odvozují ze stejného pramene.

Kategorie chráněných území byly stejné:

- a) národní parky,
- b) chráněné krajinné oblasti,
- c) státní přírodní rezervace,
- d) chráněná naleziště
- e) chráněné parky a zahrady,
- f) chráněné studijní plochy,

a vedle nich:

---

¹¹ Zákon Slovenskej národnej rady č. 1/1955 Zb. SNR o štátnej ochrane prírody.

¹² Zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody.

¹³ M. Damohorský, *Padesát let od přijetí prvního českého zákona o ochraně přírody*, Časopis Ochrana přírody, 2006, č. 6, s. 161.

- chráněné přírodní výtvoři,
- chráněné přírodní památky,
- chráněné druhy živočichů, rostlin, nerostů a zkamenělin.

Rok 1960

Dne 11. července 1960 schválená Ústava Československé socialistické republiky¹⁴ v čl. 15 odst. 2 uvádí:

„Stát se stará o zvelebování a všestrannou ochranu přírody a o zachování krajinných krás vlasti, aby tím vytvářel bohatší zdroje blahobytu lidu a vhodné prostředí, které by prospívalo zdraví pracujících a umožňovalo jejich zotavení“.

Samo zařazení požadavku ochrany přírody přímo do Ústavy je významným přínosem pro právní zakotvení ochrany přírody¹⁵.

Po „sametové revoluci“ v listopadu 1989 byl čl. 15 odst. 2 novelizován v následujícím znění: *„Stát dbá o vytváření ekologické rovnováhy ochranou přírody a péčí o tvorbu a ochranu životního prostředí i o šetrné využívání přírodních zdrojů“.*

Rok 1966

Československý zákon z 17. března 1966 o péči o zdraví lidu¹⁶ byl považován v jistém smyslu za podstatný pro ochranu životního prostředí. Právo na péči o zdraví lidu nelze chápat jen v úzkém smyslu jako právo na bezplatnou léčebnou péči, na hmotné zabezpečení ve stáří apod. Naopak, je nutno je vidět v jeho širokém významu, v souvislosti s právem občanů socialistických států na zdravé životní prostředí¹⁷.

Rok 1968

Ústava Německé demokratické republiky¹⁸ přijatá dne 6. dubna 1968 věnuje problematice životního prostředí článek 15 obsahující následující normy:

- 1) Půda Německé demokratické republiky patří k jejímu nejcennějšímu přírodnímu bohatství. Musí být chráněná a racionálně využívána. Zemědělské a lesní pozemky mohou být změněny na jiné účely pouze se souhlasem příslušných státních orgánů.

¹⁴ Ústava Československé socialistické republiky č. 100/1960 Sb.

¹⁵ R. Měkota, *Ochrana přírody v československém práve*, Bratislava 1968, s. 56.

¹⁶ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu.

¹⁷ Z. Madar, *Právo socialistických států a péče o životní prostředí*, Praha 1983, s. 51.

¹⁸ Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik vom 6.4.1968 (Gesetzblatt der DDR I Nr. 8 S. 199).

- 2) V zájmu blahobytu občanů stát a společnost pečuje o ochranu přírody. Udržení čistoty vod a ovzduší, a také ochrana rostlinného a živočišného světa a krásy rodné krajiny mají být zajištěny příslušnými orgány a nadto je záležitostí každého občana.

V prosinci 1968 Valné shromáždění Organizace spojených národů zahájilo projednávání problémů ochrany životního prostředí a zavázalo tehdejšího generálního tajemníka OSN Sithu U Thanta k předložení vědecké zprávy o stavu ohrožení životního prostředí. Generální tajemník oznámil záměr na svolání mezinárodní konference věnované ochraně životního prostředí. Zpráva obecně nazvaná Zprávou U Thanta „Člověk a jeho životní prostředí“ byla předložena v květnu 1969 a od té doby se obvykle datuje celosvětový zájem o problémy ohrožení a ochranu životního prostředí¹⁹.

Rok 1969

V Polsku byl 19. dubna 1969 přijat trestní zákoník²⁰, který v hlavě XX „Trestné činy proti obecné bezpečnosti a bezpečnosti v silniční, vodní a vzdušné dopravě“ zavedl typizaci trestného činu vyvolání obecného nebezpečí pro život nebo zdraví lidí nebo majetek značného rozsahu znečištěním vody, ovzduší nebo půdy (čl. 140 § 1 bod 2), postižitelné také v případě nedbalosti (čl. 140 § 2).

Rok 1970

V Německé demokratické republice byl neobvykle rychle, jen rok od zveřejnění Zprávy U Thanta, dne 14. května 1970 přijat komplexní zákon týkající se životního prostředí: zákon o plánovaném utváření socialistické zemské kultury v NDR²¹. Je velmi charakteristické, že zákonodárce NDR nepoužil pojetí ochrana životního prostředí (*Umweltschutz*), nýbrž sáhnul k tradičnímu německému pojetí *Landeskultur*, který znamená víceméně vhodné hospodaření v přírodě. Teprve během času se vypracovalo pojetí, ve kterém *Umweltschutz* (znamenající především ochranu před nepříznivými vlivy) je součástí *Landeskultur*²². Jestliže však vezmeme v úvahu, že zákon čítal 45 široce pojatých paragrafů a upravoval vedle podstatných otázek plánování a řízení *Landeskultur* jako celku (§ 1) také otázky utváření krajiny a ochrany přírody (§ 2–9), využívání a ochrany půdy (§ 10–21), lesů (§ 22–23), vod (§ 24–28), udržení čistoty ovzduší (§ 29–31), nakládání s odpady (§ 32–33) a ochrany před hlukem (§ 34–36), pak je možné hodnotit, že

¹⁹ Podle: K. Kocot, *Prawnomiędzynarodowe zasady zoologii*, Wrocław 1975, s. 5 i n.

²⁰ Ustawa z 19. 4. 1969 – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94).

²¹ Gesetz vom 14. 5. 1970 über die planmäßige Gestaltung der sozialistischen Landeskultur in der Deutschen Demokratischen Republik (Gesetzblatt der DDR I Nr. 12 S. 67).

²² E. Oehler, *Umweltschutz* [in:] In: Oehler (Hrsg.), *Landeskultur. Lexikon*, Berlin 1983, s. 173.

německé právo *Landeskulturrecht* není nic jiného než právo životního prostředí. Paragrafy zákona byly dosti obecné, stanovovaly cíle, kterých bylo třeba dosáhnout, ale nástroje k dosažení těchto cílů byly obsahem prováděcích předpisů v podobě šesti nejpodstatnějších nařízení k *Landeskulturgesetz* (důležité je kupříkladu, že *Landeskulturgesetz* zrušil zákon z roku 1954 o ochraně přírody, a příslušná ustanovení o ochraně přírody a krajiny byla obsahem druhého prováděcího nařízení) a také v zvláštních zákonech (například ve vodním zákoně). Po sjednocení Německa *Landeskulturgesetz* platil ještě nějakou dobu v nových spolkových zemích, aby byl po roce 1995 definitivně zrušen.

Rok 1971

Úmluva o mokřadech mezinárodního významu, zejména jako stanoviště vodního ptactva, Ramsar, 2. února 1971, byla první ze série nejpodstatnějších mezinárodních úmluv věnovaných ochraně přírody.

Rok 1972

Konference Organizace spojených národů ve věci životního prostředí, Stockholm, červen 1972, je dodnes považovaná jako rozhodný okamžik v dějinách ochrany životního prostředí. Nejpodstatnějším výsledkem konference byla Stockholmská deklarace přijatá 16. června 1972. Sice není právně závazným pramenem mezinárodního práva (stejně nejsou takovými prameny Deklarace z Rio de Janeiro 1992 a Johannesburgu 2002), ale její význam je zásadní především z toho důvodu, že deklarace zakotvila právo člověka na vhodné životní prostředí. V návaznosti na výsledky Stockholmské konference byl připraven plán zřízení a činnosti zvláštního orgánu v rámci struktury OSN - *United Nations Environmental Programme (UNEP)*.

Dne 16. listopadu 1972 byla přijata v Paříži Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.

Rok 1973

Dne 3. března 1973 byla ve Washingtonu přijata Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Jedná se o nejdůležitější mezinárodní akt věnovaný ochraně ohrožených druhů, obvykle nazývaný Úmluvou CITES (zkratka anglického názvu *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*). Na tuto úmluvu budou poté v budoucnu navazovat evropská komunitární nařízení a v různých formách národní zákony.

Rok 1974

V rakouském trestním zákoníku²³ přijatém dne 23. ledna 1974 byly do hlavy o trestných činech obecně nebezpečných (dnešní název: *Gemeingefährliche strafbare Handlungen und strafbare Handlungen gegen die Umwelt*) zavedeny skutkové podstaty znečištění vody a ovzduší (§ 181) a dalších trestných činů proti přírodě (§ 182 a 183). Během času byly doplněny trestné činy podle § 181–181j; v rakouské literatuře se tak upevňuje pojetí trestního práva životního prostředí (*Umweltstrafrecht*)²⁴.

Rok 1976

V Polsku byl schválen 10. února 1976 zákon o změně Ústavy Polské lidové republiky²⁵, který zavádí do jejího textu dvě ustanovení týkající se životního prostředí:

Článek 12 odstavec 2: Polská lidová republika zajišťuje ochranu a racionální vytváření přírodního životního prostředí, které je celonárodním dobrem.

Článek 71: Občané Polské lidové republiky mají právo požívat hodnoty přírodního životního prostředí a povinnost je chránit²⁶.

Tímto způsobem ochrana životního prostředí nazývaná „přírodním“ (*środowisko naturalne*) podle koncepce zpracované v literatuře jako soubor přírodních prvků, tj. vytvořených přírodou, ale v menším nebo větším stupni přetvořených hospodářskou činností člověka²⁷, byla považována za úlohu státu a předmět práv a povinností občanů. Odstavec 2 v článku 12 byl zrušen v roce 1990 v souvislosti se změnou státního zřízení, článek 71 platil do roku 1997.

V Německé spolkové republice byl 12. listopadu 1976 přijat zákon o ochraně přírody a péči o krajinu²⁸ složený z 40 propracovaných paragrafů. Jeho § 1 odst. 1 vytýčil účely ochrany přírody a péči o krajinu touto formulací:

„Příroda a krajina v osídlených a neosídlených oblastech mají být chráněny, opečovávány a rozvíjeny tak, aby byla trvale zajištěna

- 1. schopnost uspokojovat potřeby ze strany přírodního hospodářství,*
- 2. užitková schopnost přírodního blaha,*

²³ Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB), původní text BGBl. Nr. 60/1974, aktuální text BGBl. I Nr. 154/2020.

²⁴ S. Reindl-Krauskopf, F. Salimi, *Umweltstrafrecht. Eine systematische Darstellung des gerichtlichen Umweltstrafrechts*, Wien 2013.

²⁵ Ustawa z 10. 2. 1976 o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 5, poz. 29).

²⁶ Úplný text tehdejší Ústavy – Dz.U. 1976 Nr 7, poz. 36.

²⁷ W. Brzeziński, *Ochrona prawna naturalnego środowiska człowieka*, Warszawa 1975, s. 28–29.

²⁸ Gesetz vom 12. 11. 1976 über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz – BNatSchG) (in der Fassung vom 21. 9. 1998 – BGBl. I S. 2994).

3. *rostlinný a živočišný svět a také*
4. *rozmanitost, svéráznost a krása přírody a krajiny*

jako základy života člověka a jako podmínka jeho odpočinku v přírodě a krajině.“

Zákon byl přijat jako rámcový ve vztahu k zákonům o ochraně přírody spolkových zemí²⁹.

Rok 1977

V Německé demokratické republice zákonem z 7. dubna 1977 byl novelizován Trestní zákoník NDR z 12. ledna 1968³⁰, do kterého v hlavě o trestných činech proti obecné bezpečnosti (*Straftaten gegen die allgemeine Sicherheit*) byly zavedeny skutkové podstaty způsobení ohrožení životního prostředí (*Verursachung einer Umweltgefahr* (úmyslného v § 191a a z nedbalosti v § 191b).

Rok 1977 byl též ve znamení dvou aktů mezinárodního válečného práva:

- 1) dne 19. května 1977 byla v Ženevě otevřena k podpisu Úmluva o zákazu vojenského nebo jakéhokoliv jiného nepřátelského použití prostředků měnicích životní prostředí; v čl. I-1 stanovuje, že každá strana této úmluvy se zavazuje nepoužívat k vojenským nebo jakýmkoliv jiným účelům technických prostředků vlivu na životní prostředí, způsobujících rozsáhlé, dlouhodobé nebo vážné následky,
- 2) Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů, přijatý v Ženevě dne 8. června 1977, v čl. 35 odst. 3 zakazuje použití metod a prostředků vedení války, jejichž účelem je způsobení rozsáhlých, dlouhodobých a vážných škod na přírodním životním prostředí nebo u nichž je možné očekávat, že takové škody způsobí; dodatečně posiluje tuto úpravu v čl. 55, který příkazuje ochranu přírodního životního prostředí před takovými škodami (odst. 1) a zakazuje útok na životní prostředí jako represálie (odst. 2).

Tyto dva mezinárodní akty byly základem pro vytvoření pojmu zločinu ekocidy (vraždy životního prostředí, koncipovaného podle vzoru genocida), ale omezeného pro mezinárodní ozbrojené konflikty. Tento velký politický a teoretický úspěch se prakticky objevil jako neúčinný během války v Zálivu (1991) – podpálení vrtných věží v Kuvajtu vojsky iráckého režimu Sadáma Husajna nepochybně ekocidou bylo, a především během ruské agrese proti Ukrajině (2022), která znamená úplné zmaření celého humanitárního vojenského práva.

²⁹ H. W. Louis, *Bundesnaturschutzgesetz. Kommentar der §§ 1 bis 19f*, Braunschweig 2000, s. 71.

³⁰ Strafgesetzbuch der Deutschen Demokratischen Republik – StGB – vom 12. 1. 1968 in der Fassung des 2. Strafrechtsänderungsgesetzes vom 7.5.1977 (Gesetzblatt der DDR I 1977 Nr. 10 S. 100).

Rok 1979

V roce 1979 bylo přijato několik pro ochranu přírody významných mezinárodních a komunitárních právních norem: Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů – Bonn, 23. června 1979, Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť – Bern, 19. září 1979, Směrnice č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptaků, přijata 2. dubna 1979, v současné době nadále platná jako Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/EU z 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptaků. Spolu s pozdější o několik let přijatou Směrnicí o stanovištích 92/43/EHS bude základem vytvoření Evropské unijní soustavy chráněných území – Natura 2000.

Rok 1980

V Polsku byl schválen komplexní zákon z 31. ledna 1980 o ochraně a vytváření životního prostředí³¹, složený ze 118 článků hmotné, procesní a organizační povahy, rozdělených do osmi hlav: Obecná ustanovení (I), Základní směry ochrany životního prostředí (II), Výkon ochrany životního prostředí (III), Odpovědnost za následky porušení stavu životního prostředí (IV), Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí (V), Organizace ochrany životního prostředí (VI), Trestní ustanovení (VII), Závěrečná a přechodná ustanovení (VIII); většina hlav se dělí na menší redakční jednotky.

Zákon z roku 1980 daleko překračuje rámcovou úpravu, ale není kodexem, protože nadále platí četné zákony týkající se životního prostředí.

Zákon definuje životní prostředí (*środowisko*) jako souhrn přírodních prvků, zejména zemský povrch, včetně půdy, nerostů, vody, atmosférického ovzduší, rostlinný a živočišný svět, a také krajinu, jak v přirozeném, tak v důsledku lidské činnosti přetvořeném stavu (čl. 1 odst. 2), a ochranu životního prostředí (*ochrona środowiska*) definuje v čl. 2 odst. 1 jako činnosti nebo opomenutí umožňující zachovávání nebo navrácení přírodní rovnováhy nutné k dosažení účelu stanoveného v čl. 1 odst. 1 (tj. zajištění současným a budoucím generacím příznivých životních podmínek a realizace práva na využívání přírodních zdrojů a zachovávání jejich hodnot), která se odráží zejména v:

- 1) racionálním utváření životního prostředí,
- 2) racionálním hospodaření s přírodními zdroji,
- 3) předcházení nebo zamezení škodlivým vlivům na životní prostředí způsobujícím jeho ničení, poškození, znečištění, změny fyzických vlastností nebo povahy přírodních prvků,

³¹ Ustawa z 31. 1. 1980 o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz.U. Nr 3, poz. 6; úplný text Dz.U. 1994 Nr 49, poz. 196).

4) navrácení přírodních prvků do vhodného stavu.

V Německé spolkové republice byl 18. března 1980 schválen zákon o změně trestního práva – zákon o boji proti kriminalitě v oblasti životního prostředí³², který zavedl do německého trestního zákoníku z 15. května 1871³³ novou hlavu 28. – „Trestné činy proti životnímu prostředí“ (*Straftaten gegen die Umwelt*) obsahující § 324–330d, několikrát měněný (především druhým zákonem z 27. června 1994 o boji proti kriminalitě v oblasti životního prostředí³⁴), a doplněný novými § 324a a § 325a, předmětná hlava dnes nese číslování jako 29. hlava.

Po roce 1980 úplnou vědeckou akceptaci získala kategorie trestního práva životního prostředí (*Umweltstrafrecht*) ve dvojitým smyslu: sensu stricto (*Umweltstrafrecht im engeren Sinne*) zahrnujícím skutkové podstaty obsažené v této zvláštní hlavě trestního zákoníku, a sensu largo (*Umweltstrafrecht im weiteren Sinne*) zahrnujícím také skutkové podstaty obsažené v jiných hlavách trestního zákoníku nebo v jiných zákonech majících vlastní trestní ustanovení (*Nebenstrafrecht*)³⁵.

Rok 1984

Rakouský ústavní zákon z 27. listopadu 1984 o komplexní ochraně životního prostředí³⁶. Tento velmi krátký zákon v § 1 odst. 1 uvádí, že Rakouská republika (Spolek, spolkové země a obce) je pro komplexní ochranu životního prostředí (*umfassende Umweltschutz*), a v odst. 2 upřesňuje, že komplexní ochranou životního prostředí je ochrana přírodního životního prostředí před škodlivými vlivy. Ochrana životního prostředí spočívá zejména v prostředcích pro udržení čistoty ovzduší, vody a půdy, a také vyhýbání se obtěžování hlukem.

Rok 1985

Na evropské úrovni byla přijata Směrnice Rady 85/337/EHS z 27. června 1985 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí, která dává počátek uplatňování nejpodstatnějšího prevenčního nástroje ochrany životního prostředí, jakým je posuzování vlivů. Tato směrnice nadále platí v úplném textu jako Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/920/EU z 13. prosince 2011.

³² Gesetz vom 18. 3. 1980 zur Bekämpfung der Umweltkriminalität (18. Strafrechtsänderungsgesetz) (BGBl. I S. 373).

³³ Strafgesetzbuch (StGB) in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. 11. 1998 (BGBl. I S. 3322).

³⁴ Zweites Gesetz vom 27. 6. 1994 zur Bekämpfung der Umweltkriminalität (BGBl. I S. 1440).

³⁵ F. Saliger, *Umweltstrafrecht*, München 2012, s. 4.

³⁶ Bundesverfassungsgesetz über die umfassenden Umweltschutz (BGBl., Nr. 491/1984).

Rok 1989

V Československu sotva měsíc po „sametové revoluci“ novelizačním zákonem z 13. prosince 1989³⁷ byly do československého trestního zákona z 27. listopadu 1961³⁸ do čtvrté hlavy zvláštní části „Trestné činy obecně nebezpečné“ zavedeny skutkové podstaty trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí úmyslného v § 181a a z nedbalosti v § 181b. Posléze se díky dalším novelám tato skupina trestných činů proti životnímu prostředí rozrostla v České republice do § 181a–181h a v Slovenské republice do § 181a–181g.

Rok 1990

V Německé spolkové republice byl 12. února 1990 přijat zákon o posuzování vlivů na životní prostředí³⁹ obsahující nejprve pouze posuzování záměrů, a po roce 2005 také strategické posuzování.

Už po sjednocení Německa byl schválen zákon z 10. prosince 1990 o odpovědnosti za ztráty na životním prostředí⁴⁰ zařazený – vedle některých ustanovení občanského zákoníku – k soukromému právu životního prostředí (*Umweltprivatrecht*).

Rok 1991

V Československu se dne 9. ledna 1991 Federální shromáždění, na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, usneslo na ústavním zákoně – Listina základních práv a svobod⁴¹ věnující se v hlavě čtvrté „Hospodářská, sociální a kulturní práva“ záležitostem životního prostředí. Článek 35 uvádí:

- (1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.
- (2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.
- (3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad mírou stanovenou zákonem.

Na mezinárodní úrovni byla přijata ve finském Espoo dne 25. února 1991 Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států.

³⁷ Zákon č. 159/1989 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, zákon o přečinech a trestní řád.

³⁸ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

³⁹ Gesetz vom 12. 2. 1990 über die Umweltverträglichkeitsprüfung (UVPG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 18.3.2021 (BGBl. I S. 540).

⁴⁰ Umwelthaftungsgesetz (UmweltHG) vom 10. 12. 1990 (BGBl. I S. 2634).

⁴¹ Ústavní zákon č. 23/1991 Sb.

V Polsku byl dne 16. října 1991 schválen třetí zákon o ochraně přírody⁴², který definuje ochranu přírody (*ochrona przyrody*) jako zachovávání, vhodné využívání a obnovování zdrojů a prvků přírody, zejména planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, přírodních komplexů a ekosystémů. Ve srovnání s předchozím zákonem zákon z roku 1991 rozšiřuje územní formy ochrany přírody na krajinné parky (*parki krajobrazowe*) a chráněné krajinné oblasti (*obszary chronionego krajobrazu*), které spolu s národními parky a přírodními rezervacemi mají tvořit státní soustavu chráněných území (*krajowy system obszarów chronionych*). Do individuálních forem ochrany přírody doplňuje – vedle již známých ze zákona z roku 1949 – nové dokumentační stanoviště neživé přírody (*stanowiska dokumentacyjne*), ekologické užitky (*użytki ekologiczne*) a přírodně-krajinné soubory (*zespoły przyrodniczo-krajobrazowe*). Nadále je uplatňována druhová ochrana rostlin a živočichů.

Československý zákonodárce zákonem z 5. listopadu 1991⁴³ novelizoval československý Občanský zákoník z 26. února 1964⁴⁴ a rozšířil v § 415 obsažený princip „*neminem laedere*“ o zákaz poškozování přírody a životního prostředí. Pozdější novelizace § 415 uvedla znění: „*Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí*“.

Koncem roku 1991 se Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky dne 5. prosince 1991 usneslo na zákoně o životním prostředí⁴⁵, který nadále platí v České republice a Slovenské republice. Tento krátký zákon složený v původním textu ze 35 stručných paragrafů, v původním znění obsahoval vymezení účelu (§ 1), definice pojmů (§ 2–10), zásady ochrany životního prostředí (§ 11–16), určoval prevenční povinnosti, včetně posuzování vlivů (§ 17–26), obsahoval i ustanovení o odpovědnosti (§ 27–30), ekonomických nástrojích (§ 31–33), ustanovení přechodná a závěrečná (§ 34 a § 35). V ustanoveních o posuzování vlivů federální zákonodárce předpokládal, že ty budou postupně upřesňovány zákonodárstvím jednotlivých republik.

Zákon definuje životní prostředí jako vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Složkami životního prostředí jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie (§ 2). Podle § 9 ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho

⁴² Ustawa z 16. 10. 1991 o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 114, poz. 492; úplný text Dz.U. 2001 Nr 99, poz. 1071).

⁴³ Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

⁴⁴ Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

⁴⁵ Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku.

Rok 1992

Rok významný na mezinárodní úrovni vzhledem ke konání Konference Organizace spojených národů „Životní prostředí a rozvoj“ v Rio de Janeiro 3.–14. června 1992, jehož podstatným výsledkem byla Deklarace z Rio de Janeiro ve věci životního prostředí a rozvoje.

Zvláště důležitý význam v mezinárodním právu má Úmluva o biologické rozmanitosti, přijatá v Rio de Janeiro 5. června 1992, a v evropském právu Směrnice Rady 92/43/EHS z 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, která spolu s dřívější směrnicí o ochraně volně žijících ptáků je základem tvorby evropské soustavy chráněných území Natura 2000.

Na národní úrovni jsou v tomto roce nejpodstatnější změny v Československu, jestliže vezmeme v úvahu, že je to rok předcházející rozdělení Československa na dvě samostatné republiky Českou a Slovenskou.

Česká národní rada přijala 19. února 1992 zákon o ochraně přírody a krajiny⁴⁶, který mnohokrát novelizovaný platí dodnes. Tento zákon nahradil zákon z roku 1956 o státní ochraně přírody a již svým odlišným názvem akcentuje důraz na ochranu celé přírody a krajiny. Přírodu již nelze dělit na chráněnou a nechráněnou, ale podle nového pojetí je nutno zajistit ochranu pro všechny stabilizující přírodní ekosystémy a zvláštní ochranu pro nejvýznamnější části přírody⁴⁷.

Účel zákona určuje jeho § 1, který v původním znění stanovil, že účelem zákona je přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitosti forem života, přírodních hodnot a krás a k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji. Během následujících novel byl doplněn ještě účel vytvořit v souladu s evropským právem v České republice soustavu Natura 2000. Přitom je nutno zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry.

Ochranu přírody a krajiny zákon definuje v § 2 odst. 1 jako „*péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny*“.

⁴⁶ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁴⁷ V. Stejskal, *Zákon o ochraně přírody a krajiny, Komentář*, Praha 2016, s. 2.

Zákon přijal rozlišení obecné a zvláštní ochrany přírody. K formám zvláštní územní ochrany přírody zařadil:

- a) národní parky,
- b) chráněné krajinné oblasti,
- c) národní přírodní rezervace,
- d) přírodní rezervace,
- e) národní přírodní památky,
- f) přírodní památky.

Dalšími formami ochrany přírody jsou památné stromy, zvláště chráněné druhy rostlin, živočichů a nerostů.

O dva měsíce později se Česká národní rada usnesla na zákoně z 15. dubna 1992, o posuzování vlivů na životní prostředí⁴⁸, který upravoval posuzování vlivů připravovaných staveb, jejich změn a jejich užívání, činností, technologií, rozvojových koncepcí a programů a výrobků. Zákon nezrušil, ale upřesnil ustanovení o posuzování vlivů v rámci zákona z roku 1992 o životním prostředí.

Slovenská národní rada přijala 1. září 1992 Ústavu Slovenské republiky⁴⁹. Listina základních práv a svobod sice zůstala v platnosti, ale ustanovení jejího článku 35 byla s některými změnami převzata do šestého oddílu „Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva“ druhej hlavy „Základné práva a slobody“ Ústavy. Článek 44 Slovenské Ústavy stanoví:

„Čl. 44. (1) Každý má právo na priaznivé životné prostredie.

(2) Každý je povinný chrániť a zvelodovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo.

(3) Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.

(4) Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.

(5) Podrobnosti o právach a povinnostiach podľa odsekov 1 až 4 ustanoví zákon“.

Následující článek 45 stanoví:

„Čl. 45. Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinach a následkoch tohto stavu“.

Česká národní rada přijala 16. prosince 1992 Ústavu České republiky⁵⁰. Protože současně Listina základních práv a svobod byla vyhlášena jako součást

⁴⁸ Zákon ČNR č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

⁴⁹ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

⁵⁰ Ústava České republiky – ústavní zákon č. 1/1992 Sb.

ústavního pořádku České republiky⁵¹, Ústava neopakuje ustanovení Listiny, nýbrž v čl. 7 první hlavy „Základní ustanovení“ se omezuje na konstatování, že stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

Rok 1993

Rakouský zákon o posuzování vlivů na životní prostředí, podstatně novelizovaný v roce 2000⁵².

Rok 1994

Slovenský zákon z 29. dubna 1994 o posuzování vlivů na životní prostředí⁵³, který zahrnuje posuzování stavby, zařízení a jiných činností, a také návrhy některých rozvojových koncepcí a obecně zavazujících právních předpisů z hlediska vlivů na životní prostředí. Zákon zrušil ustanovení § 20 až 26 zákona z roku 1992 o životnom prostrediu.

V Německu byl zákonem z 27. října 1994⁵⁴ novelizován Základní zákon – *Grundgesetz* (Ústava) z 23. května 1949⁵⁵ zavedením do jeho textu nového článku 20a nazvaného principem péče o životní prostředí (*Umweltpflegeprinzip*) v následujícím znění:

„Čl. 20a. Stát chrání, také v odpovědnosti za budoucí generace, přirozené základy života (*die natürliche Lebensgrundlagen*) v rámci ústavního pořádku zákonodárstvím, na základě zákona a judikatury, prostřednictvím výkonné a soudní moci.“

Tato úprava byla výsledkem dlouhodobé diskuse, zda je nutno do Základního zákona zavést subjektivní právo na ochranu životního prostředí (*Grundrecht auf Umweltschutz*) nebo právo na čisté životní prostředí (*Recht auf saubere Umwelt*) nebo právo na humánní životní prostředí (*Recht auf menschenwürdige Umwelt*), anebo postačí ústavní příkaz (*Verfassungsauftrag*). Koneckonců bylo zvoleno stanovení ochrany životního prostředí jako úkol státu (*das Staatsziel Umweltschutz*)⁵⁶, což vede k závěru, že subjektivní právo na životní prostředí v německém právu neexistuje⁵⁷.

⁵¹ Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky – ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

⁵² Bundesgesetz über die Prüfung der Umweltverträglichkeit (Umweltverträglichkeitsprüfungsgesetz 2000 – UVP-G 2000 (BGBl. Nr. 697/1993, in der Fassung BGBl. I Nr. 80/2018 (UVP-G 2000).

⁵³ Zákon č. 127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie.

⁵⁴ Gesetz vom 27.10.1994 zur Änderung des Grundgesetzes (BGBl. I S. 3146).

⁵⁵ Grundgesetz vom 23.5.1948 für die Bundesrepublik Deutschland (BGBl. I S. 1).

⁵⁶ W. Kahl, K. F. Gärditz, *Umweltrecht*, München 2019, s. 58 ff.

⁵⁷ W. Hoppe, M. Beckmann, P. Kauch, *Umweltrecht*, München 2000, s. 99.

Je nutné doplnit, že čl. 20a Základního zákona byl novelizován zákonem z 26. července 2002⁵⁸, který doplnil „přirozené základy života“ o výraz „a živočichy“ (*und die Tiere*).

Rok 1994 byl také rokem druhého slovenského zákona z 23. srpna 1994 o ochraně přírody a krajiny⁵⁹. Podle § 2 odst. 2 tohoto zákona „ochranou přírody a krajiny sa rozumie predchádzanie a obmedzovanie zásahov, ktoré ohrozujú, poškodzujú alebo ničia podmienky a formy života, prírodné dedičstvo, vzhľad krajiny, znižujú jej ekologickú stabilitu, ako aj odstraňovanie následkov takýchto zásahov. Ochranou prírody sa rozumie aj starostlivosť o ekosystémy“.

Zákon zavedl rozlišení obecné a zvláštní ochrany přírody a krajiny (*všeobecná a osobitná ochrana prírody a krajiny*). Zákon zakotvuje pět forem územní ochrany:

- a) chránená krajinná oblasť,
- b) národný park,
- c) chránený areál,
- d) prírodná rezervácia,
- e) prírodná pamiatka.

Na tomto pozadí slovenský zákonodárce zavedl odstupňování územní ochrany: první stupeň se týká celého území státu, stupně 2 až 5 diferencují ve zvětšujícím se pořádku intenzitu ochrany ve zvláštních formách.

Vedle územní ochrany platí druhová ochrana a dále ve zvláštní hlavě ochrana dřevin.

Rok 1996

Narizení Rady (ES) č. 338/97 z 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, které prakticky zavedlo na území Evropských společenství ustanovení Úmluvy CITES.

Rok 1997

Český zákon z 22. ledna 1997 o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů živočichů a rostlin⁶⁰.

Nejpodstatnější však v roce 1997 byly dvě změny polského práva. Nejprve byla 2. dubna 1997 schválena a 25. května 1997 v celonárodním referendu přijata Ústava Polské republiky⁶¹. Ústava považuje zajištění ochrany životního prostředí

⁵⁸ Gesetz vom 26.7.2002 zur Änderung des Grundgesetzes (BGBl. I S. 2862).

⁵⁹ Zákon č. 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

⁶⁰ Zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů.

⁶¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2. 4. 1997 (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

založené na principu udržitelného rozvoje za jednu z podstatných zásad státního uspořádání (čl. 5 v hlavě I „*Rzeczpospolita*“) a v hlavě II „Svobody, práva a povinnosti člověka a občana“ připouští omezení na úseku využívání ústavních svobod a práv, jestliže je to nutné pro mimo jiné ochranu životního prostředí, pokud omezení mají zákonný základ a nenaruší podstatu svobod a práv (čl. 31 odst. 3), zavazuje veřejné moci k předcházení negativním následkům pro zdraví následkem degradace životního prostředí (čl. 68 odst. 4), zavazuje veřejné moci k vedení politiky zajišťující ekologickou bezpečnost pro současné a budoucí generace (čl. 74 odst. 1), považuje ochranu životního prostředí za povinnost veřejných mocí (čl. 74 odst. 2) a zavazuje je k podporování činnosti občanů pro ochranu a zlepšení stavu životního prostředí (čl. 74 odst. 4), proklamuje právo každého na informace o stavu a ochraně životního prostředí (čl. 74 odst. 3) a zavazuje každého k péči o stav životního prostředí a nesení odpovědnosti za jím zapříčiněné jeho zhoršení, přičemž zásady této odpovědnosti určuje zákon (čl. 86).

Ústava sice široce zohledňuje záležitosti ochrany životního prostředí, ale z určitého hlediska je krokem zpět, protože nepřevzala dosavadní již od roku 1976 známé hmotné právo na užívání hodnot životního prostředí a pouze právo na informace o životním prostředí formuluje jako ústavní subjektivní právo.

Poté byl v Polsku přijat dne 6. června 1997 nový trestní zákoník⁶² obsahující hlavu XXII „Trestné činy proti životnímu prostředí“ (*Przestępstwa przeciwko środowisku*), složenou z čl. 181 až 188. Hlava shromáždila nejzávažnější skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí doposud rozptýlené v různých zákonech. Hlava XXII trestního zákoníku je základem polského trestního práva životního prostředí, přesto je nevyčerpává, protože četné skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí se nadále nacházejí ve zvláštních zákonech. Jejich trestní ustanovení tvoří tzv. vněkodexové trestní právo životního prostředí. Ustanovení hlavy XXII trestního zákoníku budou ještě několikrát novelizována, zvláště rozsáhle v roce 2011 během implementace komunitární směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí z roku 2008 a v roce 2022, kdy byla tato ustanovení podstatně zpřísněna a do hlavy bylo zavedeno také ustanovení čl. 188a o účinné lítosti. V polské literatuře se popisuje pojem trestní právo životního prostředí (*prawo karne środowiska*)⁶³.

⁶² Ustawa z 6. 6. 1997 – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553), zákon nadále platný v úplném znění textu – Dz.U. 2022, poz. 1138).

⁶³ W. Radecki, *Polskie prawo karne środowiska – próba spojrzenia syntetycznego*, Ius Novum 2009, nr 1, s. 70–94.

Rok 1998

Dne 25. června 1998 byla v Aarhus přijata Úmluva Evropské hospodářské komise OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, která upravuje tři podstatné horizontální nástroje práva životního prostředí, a která má rovněž podstatný význam pro soustavu posuzování vlivů na životní prostředí.

Rada Evropy přijala 4. listopadu 1998 Úmluvu o ochraně životního prostředí trestním právem⁶⁴. Úmluva sice nezískala vyžadované minimální tři ratifikace (pouze Estonsko úmluvu ratifikovalo) a nevstoupila v účinnost, ale je v jistém smyslu vzorem pro budoucí komunitární legislativu.

Rok 1999

Rakouský ústavní zákon z roku 1999 o Rakousku proti atomu⁶⁵. Jde v něm nejen o to, že atomová zbraň nemůže být v Rakousku vytvořena, skladována, přepravována a používána, ale také o to, že zařízení, jejichž účelem je získávání energie rozpadem atomového jádra, nemohou být v Rakousku budována, což prakticky znamená zákaz atomových elektráren, a v tomto smyslu souvisí s ochranou životního prostředí.

Rok 2000

Dne 20. října 2000 byla ve Florencii přijata Evropská úmluva o krajíně.

Dne 9. listopadu 2000 byl přijat první polský zákon o posuzování vlivů na životní prostředí⁶⁶, který byl vytvořen „vynětím“ fragmentů týkajících se posuzování vlivů (a také přístupu k informacím) z téměř připraveného návrhu velkého zákona o životním prostředí a které byly schváleny ve formě zvláštního zákona, což bylo nutné v souvislosti se získáváním prostředků z evropských fondů.

Rok 2001

Na evropské úrovni byla přijata Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/42/ES z 27. června 2001 o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí, která zavedla strategické posuzování vlivů a která představuje dokončení soustavy posuzování vlivů na životní prostředí.

⁶⁴ Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law, *European Treaty Series/172*.

⁶⁵ Bundesverfassungsgesetz für die atomfreie Österreich (BGBl. Nr. 149/1999) (BVG Atom).

⁶⁶ Ustawa z 9. 11. 2000 o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. Nr 109, poz. 1157).

Český zákon z 20. února 2001 o posuzování vlivů na životní prostředí⁶⁷ v původním znění obsahoval pouze ustanovení o posuzování vlivů záměrů. Pro posuzování vlivů strategií nadále tedy platil první český zákon č. 244 o posuzování vlivů z roku 1992, jehož název byl změněn na zákon o strategickém posuzování vlivů. Teprve novelizace zákona č. 100 z roku 2001, schválená v roce 2004, zavedla ustanovení o strategickém posuzování vlivů a zákon č. 244 z roku 1992 byl definitivně zrušen⁶⁸.

Polský zákon z 27. dubna 2001 o právu ochrany životního prostředí⁶⁹ představoval základní komplexní zákon této problematiky. V původním znění čítal 442 článků (téměř čtyřikrát více než jeho předchůdce – zákon z roku 1980 o ochraně životního prostředí) a členil se na tituly, díly a hlavy. Předmětem úpravy devíti titulů byly: Obecná ustanovení (I), Ochrana přírodních zdrojů (II), Předcházení znečišťování (III), Závažné havárie (IV), Finančně-právní nástroje (V), Odpovědnost v ochraně životního prostředí (VI), Správní orgány a instituce ochrany životního prostředí (VII), Přízpůsobující programy (VIII), Závěrečná ustanovení (IX). Zákon byl dosud více než stokrát novelizovaný (během jedné novelizace byl zrušen titul VIII) a i nadále je základem polského systému práva životního prostředí.

Zákon v původním znění v čl. 3 bod 39 definoval životní prostředí (*środowisko*) jako celek přírodních prvků, včetně pozměněných v důsledku hospodářské činnosti člověka, zejména zemský povrch, nerosty, vody⁷⁰, ovzduší, živočišné a rostliny, krajina a klima. V platném znění tato definice stanoví, že životním prostředím se rozumí celek přírodních prvků, včetně pozměněných v důsledku hospodářské činnosti člověka, zejména zemský povrch, nerosty, vody, ovzduší, krajina, klima a zbývající prvky biologické rozmanitosti a také vzájemné působení mezi těmito prvky.

Nebyla měněna definice ochrany životního prostředí (*ochrona środowiska*), obsažená v čl. 3 bod 13 zákona, kterou se rozumí konání nebo opomenutí činností, jež umožňují udržení nebo navrácení přírodní rovnováhy; tato ochrana spočívá zejména v:

- 1) racionálním utváření životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji ve shodě s principem udržitelného rozvoje,
- 2) předcházení znečišťování,
- 3) navrácení přírodních prvků do vhodného stavu.

⁶⁷ Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

⁶⁸ Podle: L. Dvořák, *Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí, Komentář*, Praha 2018, s. XXVIII.

⁶⁹ Ustawa z 27. 4. 2001 – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62, poz. 627, nadále platný v úplném znění textu – Dz.U. 2022 poz. 2556).

⁷⁰ Mořské a vnitrozemské vody.

Je nutné zdůraznit, že v původním znění byla ustanovení o posuzování vlivů na životní prostředí spolu s ustanoveními o přístupu k informacím a účasti veřejnosti obsažena v dílech IV až VI titulu I zákona o právu ochrany životního prostředí, proto ve shodě s původním předpokladem návrhu, že jde o materii základního zákona, byl zvláštní zákon z roku 2000 o posuzování vlivů zrušen. Tato v polském systému práva životního prostředí rozumná zásada, že posuzování vlivů, přístup k informacím a účast veřejnosti v záležitostech životního prostředí je součástí základního komplexního zákona, byla prolomena o sedm let později.

Rok 2002

První slovenský zákon z 19. února 2002 o obchodě s ohroženými druhy rostlin a živočichů⁷¹ zamýšlený jako realizace komunitárního nařízení (ES) č. 338/97 a Úmluvy CITES.

Druhý německý zákon z 25. března 2002 o ochraně přírody a péči o krajinu⁷², který účel ochrany přírody a péči o krajinu určil v § 1 následujícím způsobem:

„Přírodu a krajinu je nutné vzhledem k jejich vlastní hodnotě a jako základ života člověka (*als Lebensgrundlagen des Menschen*) také v odpovědnosti za budoucí generace v osídlených a neosídlených územích tak chránit, pečovat a rozvíjet a jestliže je to nutné regenerovat, aby

- 1) schopnost k službám a funkcím přírodního hospodářství,
- 2) schopnost k regeneraci a trvalému užitku přírodního blaha,
- 3) rostlinný a živočišný svět, včetně stanovišť a životních prostor a
- 4) rozmanitost, svéráznost i krása a rovněž hodnota přírody a krajiny pro odpočinek

byly trvale zajištěny“.

Zákon byl zamýšlen jako rámcový ve vztahu k zákonodárství spolkových zemí, s výjimkou některých ustanovení, jež platily přímo. Spolkové země měly rozhodovat o ochraně určených území jako přírodních rezervací, národních parků, biosférických rezervací, chráněných krajinných oblastí, přírodních památek a chráněných krajinných prvků.

Nově, ve srovnání se zákonem z roku 1976, byla zavedena ustanovení § 32 až 38 týkající se soustavy Natura 2000, transponující směrnice 92/43/EHS a 79/409/EHS.

⁷¹ Zákon č. 237/2002 Z.z. o obchode s ohroženými druhmi volně žijících živočichů a volně rostoucích rostlin.

⁷² Gesetz vom 25.3.2002 über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz – BNatSchG) (BGBl. I S. 1193).

Třetí slovenský zákon z 25. června 2002 o ochraně přírody a krajiny⁷³, nadále platný, vymezuje předmět úpravy v čl. 1 odst. 1 následujícím způsobem:

„Tento zákon upravuje pôsobnosť orgánov štatnej správy a obcí, ako aj práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri ochrane prírody a krajiny s cieľom dlhodobo zabezpečiť zachovanie prírodnej rovnováhy a ochranu rozmanitosti podmienok a forem života, prírodných hodnôt a krás a utvárať podmienky na trvalo udržateľné využívanie prírodných zdrojov a na poskytovanie ekosystémových služieb, berúc do úvahy hospodárske, sociálne a kultúrne potreby, ako aj regionálne a miestne pomery“.

V § 2 odst. 1 slovenský zákonodárce trochu odlišně ve srovnání s předchozím zákonem definuje ochranu přírody a krajiny jako *„starostlivosť“ štátu, právnických osôb a fyzických osôb o voľne rastúce rastliny a voľne žijúce živočíchy a ich spoločenstvá, prírodné biotopy, ekosystémy, nerasty, skameneliny, geologické a geomorfologické útvary, ako aj starostlivosť o vzhľad a využívanie krajiny. Ochrana prírody a krajiny sa realizuje najmä obmedzovaním a usmerňovaním zásahov do prírody a krajiny, podporou a spoluprácou s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov, ako aj spoluprácou s orgánmi verejnej správy“.*

Zákon z roku 2002 udržel v roce 1994 zavedené rozlišení obecné a zvláštní ochrany přírody a krajiny, udržel postupnost ochrany přírody a již známé formy územní ochrany přírody rozšířil o *chránený krajinný prvok, chránene vtačie územie a obecné chránené územie*, do kterého byly později zahrnuty *přírodní parky*.

Rok 2003

Rámcové rozhodnutí Rady 2003/80/JHA z 27. ledna 2003 o trestněprávní ochraně životního prostředí, které sice bylo zrušeno rozsudkem Evropského soudního dvora z 13. září 2005, ale tento rozsudek otevřel cestu ke komunitární směrnici o trestněprávní ochraně životního prostředí, která bude přijata v roce 2008.

Rok 2004

Druhý český zákon z 19. února 2004 o obchodování s ohroženými druhy CITES⁷⁴.

Čtvrtý polský zákon z 16. dubna 2004 o ochraně přírody⁷⁵ považuje území Natura 2000 za samostatnou formu ochrany přírody (avšak s poznámkou, že tato území se mohou zcela nebo částečně překrývat s národními chráněnými územími

⁷³ Zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

⁷⁴ Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů (zákon o obchodování s ohroženými druhy).

⁷⁵ Ustawa z 16. 4. 2004 o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880) nadále platný v znění úplného textu – Dz.U. 2022 poz. 916).

nebo objekty) a dále přinesl vedle druhové ochrany rostlin a živočichů osamostatněnou formu druhové ochrany hub. Do zákona byla dále zavedena též ustanovení o obchodě s ohroženými druhy.

Rok 2005

Nový slovenský trestní zákoník z 20. května 2005⁷⁶, jehož zvláštní část obsahuje šestou hlavu „*Trestné činy všeobecne nebezpečné a proti životnému prostrediu*“ a v ní je obsažen druhý díl „*Trestné činy proti životnému prostrediu*“ – § 300 až 310. Tato skupina skutkových podstat bude novelizována, zejména v souvislosti s implementací trestněprávní komunitární směrnice, budou doplněny nové § 302a a § 304a, a v roce 2020 nové trestní ustanovení na ochranu zvířat (§ 305a až 305d).

Druhý slovenský zákon z 14. prosince 2005 o posuzování vlivů na životní prostředí⁷⁷, který zrušil svého předchůdce z roku 1994.

Rok 2008

Na komunitární úrovni Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES z 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí, jejíž implementace způsobí v následujících letech četné změny v hlavách o trestných činech proti životnímu prostředí v trestních kodexech polském, německém, rakouském, českém a slovenském.

Polský zákon z 3. října 2008 o posuzování vlivů na životní prostředí⁷⁸, který opět „vyvedl“ ze základního zákona – zákona o právu ochrany životního prostředí - úpravy týkající se posuzování vlivů na životní prostředí, přístupu k informacím o životním prostředí a účasti veřejnosti při ochraně životního prostředí a udělal z nich předmět samostatného zákona, což bylo krokem vedoucím k dezintegraci polské soustavy práva ochrany životního prostředí, smysluplně zamýšlené v roce 2001 na základě zákona o právu ochrany životního prostředí.

Rok 2009

Nový český trestní zákoník z 9. ledna 2009⁷⁹ ve zvláštní části obsahuje hlavu VIII „*Trestné činy proti životnímu prostředí*“ – § 293 až 308. Tato hlava bude ještě několikrát novelizována, zejména v souvislosti s implementací trestněprávní

⁷⁶ Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon.

⁷⁷ Zákon č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie.

⁷⁸ Ustawa z 3.10.2008 o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. Nr 199, poz. 1227) – zákon nadále platný v úplném znění textu – Dz.U. 2023 poz. 1094.

⁷⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

komunitární směrnice z roku 2009, kdy budou doplněny nové § 294a a § 298a, a poté nový § 302a zaměřený na ochranu zvířat.

Třetí německý zákon z 29. července 2009 o ochraně přírody a péči o krajinu⁸⁰. Zákon byl výsledkem neúspěšného pokusu kodifikace německého práva životního prostředí v podobě Kodexu životního prostředí (*Umweltgesetzbuch*). Práce začaly v roce 1991 a pokračovaly do roku 2008, ve kterém byl návrh nejpodstatnější první knihy již připraven. V roce 2009 německá spolková vláda odvolala podporu návrhu, další práce byly zastaveny, avšak bylo rozhodnuto „zachránit, co se ještě dá“ a na základě shromážděného materiálu bylo přijato několik zvláštních zákonů, mezi nimi i tento zákon o ochraně přírody⁸¹.

Zákon v § 1 odst. 1 vymezuje cíle ochrany přírody a péče o krajinu a stanovil obecný princip (*allgemeiner Grundsatz*) ve znění:

„Příroda a krajina mají být – vzhledem k jejich vlastní hodnotě a jako základy života a zdraví člověka, také v odpovědnosti za budoucí generace, v osídlených a neosídlených územích – vedle následujících odstavců tak chráněny, aby

1. biologická rozmanitost,
2. výrobní a funkční schopnost přírodního hospodářství, včetně regenerační schopnosti a trvalá schopnost využívání přírodního blaha, a také
3. rozmanitost, ráz a krása přírody a krajiny jakož i jejich hodnota pro odpočinek lidí

byly trvale udrženy a obsahovala rovněž péči, rozvoj a jestliže je to potřebné rekonstruování přírody a krajiny“.

Je třeba si všimnout nové formy ochrany přírody v podobě národního památníku přírody (*Nationales Naturmonument*) postaveného na roveň s národním parkem ve společném § 24, avšak chráněném dle stejných zásad jako u přírodní rezervace.

Německý zákon obsahuje rovněž detailní ustanovení o soustavě Natura 2000 a o obchodě s ohroženými druhy rostlin a živočichů.

Rok 2012

Je třeba poznamenat následující: uskutečnil se v pořadí čtvrtý celosvětový summit OSN o životním prostředí v Rio de Janeiro (tzv. Rio plus 20), jehož výsledkem bylo mj. přijetí Deklarace o udržitelném rozvoji, z 4. září 2012.

⁸⁰ Gesetz vom 29. 7. 2009 über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz – BNatSchG) (BGBl. I S. 2542).

⁸¹ Podle W. Kahl, K. F. Gärditz, *Umweltrecht*, München 2019, s. 93–96.

V České republice byl přijat nový český občanský zákoník z 3. února 2012⁸², který v § 81 odst. 2 v demonstrativním výčtu základních osobnostních práv uvádí mimo jiné právo žít v příznivém životním prostředí.

Rok 2013

Rakouský spolkový ústavní zákon z roku 2013 o udržitelném rozvoji, ochraně zvířat, komplexní ochraně životního prostředí, zajištění vody a potravin a o výzkumu (dále jen ústavní zákon o udržitelném rozvoji)⁸³, který nahradil svého předchůdce, zákon z roku 1984, ale je delší, čítá osm paragrafů. Obsahem prvních šesti je konstatování, že Rakouská republika (spolek, spolkové země a obce) se hlásí (*bekannt sich*) k:

- principu udržitelného rozvoje při využívání přírodních zdrojů, ve snaze zajistit i budoucím generacím nejlepší kvalitu života (§ 1),
- ochraně zvířat (§ 2),
- komplexní ochraně životního prostředí (*umfassender Umweltschutz*) (§ 3 odst. 1) s upřesněním, že jde o ochranu přírodního životního prostředí jakožto základu života člověka před škodlivými vlivy; spočívá zejména v užití nástrojů směřujících k udržení čistoty ovzduší, vody a půdy, a rovněž zdržení se obtěžování hlukem (§ 3 odst. 2),
- zabezpečení vodou jako součástí péče o existenci a ke své odpovědnosti za zajištění jejího poskytování a její kvality, zejména v rámci veřejného vlastnictví soustavy vodárenských zařízení a dispozice vodou také v zájmu blahobytu a zdraví lidí (§ 4),
- zajištění zásobování obyvatelstva potravinami vysoké kvality také z tuzemské výroby a rovněž k udržitelnému získávání surovin v Rakousku pro jistotu zásobování (§ 5),
- významu základního a aplikovaného výzkumu (§ 6).

Rakouský spolkový ústavní zákon o udržitelném rozvoji *BVG Nachhaltigkeit* určuje ochranu životního prostředí jako úkol státu a tímto jej vylučuje z pojetí subjektivních práv⁸⁴.

⁸² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸³ Bundesverfassungsgesetz über die Nachhaltigkeit, den Tierschutz, den umfassenden Umweltschutz, die Sicherstellung der Wasser- und Lebensmittelversorgung und die Forschung (BGBl. I Nr. 111/2013) nadále platný ve znění textu – BGBl. I Nr. 82/2019 (BVG Nachhaltigkeit).

⁸⁴ G. Schnedl, *Umweltrecht*, Wien 2020, s. 105.

Rok 2014

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014 z 22. října 2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů.

Rok 2019

Slovenský zákon z 10. května 2019 o invazních nepůvodních druzích⁸⁵, který provádí unijní nařízení č. 1143/2014.

Rok 2021

Polský zákon z 11. srpna 2021 o nepůvodních druzích⁸⁶, který provádí unijní nařízení č. 1143/2014.

Komparativní závěry

Pohled na nastíněné kalendárium vede k některým úvahám komparativní povahy. Na prvním místě je třeba se podívat na nejvyšší úroveň ústav a ostatních ústavních zákonů. První zmínku o ochraně přírody nacházíme ve Výmarské ústavě z roku 1919. V rakouské ústavě z roku 1929 (nadále platné) není žádné ustanovení hmotné povahy, které by se týkalo přírody nebo životního prostředí, teprve v roce 1983 byla do textu ústavy zavedena ustanovení kompetenční povahy, která otevřela cestu rakouskému ústavnímu zákonu z roku 1984. Ústava Německé spolkové republiky z roku 1949 v původním znění neobsahovala žádné ustanovení o ochraně přírody, nebylo o ní zmínka ani v československé Ústavě z roku 1948 ani v polské Ústavě z roku 1952.

O zakotvování ochrany nejprve „přírody“, poté „životního prostředí“, je možné mluvit v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století. Začátek dává Ústava socialistického Československa z roku 1960, dále Ústava Německé demokratické republiky z roku 1968, a nakonec novelizace Ústavy Polské lidové republiky z roku 1976, která na rozdíl od dvou dřívějších nejen že považovala ochranu životního prostředí za úlohu státu, ale také ustanovila subjektivní ústavní právo na požívání hodnot přírodního životního prostředí.

Následující etapu zakotvování ochrany životního prostředí v ústavách zahajuje v roce 1991 československý ústavní zákon – Listina základních práv a svobod, který zavedl hmotné subjektivní právo na příznivé životní prostředí, procesní právo na informace o životním prostředí a vymezil omezení na úseku využívání práv vzhledem k ochraně přírody, životního prostředí a kulturního dědictví. Další

⁸⁵ Zákon č. 150/2019 Z.z. o prevencii a manažmente introdukce a širenia invazných nepôvodných druhov.

⁸⁶ Ustawa z 11.8.2021 o gatunkach obcych (Dz.U. poz. 1718).

osudy Listiny jsou různé v obou státech vzniklých po rozdělení Československa dnem 1. ledna 1993. V České republice je Listina součástí ústavního pořádku, v důsledku čehož česká Ústava neopakuje ustanovení Listiny a v čl. 7 se omezuje zakotvením povinnosti státu dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a chránit přírodní bohatství. V Slovenské republice Listina je nadále platná, ale její ustanovení týkající se životního prostředí s některými změnami a doplněními jsou opakovaně zavedeny v Ústavě. Náplň čl. 35 Listiny a čl. 7 české Ústavy je více méně totožná s čl. 44 a 45 slovenské Ústavy.

Dovršením této etapy zakotvování ochrany životního prostředí v ústavách je nejprve zavedení v Německé Ústavě v roce 1994 nového čl. 20a o ochraně přírodních základů života s doplněním v roce 2002 o ochranu zvířat, a poté čl. 5, čl. 31 odst. 3, čl. 74 a čl. 86 polské Ústavy z roku 1997, která sice věnuje ochraně životního prostředí zvýšenou pozornost, ale z některého hlediska je krokem zpět ve srovnání se svou předchůdkyní, protože již neobsahuje hmotné subjektivní právo na požívání hodnot přírodního prostředí. A nakonec rakouský spolkový ústavní zákon o udržitelném rozvoji *BVG Nachhaltigkeit* z roku 2013, který považuje princip udržitelného rozvoje za základní zásadu v právu životního prostředí a který rovněž zapojuje do rámce ústavního pořádku ochranu zvířat.

Závěrem je možné konstatovat, že v pěti zkoumaných právních systémech ústavy považují ochranu životního prostředí za povinnost (úkol) státu, ale pouze v Česku a Slovensku je známé subjektivní hmotné právo na příznivé životní prostředí. V Česku, Slovensku a Polsku je také ústavní právo na informace o životním prostředí, upřesněné ve zvláštních zákonech, v Německu a Rakousku právo na informace o životním prostředí je upraveno pouze v běžných zákonech.

Pokud jde o komplexní zákony o životním prostředí, je třeba zmínit jako první schválený v roce 1970 v Německé demokratické republice *Landeskulturgesetz*, který však byl v roce 1995 definitivně zrušen. Dalším byl polský zákon z roku 1980 o ochraně a tvorbě životního prostředí, který dvacet let vymezoval směry ochrany životního prostředí v Polsku a v roce 2001 byl nahrazen velkým zákonem o právu ochrany životního prostředí, nadále platným. Celkovým zákonem, ale pouze rámcovým je československý zákon z roku 1991 o životním prostředí, nadále platný v Česku a na Slovensku. V Německu pokusy kodifikace práva životního prostředí v podobě *Umweltgesetzbuch* skončily fiaskem v roce 2009 a dodnes v Německu není komplexní zákon, ačkoli některé jeho znaky je možné připsat německému zákonu o ochraně přírody a péči o krajinu. Jde o definice *Naturhaushalt* z § 7 odst. 1 bod 2 tohoto zákona, který tím rozumí přírodní *Sicherstellung*: půda, voda, ovzduší, klima, zvířata a rostliny a také vzájemné působení mezi nimi. V podstatě je toto vymezení shodné s definicí životního prostředí v polském, českém a slovenském zákoně o životním prostředí. V Rakousku není komplexní zákon o život-

ním prostředí, jeho roli může někdy plnit spolkový ústavní zákon o udržitelném rozvoji *BVG Nachhaltigkeit* z roku 2013.

Srovnávání komplexních zákonů se jeví velmi problematické, pokud vezmeme v úvahu, že v knižních vydavatelstvích rakouský spolkový ústavní zákon o udržitelném rozvoji *BVG Nachhaltigkeit* zaujímá polovinu stránky, český (a slovenský) zákon 3 stránky, polský zákon o právu životního prostředí 145 stránek. Právní povaha těchto čtyř zákonů je zásadně odlišná: rakouský pouze určuje cíle, český (a slovenský) vedle definic a zásad obsahuje ustanovení o povinnostech, odpovědnosti a ekonomických prostředcích, ale v podstatě jsou tato ustanovení upřesněna v jiných zákonech a v praxi se uplatní tyto zvláštní zákony, polská vedle definic a zásad obsahuje velmi podrobná ustanovení třeba jen o ochraně ovzduší (v Polsku není samostatný zákon o ochraně ovzduší), o ochraně před hlukem, o znečišťování a haváriích, tedy upravuje to, co v jiných státech je předmětem zvláštních zákonů. Jestliže se bavíme o ustanovení o ekonomických prostředcích, odpovědnosti a organizaci ochrany životního prostředí, je zřejmé, že porovnáním těchto komplexních předpisů polských s rakouskými nebo českými (a slovenskými) k žádným konstruktivním závěrům vést nemůže. Je třeba poznamenat, že mimořádně rozsáhlý a podrobný polský zákon o právu životního prostředí není kodexem, protože vedle něho platí samostatné zákony o posuzování vlivů na životní prostředí, o ochraně přírody, o odpadech a také úplně od roku 2017 samostatný zákon o vodách.

Jediným státem, který se pustil do kodifikace práva životního prostředí ve formě *Umweltgesetzbuch*, je Německo, ale pokročilé pokusy skončily fiaskem v roce 2009.

Pokud jde o posuzování vlivů na životní prostředí, jak koncepcí, tak záměrů, jsou předmětem samostatných zákonů v pěti státech (pouze v polském právním řádu máme spojení třech témat: posuzování vlivů, právo na informace, předpoklady účasti veřejnosti, v rámci jediného zákona). Úpravy jsou dosti obdobné, což je pochopitelné, protože implementují stejné akty mezinárodního (Úmluvy z Aarhus a Espoo) i unijního (směrnice týkající se záměrů z let 1985 a 2011, a koncepcí z roku 2001) práva.

Následujícím tématem jsou kodexy. Pokud jde o trestní kodexy, zde je počátek trestněprávní ochrany životního prostředí možné hledat v skutkové podstatě otravy studny (*Brunnenvergiftung*) v Bavorském kriminálním kodexu z roku 1751 a následujících německých zákonech⁸⁷ (postačí nahradit studnu vodou a otravu znečištěním a poté to rozšířit na ovzduší a půdu, a lze tak spatřit současnou skutkovou podstatu trestného činu proti životnímu prostředí) a obdobně při zkoumání čl. 140 § 1 bod 2 polského trestního zákoníku z roku 1969 nebo § 180 rakouského trestního zákoníku z roku 1974. Skutečným přelomem byl německý zákon

⁸⁷ Podle C. Dickenhorst, *Gewässerschutz durch Umweltstrafrecht*, Hamburg 2013, s. 15.

z roku 1980 – *Gesetz zur Bekämpfung der Umweltkriminalität*, který zavedl do německého trestního zákoníku hlavu o trestných činech proti životnímu prostředí (*Straftaten gegen die Umwelt*). Podle německého vzoru zákonodárci dalších států změnily svoje trestní předpisy, nejprve připojením trestných činů proti životnímu prostředí k trestným činům obecně nebezpečným (§ 181a–181h československého trestního zákoníku z roku 1961), poté osamostatněním této skupiny trestných činů v hlavě XXII polského trestního zákoníku z roku 1997 – „*Przestępstwa przeciwko środowisku*“, oddíle druhém hlavy šesté zvláštní části slovenského trestního zákoníku z roku 2005 – „*Trestné činy proti životnému prostrediu*“, hlavě VIII zvláštní části českého trestního zákoníku z roku 2009 – „*Trestné činy proti životnímu prostředí*“ a doplněním hlavy sedmé zvláštní části rakouského trestního zákoníku z roku 1974 „*Gemeingefährliche strafbare Handlungen und strafbare Handlungen gegen die Umwelt*“ novými § 180a–180i.

Tyto zákonodárné kroky daly základ pro vytvoření pojetí trestního práva životního prostředí (*Umweltstrafrecht*). Existuje však podstatný rozdíl mezi českým a slovenským právem na jedné straně a německým, rakouským a polským právem na straně druhé. Zatímco v Česku a Slovensku jediným právním aktem, který může obsahovat skutkové podstaty trestných činů, je trestní zákoník, v Německu, Rakousku a Polsku skutkové podstaty trestných činů se mohou nacházet rovněž v jiných zákonech, nežli v kodexech trestního práva. Z tohoto důvodu české a slovenské trestní právo životního prostředí zahrnuje jen kodexové skutkové podstaty trestných činů (avšak nejen podle samostatné hlavy nebo oddílu, protože také v jiných hlavách jsou skutkové podstaty trestných činů použitelné pro stíhání zásahů proti životnímu prostředí). Naproti tomu v Německu, Rakousku a Polsku je možné poukázat na vnější kodexové trestní právo (*pozakodexowe pravo karne, Nebenstrafrecht*) životního prostředí. Příklad: skutkové podstaty trestných činů proti přírodě v Německu jsou upraveny nejen v § 329 trestního zákoníku, ale také v § 71 a § 71a zákona o ochraně přírody, obdobně v Polsku: nejen čl. 181, čl. 187 a čl. 188 trestního zákoníku, ale také čl. 127a, čl. 128 a čl. 128a zákona o ochraně přírody.

Několik poznámek je třeba věnovat občanským zákoníkům. V období jejich vzniku (rakouský v roce 1811, německý v roce 1896, polský a československý v roce 1964) nikdo ještě nemluvil o ochraně životního prostředí. Nicméně v kodexech německém, rakouském a polském jsou ustanovení, které sice nepoužívají pojetí ochrany přírody nebo životního prostředí, ale jejich náplň se týká především sousedského práva (takové byly rovněž v československém) a částečně také náhrady škody, což umožňuje jejich použití v ochraně životního prostředí. Z toho vyplývá německé pojetí soukromého práva životního prostředí (*Umweltprivatrecht*) zahrnující nejen kodexová ustanovení, ale rovněž německý *Umwelthaftungsgesetz*. Ale pouze československý občanský zákoník, nadále platný na Slovensku, rozšířil

ve svém § 415 zásadu *neminem laedere* na přírodu a životní prostředí a pouze český občanský zákoník z roku 2012 v § 81 odst. 2 zařadil k osobnostním právům právo žít v příznivém životním prostředí.

Originální řešení přijal polský zákonodárce v dílu I „Občanská odpovědnost“ titulu VI „Odpovědnost v ochraně životního prostředí“ zákona o právu životního prostředí, jehož čl. 322 stanoví, že k odpovědnosti za škody vzniklé působením na životní prostředí se uplatňuje ustanovení občanského zákoníku, pokud zákon nestanoví jinak, a dále v čl. 323–327 zavádí modifikace kodexových nároků na odškodnění a preventivní opatření.

Poslední téma: krátká charakteristika zákonů o ochraně přírody. Ve výše uvedeném kalendáriu není rakouský zákon, vzhledem k tomu, že v Rakousku není federální zákon o ochraně přírody, a tyto otázky jsou upraveny jen zákony jednotlivých spolkových rakouských zemí.

Pokud jde o čtyři ostatní státy, v Německu se historicky vyskytlo na federální úrovni pět zákonů o ochraně přírody: od *Reichsnaturschutzgesetz* z roku 1935, přes zákon Německé demokratické republiky z roku 1954, zákon Německé spolkové republiky z roku 1976, německé spolkové zákony z let 2002 a 2009, v Polsku čtyři z let 1934, 1949, 1991 a 2004, na Slovensku tři z let 1955, 1994 a 2002, v Česku dva z let 1956 a 1992. Legislativní koncepce platných zákonů se liší: v Německu, Česku a Slovensku úplně konsekventně se rozlišuje obecná a zvláštní ochrana přírody a krajiny, v Polsku v názvu zákona není pojem „krajina“, přestože krajina je také předmětem ochrany dle tohoto zákona, ale v podstatě pouze ve zvláště chráněných územích. Obecná ochrana přírody je v polském zákoně dost málo obsažena a její pojetí má daleko do široce pojatých legislativních řešení podle německého, českého a slovenského práva.

Je třeba uvést postoj zákonodárce k úpravě obchodu ohroženými druhy CITES a vůči prevenci, nakládání a regulaci invazních druhů. Zatímco v Polsku a Německu obchod s ohroženými druhy CITES je předmětem úpravy zákonů o ochraně přírody, v Česku a Slovensku předmětem zvláštních zákonů. Naproti tomu prevence, nakládání a regulace invazních druhů v Německu a Česku je upraveno v zákonech o ochraně přírody, v Polsku a Slovensku zvláštními zákony.

Zvláštní ochrana přírody je ve čtyřech zákonech upravena dosti obdobně podle schématu územní, objektové a druhové ochrany. Společné pro tyto zákony je:

- polský *park narodowy*, německý *Nationalpark*, český *národní park* a slovenský *národný park*,
- polský *rezerwat przyrody*, německý *Naturschutzgebiet*, česká *přírodní rezervace*, slovenská *přírodná rezervácia*, přičemž české a slovenské rezervace mohou obdržet vyšší ochranu přidělením statusu „národní“,

- polský *park krajobrazowy*, německý *Landschaftsschutzgebiet*, česká *chráněná krajinná oblast*, slovenská *chránená krajinná oblast*,
- polský *pomnik przyrody*, německý *Naturdenkmal*, česká *přírodní památka*, slovenská *přírodná pamiatka*, přičemž české a slovenské památky mohou obdržet vyšší ochranu přidělením statusu „národní“.

Poté už začínají rozdíly. Německý *Biosphärenreservat* je legislativně upravenou formou ochrany přírody jen v tomto státě, zatímco v Polsku, Česku a Slovensku také existují biosférické rezervace, ale jsou vymezeny jiným způsobem a zahrnují území chráněná v jiných národních formách.⁸⁸ Německý *geschützter Landschaftsbestandteil* není vlastně nic jiného než český *významný krajinný prvek* nebo slovenský *významný krajinný prvok*. Ale tento krajinný prvek je na Slovensku (stejně tak v Německu) zvláštní formou ochrany přírody, zatímco v Česku je chráněn v rámci obecné (nikoli zvláštní) ochrany přírody. V Polsku zvláště hodnotné části krajiny mohou být chráněné jako *użytki ekologiczne* a také jako *obszary chronionego krajobrazu*. Obdobně německý *Naturpark* není nic jiného než český *přírodní park* nebo slovenský *přírodný park*, ale zase německé a slovenské přírodní parky jsou zvláštními formami ochrany přírody, naproti tomu české přírodní parky jsou chráněny v rámci obecné (nikoli zvláštní) ochrany přírody. V Polsku obdobou přírodního parku může být zejména *zespół przyrodniczo-krajobrazowy*, protože polský *park gminny* chráněn v rámci ochrany veřejné zeleně (nikoli v rámci zvláštních forem ochrany přírody) je obdobou spíše slovenského *obecného chráněného územia*. Svéráznými formami ochrany přírody jsou německý *Nationales Naturmonument*, slovenský *chráněný areál* a polské *stanowisko dokumentacyjne* neživé přírody.

Nakonec je třeba poukázat na způsob ochrany území jakožto součásti soustavy evropských chráněných území Natura 2000. Pouze v Polsku jak *obszary specjalnej ochrony ptaków*, tak *specjalne obszary ochrony siedlisk* a prozatímní *obszary mające znaczenie dla Wspólnoty* jsou samostatnými formami zvláštní ochrany přírody, ačkoli tyto mohou být a zpravidla jsou zcela nebo zčásti chráněna jinými národními formami územní nebo objektové ochrany přírody. Na Slovensku pouze *chránené vtáčie územie* je formou zvláštní ochrany přírody, v Německu *Vogelschutzgebiete* a v Česku *ptačí oblasti* jsou sice formálně součástí zvláštní ochrany, ale jejich ochrana je v podstatě založena na prostředcích obecné ochrany přírody. Německé *Gebiete von gemeinschaftlicher Bedeutung*, české *evropsky významné lokality* a slovenské *územia európskeho významu* mají být v zásadě chráněny kategoriemi národních forem ochrany přírody, ledaže postačí smluvní ochrana poskytovaná vlastníkem nebo uživatelem pozemku nebo postačí obecná pravidla vyplývající ze samotného vyhlášení takového území.

⁸⁸ V Česku sice fakticky existují biosférické rezervace, ale tato kategorie není legislativně upravena.

Literatura:

- Brzeziński W., *Nowa polska ustawa o ochronie przyrody*, „Chrońmy Przyrodę Oczyszczają” 1949, z. 7–8.
- Brzeziński W., *Ochrona prawna naturalnego środowiska człowieka*, Warszawa 1975.
- Damohorský M., *Padesát let od přijetí prvního českého zákona o ochraně přírody*, „Ochrana přírody“ 2006, č. 6.
- Dickenhorst Ch., *Gewässerschutz durch Umweltstrafrecht*, Hamburg 2013.
- Dvořák L., *Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí. Komentář*, Praha 2018.
- Ebert A., *Naturschutzgesetze des Bundes und der Länder*, München 1988.
- Hoppe W., Beckmann M., Kauch P., *Umweltrecht*, München 2000.
- Kahl W., Gärditz K. F., *Umweltrecht*, München 2019.
- Kocot K., *Prawnomiędzynarodowe zasady zoologii*, Wrocław 1975.
- Louis H. W., *Bundesnaturschutzgesetz. Kommentar der §§ 1 bis 19f*, Braunschweig 2000.
- Madar Z., *Právo socialistických států a péče o životní prostředí*, Praha 1983.
- Měkota R., *Ochrana přírody v československom práve*, Bratislava 1968.
- Oehler E. (Hrsg), *Landeskultur. Lexikon*, Berlin 1983.
- Radecki W., *Polskie prawo karne środowiska. Próba spojrzenia syntetycznego*, „Ius Novum” 2009, nr 1.
- Reindl-Krauskopf, Salimi F., *Umweltstrafrecht. Eine systematische Darstellung des gerichtlichen Umweltstrafrechts*, Wien 2013.
- Saliger F., *Umweltstrafrecht*, München 2012.
- Schnedl G., *Umweltrecht*, Wien 2020.
- Stejskal V., *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*, Praha 2016.
- Weinitschke H., *Naturschutz gestern, heute, morgen*, Leipzig-Jena-Berlin 1980.

O autorovi: *Prof. Wojciech Radecki je emeritní profesor a vedoucí Ústavu právních věd Polské akademie věd ve Wroclavi. Je hostujícím profesorem Právnické fakulty Univerzity Karlovy a členem redakční rady časopisu České právo životního prostředí. Je autorem více než 150 odborných prací, článků a recenzí z oblasti českého práva životního prostředí a autorem mnoha desítek komentářů k polským zákonům a odborných monografií z oblasti polského, českého, slovenského a československého práva životního prostředí.*

Jazyková a odborná konzultace: *doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.*

**MILESTONES IN THE DEVELOPMENT
OF THE ENVIRONMENTAL LAW IN GERMANY, AUSTRIA,
CZECHIA, SLOVAKIA AND POLAND ON THE BACKGROUND
OF INTERNATIONAL AND EUROPEAN LAW**

Summary

The subject of this study is chronological putting in order and short characterizing the main legal acts in five states: Germany, Austria, Czechia, Slovakia and Poland, making a development way of the environmental law on the background of international and European law. The presentation embraces constitutions and constitutional acts, which fix position of the environmental protection, acts on the environmental protection as a whole, acts on the environmental impact assessment, provisions protecting the environment in civil and penal codes as well as nature protection acts.

Key words: Protection of the environment, environmental law, right to the environment, offences against the environment, nature protection.

◀ VĚDECKÁ TÉMATA ▶

VÝROČÍ AARHUSKÉ ÚMLUVY V MEZINÁRODNÍM
KONTEXTU I V ČESKÉ REPUBLICE*JUDr. Alena Chaloupková, Ph.D.***Úvod**

Dne 29. října 2004 byla oficiálně rozeslána částka 53 Sbírký mezinárodních smluv, ve které se nachází Sdělení Ministerstva zahraničních věcí následujícího znění:

„Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 25. června 1998 byla v Aarhusu přijata Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.

Jménem České republiky byla Úmluva podepsána v Aarhusu dne 25. června 1998.

S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a prezident republiky Úmluvu ratifikoval. Ratifikační listina České republiky byla uložena u generálního tajemníka OSN, deponitáře Úmluvy, dne 6. července 2004.

Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 20 odst. 1 dne 30. října 2001. Pro Českou republiku vstoupila v platnost podle odstavce 3 téhož článku dne 4. října 2004.

[...]“¹

Jak známo, úmluva, jejíž publikace byla takto uvozena, je podle místa svého podpisu dodnes běžně označována jako Aarhuská úmluva. Přijata byla na 4. ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ konané pod záštitou Evropské hospodářské komise OSN. V roce 2023, konkrétně 25. června 2023, dospěla již k 25. výročí od svého podpisu. A hned následující rok, konkrétně 4. října 2024, si budeme moci připomenout, že uběhlo také již 20 let ode dne, kdy začala platit v České republice. Obě tato výročí se jeví jako vhodná příležitost pro alespoň stručnou reflexi aktuálního dění týkajícího se této úmluvy.

¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 124/2004 Sb. m. s., o Úmluvě o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.

Čtvrtstoletí s Aarhuskou úmluvou

Jak napovídá její celý název, Aarhuská úmluva upravuje základní požadavky týkající se poskytování informací, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně – to vše ve věcech životního prostředí. Ve světle plynoucích let neuškodí, připomeneme-li si hned zkraje alespoň některé z důvodů, proč považovaly smluvní strany (včetně České republiky) mezinárodní smlouvu takového zaměření v roce 1998 za potřebnou:

„Strany této Úmluvy

[...]

potvrzující nezbytnost chránit, uchovávat a zlepšovat stav životního prostředí a zajišťovat udržitelný a environmentálně příznivý rozvoj,

uznávající, že přiměřená ochrana životního prostředí je nutná pro životní pohodu lidí a pro uplatňování základních lidských práv včetně samotného práva na život,

uznávající také, že každý jedinec má právo žít v prostředí zajišťujícím jeho zdraví a životní pohodu a že má povinnost, jako jednotlivec i spolu s ostatními, chránit a zlepšovat životní prostředí ve prospěch současných i budoucích generací,

mající na zřeteli, že mají-li občané uplatňovat toto právo a dostat této povinnosti, musí mít přístup k informacím o životním prostředí, musí být oprávněni podílet se na rozhodování týkajícím se životního prostředí a musí mít přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí; uznávající, že v tomto ohledu mohou občané potřebovat pomoc, aby mohli využívat svých práv,

uznávající, že lepší přístup k informacím o životním prostředí a účast veřejnosti na rozhodování ve věcech životního prostředí zvyšuje kvalitu rozhodnutí a jejich prosazování, přispívá ke zvyšování povědomí veřejnosti o otázkách životního prostředí, poskytuje veřejnosti příležitost vyjádřit své obavy a zájmy a umožňuje orgánům veřejné správy brát obavy a zájmy náležitě v úvahu,

usilující touto úmluvou o posílení odpovědnosti a transparentnosti rozhodování a o posílení podpory veřejnosti v prospěch rozhodnutí týkajících se životního prostředí,

uznávající, že ve všech odvětvích veřejné správy je žádoucí transparentnost, a využívající zákonodárné orgány k uplatňování principů této úmluvy ve svých postupech,

[...].⁶²

Jinými slovy lze říct, že Aarhuská úmluva představuje jeden ze zásadních nástrojů participativní demokracie a transparentnosti v oblasti ochrany životního prostředí. Její podstatou je veřejná informovanost a dialog mezi veřejnou správou a veřejností ve věcech, které se dotýkají všech lidí. V souladu s výše uvede-

² Tamtéž.

ným a s principem trvale udržitelného rozvoje je cílem Aarhuské úmluvy „přispět k ochraně práva každého příslušníka současné generace i generací budoucích na život v prostředí příznivém pro jeho zdraví a životní pohodu.“³

V současnosti má Aarhuská úmluva celkem 47 smluvních stran. Jedná se nejen o státy v Evropě (a Evropskou unii jako celek), ale také o některé státy Střední Asie a Zakavkazska. V roce 2022 od Aarhuské úmluvy odstoupilo Bělorusko a v roce 2023 k ní naopak přistoupil první stát nacházející se zcela mimo region Evropské hospodářské komise OSN – africký stát Guinea-Bissau. Regionální mnohostrannou smlouvu velmi podobného obsahového zaměření (tzv. Úmluvu z Escazú) uzavřely v roce 2018 také státy Latinské Ameriky a Karibiku.⁴

Zástupci všech smluvních stran Aarhuské úmluvy se setkávají v pravidelných čtyř- až pětiletých intervalech na zasedání smluvních stran, které je jejím hlavním řídicím orgánem, a dále na každoročním zasedání pracovní skupiny smluvních stran. Pravidelně se schází také tři úkolové skupiny zřízené v rámci Úmluvy (okolo jejích tří tematických „pilířů“) – úkolová skupina pro přístup k informacím, úkolová skupina pro účast veřejnosti na rozhodování a úkolová skupina pro přístup k právní ochraně. Všech těchto zasedání se v roli pozorovatelů běžně účastní také zástupci mezivládních a nevládních organizací.⁵

První zasedání smluvních stran se konalo v říjnu 2002. Od té doby proběhlo několik řádných i mimořádných zasedání – poslední mimořádné zasedání se konalo v říjnu 2022 a na rok 2025 je plánováno již osmé řádné zasedání smluvních stran. Mezi lety 2002 a 2022 bylo na těchto zasedáních řešeno mnoho významných otázek. Některé z nich lze považovat za pravidelnou náplň zasedání – například tematické sekce týkající se práva na informace, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně, volby do orgánů úmluvy, projednávání finančních záležitostí a předložených implementačních zpráv, nebo přijímání rozhodnutí ohledně dodržování Aarhuské úmluvy jejími smluvními stranami.

Jiné jsou spíše mimořádného charakteru – mezi ty patří například přijetí Protokolu o PRTR v roce 2003⁶, přijetí změny Aarhuské úmluvy ve vztahu k GMOs v roce 2005⁷ nebo zřízení mechanismu rychlé reakce pro ochranu envi-

³ Článek 1 Aarhuské úmluvy.

⁴ Regional Agreement on Access to Information, Public Participation and Justice in Environmental Matters in Latin America and the Caribbean (Escazú, 4 March 2018).

⁵ Srov. článek 10 odst. 4 a 5 Aarhuské úmluvy.

⁶ United Nations Treaty Collection, *Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters* (Kiev, 21 May 2003) [online], dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-13-a&chapter=27&clang=en [cit. 7. 1. 2024].

⁷ UNECE, Report of the second Meeting of the Parties, Decision II/1 – Genetically modified organisms adopted at the second meeting of the Parties held in Almaty, Kazakhstan, on 25–27 May 2005.

ronmentálních obránců v roce 2021⁸. Zmíněná změna Aarhuské úmluvy týkající se GMOs dosud nebyla ratifikována dostatečným počtem smluvních stran, v současnosti však chybí již jen jedna ratifikace některým ze států, které byly smluvními stranami Aarhuské úmluvy v době přijetí změny. Mezi tyto státy patří například i Ukrajina nebo Tádžikistán, jejichž zástupci na zasedání pracovní skupiny smluvních stran v roce 2023 uvedli, že očekávají ratifikaci snad již v blízké budoucnosti.⁹

Úmluva disponuje také vlastním kontrolním mechanismem, který zajišťuje devítičlenný Výbor pro dodržování Aarhuské úmluvy. Členy Výboru jsou nezávislí experti zvolení zasedáním smluvních stran a jeho předsedkyní je v současnosti irská environmentální právnička a univerzitní profesorka Áine Ryall. Výbor byl zřízen na prvním zasedání smluvních stran v roce 2002.¹⁰ Od té doby mu bylo doručeno již přibližně 200 stížností na porušování Aarhuské úmluvy a v téměř 100 případech vydal svá zjištění a doporučení.¹¹ Zjištění a doporučení Výboru schvaluje zasedání smluvních stran. U všech přijatých doporučení Výbor následně monitoruje také další postup dotčené smluvní strany směřující k jejich splnění.

Zcela nově zřízeným orgánem Aarhuské úmluvy je pak Zvláštní zpravodaj pro environmentální obránce, který ztělesňuje výše zmíněný mechanismus rychlé reakce zřízený v roce 2021. Prvním zvláštním zpravodajem byl na mimořádném zasedání smluvních stran v roce 2022 zvolen Michel Forst, který dříve působil mimo jiné i v rámci OSN jako zvláštní zpravodaj pro situaci obránců lidských práv. Úkolem zvláštního zpravodaje je přijímat opatření na ochranu osob, které jsou finančně postihovány nebo pokutovány, pronásledovány nebo obtěžovány v souvislosti s uplatňováním práv, která jim přiznává Aarhuská úmluva, popř. kterým takovéto postihy, pronásledování nebo obtěžování bezprostředně hrozí.¹²

Podporu plnění výše uvedených úkolů poskytuje sekretariát Aarhuské úmluvy, jehož práce je v tomto ohledu nedocenitelná. Bohužel však v roce 2023, kdy jsme si současně připomínali ono již zmiňované 25. výročí Aarhuské úmluvy, upozorňovali současně jak předsedkyně Výboru pro dodržování Aarhuské úmlu-

⁸ UNECE, Excerpt from the addendum to the report of the seventh session of the Meeting of the Parties (ECE/M.P.PP/2021/2/Add.1), Decision VII/9 on a rapid response mechanism to deal with cases related to article 3 (8) of the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, Geneva, 18-20 October 2021.

⁹ UNECE, *GMO Amendment* [online], dostupné z: <https://unece.org/environment-policy/public-participation/aarhus-convention/gmo-amendment> [cit. 7. 1. 2024]. UNECE, Report of the Working Group of the Parties on its twenty-seventh meeting, Geneva, 26–28 June 2023, bod 33.

¹⁰ UNECE, Report of the first Meeting of the Parties, Addendum, Decision I/7 Review of compliance adopted at the first meeting of the Parties, Lucca, Italy, 21–23 October 2002.

¹¹ UNECE, Compliance Committee Infographic [online], dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2022-02/ACCC_Infographics.pdf [cit. 7. 1. 2024].

¹² V souladu s článkem 3 odst. 8 Aarhuské úmluvy.

vy, tak také teprve před rokem jmenovaný zvláštní zpravodaj pro environmentální obránce na to, že provoz sekretariátu i orgánů Úmluvy vyžaduje vyšší a stabilnější finanční podporu, než jaké se mu v současnosti dostává.¹³ Nedostatek prostředků může v praxi vést ke zvětšujícímu se prodlení ve vyřizování aktuální agendy.

20 let platnosti Aarhuské úmluvy v České republice

Pokud jde o Českou republiku a její právo, Aarhuská úmluva je ratifikovanou mezinárodní smlouvou. Podle článku 10 Ústavy je tedy Aarhuská úmluva součástí českého právního řádu, nicméně podle ustálené judikatury Ústavního soudu i Nejvyššího správního soudu nejsou její ustanovení formulována dostatečně určitě a jasně pro to, aby z nich bylo možné vyvodit práva a povinnosti vnitrostátních subjektů, aniž by bylo třeba přijetí vnitrostátních opatření – Aarhuská úmluva tedy není přímo aplikovatelná.¹⁴ Je však považována alespoň za významný interpretační pramen: „*Je-li [...] možné interpretovat vnitrostátní normy vícero možnými způsoby, má přednost ten výklad, který naplňuje požadavky Aarhuské úmluvy.*“¹⁵

Skutečnost, že Aarhuská úmluva není přímo aplikovatelná a že je tedy ze strany soudů využívána primárně jako interpretační pramen, je připomínána často. Je však nezbytné současně uvést, že z pohledu státu je Aarhuská úmluva i přesto závazkem, který je v souladu s článkem 1 odst. 2 Ústavy nutné dodržovat. Současně je smluvní stranou Aarhuské úmluvy od roku 2005 také Evropská unie (EU) jako celek, požadavky Aarhuské úmluvy proto na Českou republiku dopadají také prostřednictvím unijního práva, které ji provádí.¹⁶ To vše musí být reflektováno při

¹³ UNECE, WGP 27, Agenda item 5 (b): Compliance mechanism, Presentation by the Chair [online], dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2023-07/Item_5b_Statement_CC_Chair_WGP27_final.pdf [cit. 7. 1. 2024]. United Nations Special Rapporteur on Environmental Defenders under the Aarhus Convention, Oral update on activities under the Rapid Response Mechanism from 24 June 2022 to 23 June 2023 [online], dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2023-08/Item%205a_SR_on_Env_Defenders_En.pdf [cit. 7. 1. 2024].

¹⁴ Srov. např. rozsudek NSS ze dne 24. ledna 2007, č. j. 3 Ao 2/2007 - 42, rozsudek NSS ze dne 19. června 2007, č. j. 5 As 19/2006 - 59 a náleží ÚS ze dne 30. května 2014 sp. zn. I. ÚS 59/14. K podobným závěrům dochází ve své judikatuře také Soudní dvůr EU. Ve vztahu k článku 9 odst. 3 Aarhuské úmluvy srov. např. rozsudek Soudního dvora ze dne 8. března 2011 ve věci C-240/09 (Lesoochrannárske zoskupenie VLK v Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky) nebo rozsudek Soudního dvora ze dne 13. ledna 2015 ve věci C-401/12 P až C-403/12 P (Rada a další v. Vereniging Milieudefensie a Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht). Ve vztahu k článku 9 odst. 4 a 5 Aarhuské úmluvy srov. např. rozsudek Soudního dvora ze dne 28. července 2016 ve věci C-543/14 (Ordre des barreaux francophones a germanophone a další).

¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 59/14.

¹⁶ Rozhodnutí Rady č. 2005/370/ES ze dne 17. února 2005 o uzavření Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí jménem Evropského společenství. Jakožto smluvní strana Aarhuské úmluvy EU ve svém sekundárním právu provádí mnohé požadavky, které z Aarhuské úmluvy vyplývají – srov. např. směrnici Evropského parlamentu a Rady 2003/4/ES ze dne 28. ledna 2003 o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a o zrušení směrnice Rady 90/313/EHS, směrnici Evropského

márně v českém vnitrostátním právu, popř. pak také ve snaze napravit porušení Aarhuské úmluvy zjištěné Výborem pro dodržování Aarhuské úmluvy.

Jak Česká republika, tak EU jako celek mají v současnosti několik neuzavřených případů, ve kterých Výbor pro dodržování Aarhuské úmluvy dospěl k závěru, že dochází k porušení některých ustanovení Aarhuské úmluvy. Za účelem podpory proaktivního přístupu k jejich řešení byly všechny smluvní strany Aarhuské úmluvy nacházející se v této situaci vyzvány, aby v roce 2022 předložily akční plán s přehledem opatření ke splnění doporučení Výboru včetně časového harmonogramu – Česká republika i EU tento úkol splnily. Na konci září 2023 pak obě předkládaly první zprávu o pokroku v plnění stanovených opatření.¹⁷

V případě České republiky se jedná o čtyři různé případy, které se týkají (1) přístupu k právní ochraně při povolování výjimek z hygienických limitů hluku, (2) účasti veřejnosti při pořizování koncepcí, (3) informování veřejnosti při mezistátním posuzování vlivů na životní prostředí a (4) účasti veřejnosti při přehodnocování a aktualizaci provozních podmínek jaderné elektrárny. V případě EU se jedná také o čtyři případy, a to ve věcech (1) účasti veřejnosti při přípravě národních plánů v oblasti energetiky a klimatu, (2) účasti veřejnosti při přehodnocování a aktualizaci provozních podmínek podle směrnice o průmyslových emisích, (3) účasti veřejnosti ve věci projektů společného zájmu energetické infrastruktury a (4) přístupu k právní ochraně v souvislosti s poskytováním státních podpor.¹⁸

Kromě toho byla Aarhuská úmluva v České republice v posledních letech připomínána zejména v souvislosti s novelou § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, kterou došlo s účinností od 1. 1. 2018 k podstatnému zúžení okruhu správních řízení, kterých se podle tohoto ustanovení mohou účastnit environmentální spolky (ze všech správních řízení, kde mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny, pouze na řízení vedená přímo podle zákona o ochraně přírody a krajiny).¹⁹ Jelikož základní požadavky Aarhuské úmluvy týkající se účasti veřejnosti na rozhodování se vztahují pouze na vyjmenované činnosti, které

---

parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí, směrnici Evropského parlamentu a Rady 2010/75/EU ze dne 24. listopadu 2010 o průmyslových emisích (integrováné prevenci a omezování znečištění) ad.

¹⁷ V případě České republiky srov. UNECE, *Decision VII/8e concerning Czechia* [online], dostupné z: <https://unece.org/env/pp/cc/decision-vii8e-concerning-czechia> [cit. 7. 1. 2024]. V případě EU srov. UNECE, *Decision VII/8f concerning the European Union* [online], dostupné z: <https://unece.org/env/pp/cc/decision-vii8f-concerning-european-union> [cit. 7. 1. 2024].

¹⁸ Všechny tyto případy by si zasloužily podrobnější rozbor v samostatném článku. K českým případům lze v tuto chvíli srovnat alespoň informace uvedené na webových stránkách MŽP, *Aktuality a dokumenty k Aarhuské úmluvě* [online], dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dokumenty_aarhuska_umluva [cit. 7. 1. 2024].

¹⁹ Změna byla provedena zákonem č. 225/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (jednalo se o pozměňovací návrh načený v Poslanecké sněmovně).

jsou v českém právu promítnuty primárně do jiných právních předpisů²⁰, není tato změna v rozporu s článkem 6 Aarhuské úmluvy. I tak se však jednalo o zásadní zúžení práv environmentálních spolků, které jsou podle Aarhuské úmluvy tzv. dotčenou veřejností, přičemž podle Maastrichtských doporučení by jakékoli omezení již existujících práv v oblasti účasti veřejnosti mohlo být považováno za rozporné s cíli Aarhuské úmluvy.²¹

Předmětná novela byla přezkoumána z hlediska její ústavnosti v nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 22/17 ze dne 26. ledna 2021.²² Potenciální rozpor novely § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny s Aarhuskou úmluvou dovozovala Veřejná ochránkyně práv. Ústavní soud však rozpor novely s Aarhuskou úmluvou neshledal a celý návrh zamítl. Odlišné stanovisko k tomuto závěru přijalo 7 (z 15) soudců, podle kterých je omezení účastenských práv spolků podle § 70 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny nutné posuzovat zejména v souvislosti se zachováním jejich přístupu k soudní ochraně a s efektivitou soudního přezkumu. V této souvislosti mj. uvedli, že za určitých okolností by se napadené ustanovení mohlo dostat do rozporu požadavky článku 9 odst. 4 Aarhuské úmluvy. Současně však i disentující soudci zopakovali, že „Aarhuská úmluva není přímo účinná a přímý účinek postrádají rovněž ustanovení unijního práva, které čl. 9 odst. 4 Aarhuské úmluvy provádějí. [...]“²³

V souvislosti s unijním právem byla pak v české odborné literatuře v poslední době zmiňována především novela tzv. Aarhuského nařízení z října 2021.²⁴ Tato novela reaguje na doporučení Výboru pro dodržování Aarhuské úmluvy a rozšiřuje okruh správních aktů, které mohou být předmětem vnitřního přezkumu po-

²⁰ Zejména zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění (přičemž oba tyto zákony nadále účast environmentálních spolků umožňují).

²¹ Maastrichtská doporučení jsou však pouze právně nezávazným dokumentem, ke kterému lze při implementaci požadavků Aarhuské úmluvy přihlížet. UNECE, Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters prepared under the Aarhus Convention [online], dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2022-10/1514364_E_web.pdf [cit. 7. 1. 2024], bod 6.

²² Pro více informací o tomto nálezu ÚS lze srovnat např. Stejskal, V., Ústavní soud těsnou většinou posvětil rozhodnutí Poslanecké sněmovny ohledně snížení úrovně nabytých práv spolků (k § 70 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb.), České právo životního prostředí č. 1/2021 (59), s. 112–125, nebo Vomáčka V., Tomoszek, M., Tomoszková, V., Co znamená vyloučení účasti ekologických spolků pro rozhodovací praxi správních soudů (reflexe nálezu sp. zn. Pl. ÚS 22/17), Soudní rozhledy, Nakladatelství C. H. Beck, 2021, roč. 27, 11–12, s. 353–359.

²³ Nález ÚS ze dne 26. ledna 2021, sp. zn. Pl. ÚS 22/17, bod 5 odlišného stanoviska.

²⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1767 ze dne 6. října 2021, kterým se mění nařízení (ES) č. 1367/2006 o použití ustanovení Aarhuské úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí na orgány a subjekty Společenství. Pro více informací o této novele srov. např. Vomáčka, V., Co přináší novelizace Aarhuského nařízení a jak se k soudní ochraně staví české soudy, České právo životního prostředí č. 2/2022 (64), s. 63–83.

dle Aarhuského nařízení a následně i předmětem soudního přezkumu. Současné tato novela s účinností od dubna 2023 rozšířila také okruh subjektů, které mohou možnost vnitřního přezkumu využít, a to nově i na jednotlivce a jiné organizace než jen environmentální NGOs (splní-li stanovené podmínky). Z údajů zveřejněných na webových stránkách Evropské komise lze soudit, že toto rozšíření již krátce po účinnosti novely vede k nárůstu počtu podaných žádostí o vnitřní přezkum (jen za rok 2023 jich bylo Evropské komisi doručeno 11 z celkového počtu 84).²⁵

Závěr

Výše uvedené má daleko od vyčerpávající informace o aktuálním dění, i tak by se však mohlo zdát, že se ve vztahu k Aarhuské úmluvě stále něco děje. Rok 2023 však v České republice nepřinesl žádné velké oslavy výročí ani širší reflexi toho, co tato úmluva v současnosti představuje. Jedno setkání věnované Aarhuské úmluvě se v květnu konalo na Ministerstvu životního prostředí, souběh této akce s 25. výročím úmluvy byl však ve skutečnosti spíše náhodný. Příspěvky na tomto setkání přednesli pozvaní zástupci akademické sféry, neziskových organizací i zaměstnanci ministerstva (a SÚJB) zapojení do aktivit týkajících se Aarhuské úmluvy.²⁶ Bohužel se ho však ve výsledku zúčastnilo pouze menší množství zástupců environmentálních NGOs, ačkoli právě jich se Aarhuská úmluva ze své podstaty nejvíce týká. Důvodem samozřejmě mohla být vytíženost jinými aktivitami (konference se konala ve všední den v pracovní době), ale zřejmě se zde projevila i určitá rezignace co do předpokladu, že by takováto akce mohla být v něčem přínosná.

Je přitom skutečně pravda, že Aarhuská úmluva dnes již zřejmě není považována za nástroj, na který by se mohla veřejnost v každodenní praxi spoléhat, a to zejména s ohledem na její textaci neumožňující přímou aplikaci jednotlivých ustanovení a v mnoha případech také na její omezený dosah.²⁷ Nicméně jedná se stále o významný interpretační pramen a (jak bylo uvedeno již výše) z pohledu státu se současně jedná o závazek, který je nutné dodržovat, což musí být reflektováno primárně ve vnitrostátním právu. Proto poskytuje Aarhuská úmluva také nezanedbatelnou pojistku, na jejímž základě by měly být odmítány návrhy na takové omezení práv (dotčené) veřejnosti, které by již bylo v rozporu s touto úmluvou nebo s unijním právem, které ji provádí. Současně je pak s ohledem

²⁵ Evropská komise, *Requests for internal review* [online], dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/aarhus/requests-internal-review_en#repository-of-requests-for-internal-review-lodged-with-the-european-commission-pursuant-to-article-10-of-regulation--ec-no-13672006-aarhus-regulation [cit. 7. 1. 2024].

²⁶ Prezentace ze setkání si lze stáhnout na webových stránkách MŽP. Ministerstvo životního prostředí, *Aktuality a dokumenty k Aarhuské úmluvě* [online], dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dokumenty_aarhuska_umluva [cit. 7. 1. 2024].

²⁷ Zejména protože článek 6 upravující účast veřejnosti se vztahuje pouze na v příloze vyjmenované činnosti, nikoli tedy např. na jakékoli činnosti, které mohou mít negativní vliv na životní prostředí.

na závazky státu namísto také snaha o nápravu porušení Aarhuské úmluvy zjištěných Výborem pro dodržování Aarhuské úmluvy, což by případně mohlo vést i k dílčím zlepšením současného stavu.

Zásadní překážku v jakémkoli pozitivním pokroku však představuje současná společenská nálada, která se zrcadlí i v mediálním prostoru. Bohužel lze slyšet mnoho stížností na to, jak uplatňování práv veřejnosti ledačco „zdržuje“, popřípadě tomu přímo „brání“, málokdy je však současně vysvětleno, že případná „zdržení“ jsou důsledkem procesu, jehož cílem je kvalitní rozhodování a zachování odpovídající míry ochrany veřejného zájmu na příznivém životním prostředí. Často se také zapomíná na to, že veřejnost může v praxi potřebovat pomoc k tomu, aby mohla efektivně uplatňovat svá práva – český právní systém týkající se účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně je nesmírně komplexní, v mnohém se opírá o výklad soudů a ve výsledku je pak značně nepřehledný pro všechny zúčastněné. Mnohdy lze nápravy chybného stavu dosáhnout až po letitých soudních sporech, které ještě více prohlubují názorovou propast, která vzniká mezi stranami každého dalšího sporu. Úroveň a délka diskuse (či sporu) je přitom zpravidla ovlivňována zvoleným způsobem jednání na straně všech zúčastněných subjektů.

Řešení výše uvedeného by zřejmě vyžadovalo větší společenské změny. Než k tomu však dojde, bude nutné plnit i jiné „běžnější“ úkoly. V průběhu roku 2024, kdy současně oslavíme 20 let platnosti Aarhuské úmluvy v České republice, bude připravována aktualizovaná Národní zpráva o implementaci Aarhuské úmluvy v ČR, kterou bude nutné předložit před konáním dalšího řádného zasedání smluvních stran Aarhuské úmluvy v roce 2025. Současně budou probíhat také další práce na řešení dosud neuzavřených případů, ve kterých podle Výboru pro dodržování Aarhuské úmluvy došlo k porušení některých ustanovení Aarhuské úmluvy ze strany České republiky. Práce se tak nezastaví a uvidíme, zda ve výsledku některý z dalších roků poskytne více důvodů k oslavě než rok 2023.

Seznam zdrojů:

Evropská komise, *Requests for internal review* [online], dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/aarhus/requests-internal-review_en#repository-of-requests-for-internal-review-lodged-with-the-european-commission-pursuant-to-article-10-of-regulation--ec-no-13672006-aarhus-regulation [cit. 7. 1. 2024].

Ministerstvo životního prostředí, *Aktuality a dokumenty k Aarhuské úmluvě* [online], dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/dokumenty_aarhuska_umluva [cit. 7. 1. 2024].

UNECE, *Compliance Committee Infographic* [online], dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2022-02/ACCC_Infographics.pdf [cit. 7. 1. 2024].

UNECE, *Decision VII/8e concerning Czechia* [online], dostupné z: <https://unece.org/env/pp/cc/decision-vii8e-concerning-czechia> [cit. 7. 1. 2024].

UNECE, *Decision VII/8f concerning the European Union* [online], dostupné z: <https://unece.org/env/pp/cc/decision-vii8f-concerning-european-union> [cit. 7. 1. 2024].

UNECE, Excerpt from the addendum to the report of the seventh session of the Meeting of the Parties (ECE/MP.PP/2021/2/Add.1), Decision VII/9 on a rapid response mechanism to deal with cases related to article 3 (8) of the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, Geneva, 18-20 October 2021.

UNECE, *GMO Amendment* [online], dostupné z: <https://unece.org/environment-policy/public-participation/aarhus-convention/gmo-amendment> [cit. 7. 1. 2024].

UNECE, *Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters prepared under the Aarhus Convention* [online], dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2022-10/1514364_E_web.pdf [cit. 7. 1. 2024], bod 6.

UNECE, Report of the second Meeting of the Parties, Decision II/1 – Genetically modified organisms adopted at the second meeting of the Parties held in Almaty, Kazakhstan, on 25–27 May 2005.

UNECE, Report of the Working Group of the Parties on its twenty-seventh meeting, Geneva, 26–28 June 2023.

UNECE, Report of the first Meeting of the Parties, Addendum, Decision I/7 Review of compliance adopted at the first meeting of the Parties, Lucca, Italy, 21–23 October 2002.

UNECE, *WGP 27, Agenda item 5 (b): Compliance mechanism, Presentation by the Chair* [online], dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2023-07/Item_5b_Statement_CC_Chair_WGP27_final.pdf [cit. 7. 1. 2024].

United Nations Special Rapporteur on Environmental Defenders under the Aarhus Convention, *Oral update on activities under the Rapid Response Mechanism from 24 June 2022 to 23 June 2023* [online], dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2023-08/Item%205a_SR_on_Env_Defenders_En.pdf [cit. 7. 1. 2024].

United Nations Treaty Collection, *Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Kiev, 21 May 2003)* [online], dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtmsg_no=XXVII-13-a&chapter=27&clang=_en [cit. 7. 1. 2024].

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 124/2004 Sb. m. s., o Úmluvě o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.

Stejskal, V., Ústavní soud těsnou většinou posvětil rozhodnutí Poslanecké sněmovny ohledně snížení úrovně nabytých práv spolků (k § 70 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb.), *České právo životního prostředí* č. 1/2021 (59), s. 112–125.

Vomáčka, V., Tomoszek, M., Tomoszková, V., Co znamená vyloučení účasti ekologických spolků pro rozhodovací praxi správních soudů (reflexe nálezu sp. zn. Pl. ÚS 22/17), *Soudní rozhledy, Nakladatelství C.H. Beck*, 2021, roč. 27, 11–12, s. 353–359.

Vomáčka, V., Co přináší novelizace Aarhuského nařízení a jak se k soudní ochraně staví české soudy, *České právo životního prostředí* č. 2/2022 (64), s. 63–83.

Judikatura:

Rozsudek NSS ze dne 24. ledna 2007, č. j. 3 Ao 2/2007 – 42.

Rozsudek NSS ze dne 19. června 2007, č. j. 5 As 19/2006 – 59.

Nález ÚS ze dne 30. května 2014 sp. zn. I. ÚS 59/14.

Nález ÚS ze dne 26. ledna 2021, sp. zn. Pl. ÚS 22/17.

O autorce: *JUDr. Alena Chaloupková, Ph.D.* je absolventkou Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, na které absolvovala také doktorské studium v oboru práva životního prostředí. Aktuálně pracuje na legislativním odboru Ministerstva životního prostředí, kde působí i jako kontaktní místo pro záležitosti týkající se Aarhuské úmluvy.

Klíčová slova: Aarhuská úmluva, výročí, aktuální dění

Anniversary of the Aarhus Convention in the international context and in the Czech Republic

Abstract:

The article contains a brief reflection of current events related to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters, which is commonly referred to as the Aarhus Convention. In 2023, specifically on 25 June 2023, the Aarhus Convention reached 25th anniversary since its adoption. And the very next year, on 4 October 2024, 20 years will have passed since the day it entered into force in the Czech Republic.

Keywords: Aarhus Convention, anniversary, current events

ŽATEC A KRAJINA ŽATECKÉHO CHMELE ANEB O KULTURNÍM DĚDICTVÍ NA SEZNAMU SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ UNESCO TROCHU JINAK

Jitka Šrejberová

Na Seznam světového dědictví UNESCO dne 18. září 2023 přibyl na 45. zasedání Výboru svého dědictví v saudskoarabském Rijádu coby 17. zápis za Českou republiku statek nazvaný *Žatec a krajina žateckého chmele*.¹ Zápis proběhl na základě prokázání trojice kritérií, jejichž prostřednictvím byla vyjádřena mimořádná univerzální hodnota statku.² Výbor světového dědictví tak přijal argumentaci a definici hodnoty formulovanou smluvním státem³ v nominační dokumentaci kritérii (iii), (iv) a (v).⁴ Cesta k zápisu statku je různě časově náročným procesem s pevnou strukturou a pravidly.⁵ Zájem nominovat statek pro jeho hodnoty v návaznosti na naplňování Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví se ohlašuje již zápisem na tzv. indikativní (předběžný) seznam.⁶ Dokumentace *Žatce* pro tento seznam, zprvu formulovaná na národní úrovni jako *Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci*, byla vypracována v roce 2006 a roku 2007 byl statek oficiálně zařazen na indikativní seznam jako *Žatec – město chmele*.⁷ Od tohoto kroku po zápis tak probíhalo prakticky 17 let soustavné práce.

¹ 45. rozšířené zasedání se odehrálo ve dnech 10. až 25. září 2023. Rozhodnutí Výboru světového dědictví (WHC) Decision 45 COM 8B.23 je přístupné na stránkách Centra světového dědictví (WHC) viz <https://whc.unesco.org/en/decisions/8404/>. – Dále v textu rozlišuji WHC/*World Heritage Committee* (Výbor světového dědictví) a WHC/*World Heritage Centre* (Centrum světového dědictví).

² *Jazyky outstanding universal value/la valeur universelle exceptionnelle*. Do českého jazyka překládáno v různých formách. V článku bude používán překlad mimořádná univerzální hodnota, která vhodně vystihuje obsah pojmu. Zdůvodnění viz ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 16 a pozn. 49. Dále v textu též zkráceně OUV. – Blíže k OUV JOKILEHTO, J. 2008.

³ K tomu Operační směrnice k provádění Úmluvy o ochraně kulturního a přírodního dědictví (zkráceně OPG) v aktuálním znění, *Operational Guidelines* 2023. Výbor světového dědictví přijímá své rozhodnutí na základě odst. 54.

⁴ Viz nominační dokumentaci HAMOUSOVÁ, Z. et al. 2021, včetně bibliografie; ke stažení na webových stránkách WHC (<https://whc.unesco.org/en/list/1558/documents/>).

⁵ Proces stanovují OPG (*Operational Guidelines* 2023). Průvodce procesem manuál Centra světového dědictví MARSHALL, D. 2010, dostupný ve formátu pdf na webových stránkách WHC. České komentáře například KUČOVÁ, V. 2009, s. 67–81; VLČKOVÁ, J., KUČOVÁ, V., BENEŠ, M. 2011, s. 23–24, příloha č. 5 Harmonogram nominace; ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 22–27.

⁶ OPG, odst. 162, písmeno a). České komentáře například KUČOVÁ, V. 2009, s. 67–68; VLČKOVÁ, J., KUČOVÁ, V., BENEŠ, M. 2011, s. 17–21, příloha č. 3 Indikativní seznam – indikativní seznam; ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 18–21.

⁷ *Žatec – město chmele* byl spolu s několika dalšími lokalitami oficiálně zařazen na indikativní seznam ČR dne 29. 5. 2007.

Předkládání nominací za kulturní dědictví koordinuje Ministerstvo kultury ČR (dále též MK ČR), které je na národní úrovni klíčovým subjektem odpovídajícím za revize a aktualizace indikativního seznamu kulturních statků.⁸ Jako zaštiťující orgán by tak mělo usilovat o to „objektivně a transparentně prověřit realizovatelnost a životaschopnost“⁹ každého záměru. Na indikativním seznamu České republiky se v roce 2023 nacházelo celkem 13 kulturních a přírodních statků.¹⁰ Pro podávání nominací není v ČR formalizován pořadník.¹¹ Přípravu prvního nominačního návrhu Žatce tak ve výsledku odstartovalo memorandum podepsané v roce 2013.¹² Návrh předložený k hodnocení v roce 2017¹³ stavěl na urbanistické struktuře města ve spojení se zpracováním a distribucí chmele a dále na výrobě piva. Již tehdy byl statek definován jako sériový, kde však jednu část tvořilo historické centrum Žatce a druhou historický pivovar Antona Drehera v Žatci. Jako hodnotící kritéria byla zvolena kritéria (ii), (iii) a (iv). Zásadní roli při posuzování nominačního návrhu hrají poradní organizace Výboru světového dědictví, v případě kulturních statků je touto mezinárodní ICOMOS.¹⁴ Přestože byl návrh shledán „zajímavý“,¹⁵ bylo doporučeno jej odložit a rozšířit o vazbu na pěstování

⁸ V případě přírodního dědictví je tímto orgánem Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP ČR). MK a MŽP jsou tak rezortními gestory Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Gestorem Úmluvy na celonárodní úrovni je Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV ČR), které vede evidenci mezinárodních smluv.

⁹ ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 20.

¹⁰ Česká republika zde rozšiřovala zásobník, jehož vznik spadá do 90. let 20. století. K němu VOŠAHLÍK, A. 1992, další lit. cit. v ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015. Indikativní seznam obsahuje ke 30. 11. 2023 následující položky: Čistička odpadních vod v Praze–Bubenci (16/07/2020); Horský hotel a televizní vysílač na Ještědu (29/05/2007); Památky Velké Moravy: slovanské opevněné hradiště v Mikulčicích – kostel sv. Markéty Antiochijské v Kopčanech (06/07/2001); Industriální komplex v Ostravě (06/07/2001); Pevnost Terezín (06/07/2001); Lázně Luhačovice (06/07/2001); Skalní skulptury Betlém u Kuksu (06/07/2001); Hrad Karlštejn (06/07/2001); Rozšíření světového statku Historické centrum Prahy o důležité památky v jeho okolí (06/07/2001); Renesanční domy ve Slavonicích (19/01/2001); Papírna ve Velkých Losinách (19/01/2001); Třeboňská rybníční soustava (19/01/2001); Skalní města v Českém ráji (19/01/2001). Seznam dostupný zde: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/?action=listtentative&state=cz&order=states>.

¹¹ Komentář ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 20–21. U kulturních statků je metodicky upraven pouze postup přípravy k zařazení na indikativní seznam. Metodický materiál zpracovaný Národním památkovým ústavem (NPÚ) je přístupný na <https://www.mkcr.cz/zpracovani-navrhu-na-zarazení-na-indikativní-seznam-unesco-cs-259>. Vedení oficiálního, pravidelně aktualizovaného harmonogramu podávání nominací by České republice umožnilo nominace lépe koordinovat a zároveň dovolilo zpracovatelským týmům rozvrhnout si intenzitu činností na různých částech nominační dokumentace, případně plánovat vědecko-výzkumné aktivity vedoucí k posilování hodnotové argumentace.

¹² Memorandum bylo podepsáno během konference PROPAMÁTKY, pořádané Institutem pro památky a kulturu ve dnech 14. a 15. listopadu 2013 v Žatci. Další memorandum o spolupráci, tentokrát na druhé verzi nominační dokumentace, bylo podepsáno v roce 2020.

¹³ Nominační dokumentace byla Centru světového dědictví v Paříži doručena 25. 1. 2017.

¹⁴ Jejich role je vymezena OPG. Technické hodnocení na místě proběhlo ve dnech 28. 8. až 2. 9. 2017.

¹⁵ „The nomination of “Žatec – the town of hops” is interesting as it tries to address the broad theme of

vání chmele.¹⁶ Autorka článku přitom v roce 2015 na domácí půdě zdůraznila vazbu s okolní, po staletí zemědělsky využívanou krajinou, v níž se rodí vysoce žádaná surovina, a přinesla doplnění hodnotové argumentace o tento aspekt.¹⁷ Rozhodující přitom bylo do návrhu začlenit a výrazněji podtrhnout skutečnost, že bez kontinuity pěstování chmele by ve zdejších mimořádně příhodném prostředí nevznikl ani fenomén chmelařského centra, kterým se Žatec historickým vývojem nezpochybnitelně stal.

Co však výše popsaná skutečnost ukázala, a to nejen v případě Žatce, u něhož Česká republika nominaci na doporučení v roce 2018 stáhla k přepracování?¹⁸ Česká republika se podobně jako jiné země v této situaci nenacházela poprvé.¹⁹ Proces nominace je otevřenou a vysoce odbornou veřejnou diskusí.²⁰ Cesta k zápisu statku proto nemusí být nikdy tak zcela přímočará, jak by si předkladatelé mohli sami přát. Mezinárodní společenství trvale rozvíjí a zlepšuje nástroje tak, aby nominační proces byl transparentní, a to i za cenu toho, že se odborné snahy mohou dostávat do střetu s různými jinými zájmy, včetně těch geopolitických. V roce 2019 tak proběhl poradní proces mezinárodní organizace ICOMOS s cílem tento „zajímavý“ projekt směřovat k přesvědčivé hodnotové argumentaci a díky ní i optimálnímu vymezení rozsahu statku. Nezávislý komplexní pohled této organizace tak mohl rozběhnout činnosti na přepracování nominační dokumentace a umožnit její druhé podání. Dne 1. února 2021 byl zahájen nový hodnotící proces návrhu, který v roce 2023 nakonec vyvrcholil zápisem.²¹ V tomto návrhu byl statek opět vymezen jako sériový se dvěma součástmi. Jednou z nich bylo i nadále historické centrum Žatce (součást 02),²² druhou však již krajina chmelnic v okolí

---

beer-making and how this long-standing human activity has marked a locality, its built environment and its territory.“, ICOMOS 2018, s. 188. Dokument ICOMOS je dostupný na UNESDOC, Digital Library.

¹⁶ ICOMOS 2018, s. 189,

¹⁷ ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 76–77. – Bylo nutné reflektovat, že krajina je hmotným nositelem chmelařství, potažmo chmele, který formoval urbání a krajinné znaky regionu.

¹⁸ Postup viz OPG, odst. 152. Stažení umožňuje smluvnímu státu znovu podat nominaci podle postupu a harmonogramu uvedených v odst. 168.

¹⁹ Například úspěšně zapsaný česko-německý statek *Hornický region Krušnohoří/Erzgebirge* byl na doporučení z projednávání v roce 2015 také stažen a přepracován; podobně byla odložena i česko-slovenská nominace *Památky Velké Moravy: slovanské opevněné hradiště v Mikulčicích – kostel sv. Markéty Antiochijské v Kopčanech*, která však dosud čeká na přepracování. Její zásadní nedostatek tkví v problematické odborné argumentaci a neukončené diskusi o jejím konceptu. Tato skutečnost brání vymezení toho, co by měla série reprezentovat a tím jako celek obsahovat.

²⁰ Díky této skutečnosti se Seznam světového dědictví UNESCO vyvíjí dynamicky a počet statků na něm zapsaných nemůže být nikdy zcela ohraničen. Jejich nárusty nicméně vyvolává administrativní zátěž všech zúčastněných stran a vyžaduje rozvíjení efektivních mechanismů na jeho zvládnutí.

²¹ Nominační dokumentace podaná počátkem roku 2021 cit. v pozn. 4. Také zde si mezinárodní ICOMOS vyžádal doplňující informace, zejména s ohledem na tehdy probíhající vyhlášení krajinné památkové zóny. K tomu viz níže.

²² Tuto část tvoří v Žatci městská památková rezervace a městská památková zóna.

zámku Stekník (součást 01).²³ Obě součásti statku spojuje jedna rozsáhlá nárazníková zóna (*buffer zone*).²⁴ Jde o chmelařskou krajinu i urbanizované celky a jiné, kde je kombinováno hned několik typů právní ochrany.²⁵ Ochrana v nárazníkové zóně je deklarována především s pomocí zákona č. 97/1996 Sb., zákon o ochraně chmele. V povodí Ohře je dále využito například vymezení biokoridoru;²⁶ u města Žatec a obcí mimo rozsah statku staví ochrana na přijatých územních plánech. Nárazníková zóna mimo jiné zahrnuje nástroje ochrany přírody nebo třeba zájmová území Armády ČR.²⁷ Z celkového pohledu je tak v nárazníkové zóně považována právní ochrana za „dostačující“.²⁸ Statek se díky tomu stal velmi komplexním v tom, co chráníme z hlediska materiálního kulturního dědictví a toho, co na sebe toto dědictví váže. Tento přístup současně garantuje posílení jeho ochrany a zachování.

Žatec je příkladem nominace, která dokládá, jak podstatná pro něj byla změna kursu spojená s česko-německým návrhem *Hornického regionu Krušnohoří/Erzgebirge* na Seznam světového dědictví UNESCO.²⁹ Právě jím se podařilo na poli kulturního dědictví prolomit od roku 2003 poslední zápis České republiky, jímž byl statek *Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči*, a více tematicky rozvrstvit dosavadní zápisy.³⁰ V tomto kontextu je třeba podívat se více do minulosti. Stagnace zápisů byla totiž po roce 2003 vázána na tehdejší způsob zpracování návrhů a dále na skutečnost, že Česká republika nebyla schopna pružně reagovat na změny, které se od 90. let 20. století v agendě světového dědictví odehrávaly.³¹

²³ Přesné vymezení statku je obsahem nominační dokumentace v kapitole 1. Dokumentace cit. v pozn. 4. Součást reprezentující krajinu žateckého chmele (tj. historická kulturní krajina kolem vesnic Stekník a Trnovany) byla dodatečně prohlášena na základě zákona č. 20/1987 Sb. krajinou památkovou zónou (KPZ). K tomu Opatření obecné povahy č. 1/2021 MK ČR, čj. MK 50527/2021 OP. V době předložení nominace požívala památkovou ochranu pouze vesnická památková zóna ve Stekníku, vyhlášená Vyhláškou MK ze dne 22. září 1995. K tomu Památkový katalog NPÚ přístupný na <https://pamatkovykatalog.cz/>.

²⁴ Její rozsah a vymezení viz nominační dokumentaci cit. v pozn. 4. – Pravidla vymezení nárazníkových zón viz OPG, odst. 103–107. Podrobnější odborná debata k tomuto tématu MARTIN, O., PIATTI, G. (Ed.) 2009.

²⁵ Detaily viz nominační dokumentaci, cit. v pozn. 4, zejména mapa č. 11. Ochrana z hlediska zákona č. 20/1987 Sb. není v nárazníkové zóně dominantní a dotýká se poměrně malé části ochranného pásma městské památkové rezervace v Žatci a městské památkové zóny Žatec. KPZ Žatecká chmelařská krajina nemá vlastní ochranné pásmo vymezeno, statek je tak v jejím plném rozsahu.

²⁶ Metodika vymezení biokoridoru BÍNOVÁ, L. 2017.

²⁷ V Žatci sídlí velitelství 4. brigády rychlého nasazení Armády České republiky.

²⁸ HAMOUSOVÁ, Z. et al. 2021, s. 242.

²⁹ Autorka byla do MD v letech 2011 až 2014 koordinátorkou nominace na české straně.

³⁰ V této době byla aktivně řešena problematika zaplňování mezer na Seznamu světového dědictví, a to v důsledku dominance některých typů statků. Blíže k tomu PETZET, M., ZIESEMER, J. (Ed.) 2005.

³¹ Neúspěchy českých nominací předjímal v roce 2002 tehdejší prezident Českého národního komitétu ICOMOS Josef Štulc, ŠTULC, J. 2002, s. 244–245. Komentář k této stagnaci rovněž viz STEJSKAL, V. 2012, s. 38–40. Zde podrobně k situaci přírodního dědictví.

Samo Centrum světového dědictví, které plní funkci sekretariátu Výboru světového dědictví, ve spolupráci s poradními organizacemi nejenže intenzivně rozvíjelo svou odbornou a metodickou činnost, ale díky retrospektivnímu inventáři³² zahájilo revizi dokumentů spojených se statky zapsanými na Seznamu. Centru to přirozeně umožnilo lépe nahlížet postupy minulosti a hledat nástroje ke zlepšování mechanismů pro žádoucí účinnější ochranu a správu statků. To, co tedy mohlo být uplatněno v letech 90. minulého století, již nebylo možné uplatňovat po roce 2000. Navíc Česká republika měla za sebou celkový ekonomicko-politický přerod, v roce 2004 se stala součástí Evropské unie a nebylo žádoucí na ni nahlížet jako na zemi, která potřebuje mezinárodní pomoc, ale naopak na zemi, která by měla pomoc poskytovat a být dobrým příkladem. Tehdejší nakládání se zapsanými statky však bohužel neodráželo ekonomickou, ani společenskou připravenost naplňovat Úmluvu.³³ Pokud si tedy široká odborná i laická veřejnost zvykla na skutečnost, že zápisy na Seznam světového dědictví v 90. letech 20. století proběhly ve velkém rozsahu a rychlém sledu, pak byla jistě vystavena zklamání z dlouhé, avšak oprávněné proluky po roce 2003.

Zásadní pro další potenciální úspěchy tak byla změna nahlížení na to, co strategicky nominovat, jak by měl proces přípravy nominačních návrhů probíhat a jak by v nich měla být garantována budoucí ochrana a péče. V 90. letech 20. století, kdy se Česká republika připojila k Úmluvě,³⁴ byla ústřední role při zpracování nominací přiřčena státu, potažmo tehdejšímu Státnímu ústavu památkové péče a ochrany přírody (SÚPPOP). Ten se brzy po roce 1989 rozpadl a kulturní i přírodní dědictví ztratily úzkou platformu pro mezioborovou komunikaci.³⁵ Ať tento vývoj dnes můžeme hodnotit jakkoli, na poli kulturního dědictví zůstala příprava nominačních návrhů víceméně na Státním ústavu památkové péče v Praze a od roku 2003 na jeho nástupci ústřednímu pracovišti, později generálním ředitelství Národního památkového ústavu (NPÚ). Ostatně velkou část zápisů České republiky do roku 2003 zahrnují objekty či areály ve správě NPÚ,³⁶ což odráží další aspekt. Společnost se sice demokratizovala, avšak přetrvával centralizovaný

³² Retrospektivní inventář je projekt zaměřený na identifikaci a sběr základních dat (jako vymezení hranic, geografické koordináty, sériové součásti, plocha statku v hektarech, prohlášení OUV atp.) u statků zapsaných na Seznam světového dědictví v časovém rozpětí 1978 až 1998. Projekt byl Výborem světového dědictví zahájen v roce 2004. Více k jeho fázím a výsledkům viz *Retrospective Inventory and „boundary clarifications“* na stránkách WHC.

³³ K tomu ŠTULC, J. 2002.

³⁴ Česká republika na principu sukcese ČSFR přistoupila k Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO dne 15. listopadu 1990. Závaznou se stala dnem 15. února 1991. Text Úmluvy a oznámení o přístupu jsou publikovány ve Sbírce zákonů č. 159/1991 Sb.

³⁵ Její obnovu po více jak dvaceti letech představuje spolupráce Národního památkového ústavu a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. K této spolupráci a společným aktivitám viz KUČOVÁ, V., BALSKEJ, J. 2017; KUČOVÁ, V., PEŠOUT, P., TOMÁŠEK, M. 2022.

³⁶ Podívejte stránky WHC.

přístup k tvorbě nominačních návrhů, bez dostatečného zapojení výsledků mezinárodních odborných debat a otevřené diskuse se širší veřejností. Výhradní podíl státu a státních institucí na nominačních návrzích se ukázal jako slepá ulička, což dokládá zejména účelově financovaný programový projekt výzkumu a vývoje Ministerstva kultury ČR v oblasti památkové péče, nazvaný *Odborné zhodnocení a komplexní dokumentace vybraných lokalit České republiky a koordinace koncepčních prací pro jejich nominaci na Seznam světového dědictví*.³⁷ V jeho rámci bylo shromážděno velké množství dokumentace a informací, které mohou být využity jako cenný historický zdroj, nicméně projekt sám ukázal na několik problematických míst. Prvním je skutečnost, že shromažďování materiálů a dokumentace musí být vždy vázáno k vyhodnocení doprovázenému otevřenou odbornou debatou a bezprostřednímu podání nominace. Druhým je fakt, že je klíčový přístup všech aktérů k návrhu, tj. že do zpracování musí být zapojeni všichni ti, kterých se ochrana a správa statku dotýkají. Každý nominační návrh je v jistém smyslu interdisciplinární vědecký projekt, který je třeba umět popularizovat a získat pro něj širokou veřejnost. Zároveň neexistuje jeden univerzální zpracovatel nominační dokumentace, neboť ta je výsledkem kolektivního zpracování. Jednou částí je zde administrativní stránka, kterou se sleduje formální naplnění požadavků dle Operačních směrnic, druhou je pak odborná složka vyžadující odborné vedení pro předmět nominace. Týmy by tak měly být sestavovány *ad hoc*, transparentně, s jasně stanovenými parametry, odrážející tematickou různost statků a s přesným časovým plánem.³⁸

V roce 2014 z kvóty Spolkové republiky Německo podala spolu s ní Česká republika přeshraniční sériovou nominaci – *Hornický region Krušnohoří/Erzgebirge*.³⁹

³⁷ VaV 2430: programový projekt výzkumu a vývoje v oblasti památkové péče č. 1/2006 – Odborné zhodnocení a komplexní dokumentace vybraných lokalit České republiky a koordinace koncepčních prací pro jejich nominaci na Seznam světového dědictví, identifikační kód projektu: DB06P01OPP001, trvání úkolu: 2006–2011, příjemce: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, řešitel: Ing. arch. Věra Kučová, spoluřešitelé: Mgr. Ladislav Bezděk, Mgr. Jitka Vlčková, Ph.D. Autorka článku se na řešení tohoto institucionálního grantu přímo podílela. Díky této možnosti se mimo rámec projektu mohla více soustředit na odborné otázky světového dědictví a měla příležitost konfrontovat principy na domácí a zahraniční půdě. Výsledky se jí podařilo postupně začleňovat do své odborné práce, včetně přípravy nominací či monitoringu statků světového dědictví.

³⁸ Tento princip se s úspěchem uplatnil u přípravy *Hornického regionu Krušnohoří/Erzgebirge* nebo *Krajiny pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem*. Oba statky se podařilo zapsat v roce 2019, a to po dlouhé proluce od roku 2003. Bez specializace týmu se neobešel ani Žatec a vyžadují ji ostatně všechny potenciální návrhy na indikativním seznamu.

³⁹ Ještě předtím v roce 2013 podávala Česká republika ze své kvóty nominaci česko-slovenského přeshraničního sériového statku *Památky Velké Moravy: slovanské opevněné hradiště v Mikulčicích – kostel sv. Markéty Antiochijské v Kopčanech*. Tento na indikativním seznamu stále zůstává, neboť hledání hodnotové argumentace a vymezení statku se dosud neposunulo do té míry, aby nominace mohla být opětovně podána. Velkým přínosem nominačních snah bylo vybudování společného Archeoparku Mikulčice–Kopčany, který vedl k rozvoji lokalit na obou stranách řeky Moravy.

Její potenciál byl obrovský a lze s ní spojit i to, že změny na české straně se během spolupráce s německým partnerem ukázaly jako nevyhnutelné. Obohacení vzájemnou mezinárodní spoluprací českého a německého týmu však bylo jen jedním dílem do celé skládačky změn. – Nehledě k tomu, že německá strana měla po odborné stránce mnohaletý badatelský náskok a mohla tak nominaci odborně vést,⁴⁰ ani tato nominace se podobně jako Žatec nedočkala zápisu ihned. Německá strana totiž díky několikaleté váhavosti té české zapojit se do přeshraniční nominace zvolila metodicky odlišný postup k vymezení lokalit do společné série.⁴¹ – Druhým dílkem do skládačky změn byly retrospektivní inventář (k němu již výše) a druhý cyklus tzv. periodického reportingu pro oblast Evropy a Severní Ameriky v letech 2012 až 2015.⁴² Obojí souvisí s posilováním požadavků na ochranu a správu. Následná ochrana a správa po zápisu statku představují garance hodnotových kritérií, na jejichž základě je statek zapsán.⁴³ Proto je jako součást nominační dokumentace zpracováván tzv. *Management Plan*, který by měl být závazným dokumentem pro budoucí nakládání se statkem.⁴⁴ *Management Plan* (zkráceně MP) je současně tou částí nominační dokumentace, která je proměnná v čase a podléhá aktualizaci. Právě zde se více jak kde jinde projevuje důležitost propojení všech stran působících na území statku a role procesu *bottom up*. Žatec zde může být jmenován jako jeden z příkladů, kde tyto mechanismy do určité míry dobře zafungovaly. Po odkladu totiž došlo k rozšíření zainteresovaných stran, tedy například výraznější zapojení chmelářů⁴⁵ a dalších odborníků. Z hlediska doplnění našich znalostí zde měl odezvu projekt Národního památkového ústavu a Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem pod názvem *Dokumentace historických staveb sloužících pro zpracování chmele*, probíhající mezi lety 2015 až 2020 v rámci

⁴⁰ Odborné i celkové vedení nominace měl Hellmut Albrecht, na české straně nominaci odborně připravil Michal Urban. Podrobně viz VLČKOVÁ, J. 2013a.

⁴¹ K zápisu statku došlo po 5 letech od prvního podání, a to 6. 7. 2019 v Baku (Ázerbájdžán). Problémem bylo především vymezení součástí statku na německé straně, které bylo nevyvážené k vymezení na české straně.

⁴² Autorka článku vedla v tomto cyklu zpracování periodické zprávy za Českou republiku. Výsledky za tento cyklus jsou shrnuty v publikaci TURVEY, K. 2016. Předkládání pravidelných periodických zpráv slouží díky své struktuře jak ke zlepšování správy statků, tak k optimalizaci metodických a organizačních nástrojů v přímé vazbě na Úmluvu. Podrobně k tomu VLČKOVÁ, J. 2013b, s. 48–49. Souhrnně též ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 35–36.

⁴³ OPG stanovují celkem deset kritérií (i) až (x). OPG, kapitola II.D, odst. 77. Pro kulturní statky jsou vymezena kritéria (i)–(vi).

⁴⁴ Na základě OPG je požadováno, aby „každý statek navržený k zápisu na Seznam světového dědictví“ měl „existující plán správy (*Management Plan*) nebo nějaký jiný doložený správní systém, ve kterém musí být přesně uveden způsob, jímž má být mimořádná univerzální hodnota statku chráněna“, ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 29. OPG, Management Systems, odst. 108–118. Doporučená struktura v ČR viz VLČKOVÁ, J., KUČOVÁ, V., BENEŠ, M. 2011, s. 70–80, příloha č. 6 Management Plan. Struktura je víceméně jen metodickou pomůckou pro zpracovatele. Lze využít též RINGBECK, B. 2008. MP je do nominační dokumentace zařazen jako 5. kapitola.

⁴⁵ Svaz pěstitelů chmele ČR, CHMELARŠTVÍ, družstva Žatec a Chmelařského institutu, s.r.o.

NAKI II.⁴⁶ Neměně význačné byly vědecko-výzkumné výsledky v oblasti pěstování a využití chmele.⁴⁷ Potenciál zápisu se tak zakládá na dlouholetém výzkumu a kvalitní vědecké přípravě, umožňující zpracovat průkazné zdůvodnění mimořádné univerzální hodnoty (*justification of the outstanding universal value*).⁴⁸

V nominačním procesu tak odložení nominace, jak dovolují Operační směrnice,⁴⁹ může znamenat pro předkladatele velmi mnoho a prokazatelně při vzájemném naslouchání a otevřenosti vést k vysoce pozitivním dopadům. Mezinárodní organizace jsou nezávislé a objektivní a v zájmu světového společenství vedou předkladatele k naplňování cílů Úmluvy. Příprava nominační dokumentace je tak odborným i metodickým rozvojem týmu zpracovatelů. Prohloubení našich znalostí o hodnotách statku pak slouží k relevantnímu vyhodnocení předmětu ochrany a jeho charakteristických znaků (atributů). Proto úvodní shrnutí (*Executive Summary*) v nominační dokumentaci obsahuje popis statku s výčtem těchto znaků. Na tyto se váží kritéria definující mimořádnou univerzální hodnotu. Její doložení není možné bez srovnávací studie (*Comparative Study*), která musí prokázat jedinečnost statku. V případě spojení města Žatce a krajiny žateckého chmele je tato průkaznost více zřejmá a statek mohl deklarovat, jak výrazně se liší od řady jiných ve vazbě na pěstování místně typické plodiny, zapsaných na Seznamu světového dědictví UNESCO. Právě původ chmele spojený s mírnými oblastmi severní polokoule je určující. Tato geneze přirozeně omezuje konkurenci tomuto fenoménu v jiných částech světa. Chmel jako plodina vyžaduje specifické podmínky pěstování, zpracování, skladování a distribuce, což formuje podobu na něj vázaných provozů. Odtud se tak odvíjí svébytnost architektonických a stavebních forem, stejně jako způsob obhospodařování krajiny. Její unikátnost rovněž spočívá v klimatických a geologických podmínkách, které plodina pro svůj růst potřebuje. To vše za přispění dlouhotrvajícího historického vývoje, v němž se mohly zúročit znalosti a zkušenosti generací.

Zatímco vinařské oblasti Evropy zapsané na Seznam či oblasti pro pěstování čaje, kávy a kakaovníků nebo rýžová pole a podobné poskytly dostatek důkazů k odlišnosti, byly Žatci hlavními konkurenty zápisu především jiné oblasti pěstování chmele, a to ať na domácí půdě nebo mimo ni.⁵⁰ S pomocí trojice kritérií tak nominační dokumentace musela prokázat výjimečnost statku tak, jak byl navrhován. Město Žatec a okolní krajina jsou v ní představeni jako nositelé tradic

⁴⁶ *Dokumentace historických staveb sloužících pro zpracování chmele*, identifikační kód DG16P02B021. Souhrnné informace a zveřejněné výstupy viz webové stránky Národního památkového ústavu.

⁴⁷ Informace dostupné v Informačním systému výzkumu, vývoje a inovací (Úřad vlády ČR).

⁴⁸ K tomu rozbor PIOTROWSKA, K. 2011.

⁴⁹ OPG, odst. 160 Deferral of Nominations.

⁵⁰ Výrazným konkurentem bylo Žatci zejména belgické město Poperinge s jeho okolím, které je dokonce partnerským městem Žatce.

a inovací pěstování chmele s kontinuitou od 10. století do současnosti (kritéria iii-v).⁵¹ Práce na nominační dokumentaci nám tak dává příležitost prohlubovat chápání vlastních kulturních hodnot a úctu k nim. Nejedná se totiž o samozřejmost. Město Žatec a krajina s ním spojená leží na území Ústeckého kraje, který byl v minulosti vystaven změnám, které dodnes ovlivňují hledání jeho kulturní identity. Návrh Žatce připomněl na poli obchodu s chmelem zdejší soužití několika komunit – české, německé a židovské, jejichž staleté sepětí bylo přetrženo druhou světovou válkou a následným poválečným vývojem. Přestože jím bylo jejich zdejší společné kulturní dědictví narušeno a stále prochází obnovou, zůstal chmel v krajině natolik dominantní a ekonomicky strategickou plodinou, že návrh mohl i po složitém vývoji 20. století demonstrovat jak celistvost (integritu) statku, tak jeho původnost (autenticitu). Že tento fakt v dané oblasti není samozřejmostí, ukazuje příběh nedalekého historického královského města Most, které ve své autentické a integrální podobě prakticky zaniklo v důsledku těžby uhlí.⁵² Město Žatec a okolí tak své plodně vděčí mimo jiné za fakt, že si z velké části ve složitých politických podmínkách uchovalo svou hmotnou podstatu a že spolu s ním je zachováno také nemateriální dědictví regionu. Nominace díky propojenosti těchto složek vyžadovala interdisciplinární a mezirezortní spolupráci na různých úrovních a zápis tento závazek kodifikoval i do budoucna. Bez této spolupráce není možné zachovat hodnoty statku a je tím, co garantuje zachování jeho integrity a autenticity budoucím generacím. Není to však pouze prohlubování našich znalostí o hodnotách daného statku a metodická průprava, co nominací rozvíjíme. Nominace mohou vést paralelně k posilování právní ochrany v nominovaném území a jeho okolí⁵³ a zároveň přináší reflexi toho, kde jsou slabiny památkové ochrany na celostátní úrovni. Světové dědictví neznamená značku, kategorii či klasifikaci,⁵⁴ protože i ono samo stejně jako ostatní kulturní statky tvoří nedílnou součást památkového fondu světa. Kulturní bohatství všech států bez ohledu na to, zda k Úmluvě přistoupily, přísluší k tomuto fondu. V případě světového dědictví jde tedy o míru odpovědnosti, k níž se státy přihlásily podpisem Úmluvy. Statky světového dědictví představují hodnoty, které smluvní státy v původnosti a celistvosti společně zachovávají pro svět při vědomí, že jsou v celosvětovém měřítku mimořádnou hodnotou, kterou je třeba chránit za využití všech prostředků.

⁵¹ HAMOUSOVÁ, Z. et al. 2021, s. 15–16, 156–158.

⁵² Nejnověji k příběhu města Most ŠREJBEROVÁ 2020. Zde bibliografie.

⁵³ Při přípravě *Památek Velké Moravy* došlo například na území národní kulturní památky *Slovanské hradiště Mikulčice* ke scelování území pod jednu správu výkupy pozemků. *Hornický region Krušnohoří/Erzgebirge* na české straně spojil nominační úsilí s vymezením nových krajinných památkových zón a prohlášením nových kulturních památek, zejména s cílem posílit ochranu hornického dědictví.

⁵⁴ Výklad světového dědictví jako kategorie podává V. Kučová, KUČOVÁ, V. 2009, s. 57. Tento výklad však nevychází z pojetí Úmluvy.

Světové dědictví tak znamená nejvyšší odpovědnost států vzdor skutečnosti, že jsou to mnohdy samy smluvní státy, které je vystavují zatěžkávacím zkouškám, a to do té míry, že se statek může dostat na Seznam světového dědictví v ohrožení.⁵⁵ Vážným momentem je pak ohrožení těchto statků ozbrojenými konflikty.⁵⁶

Rozhodnutím Výboru světového dědictví o zápisu statku na Seznam světového dědictví tedy práce všech zúčastněných nekončí, naopak pokračuje, a to v souladu s cíli Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.⁵⁷ Ne vždy je snadné odolávat všem tlakům a rizikům, které statek mohou zasáhnout. Závazkem smluvního státu vůči světovému společenství je však chránit jej, jak už bylo uvedeno, za použití všech dostupných prostředků. Z toho plyne, že smluvní stát by měl rozvíjet takové nástroje a opatření, které ochranu umožňují a zároveň posilují. Úmluva staví na přímé odpovědnosti smluvních států. Tento princip je trvale aktuální a moderní ve své myšlence. Když byla Úmluva v roce 1972 přijata, dotkla se ochrany kulturního dědictví několik let předtím zásadní událost.⁵⁸ Tou bylo odhodláni Egypta vybudovat na úkor starověkého kulturního dědictví Vysokou asuánskou přehradu.⁵⁹ Hlavním argumentem, který zde po druhé světové válce rezonoval, bylo posílení egyptského hospodářství a zlepšení sociálních podmínek místních obyvatel. Egypt nehodlal od svého záměru ustoupit, stejně jako se aktivovalo světové společenství na ochranu dokladů své

⁵⁵ Na tomto seznamu se dnes nachází například historické centrum Vídně, které dlouhodobě bojuje s rozvojovými tlaky moderní výstavby. U České republiky panují závažná rizika zejména v případě Prahy a Českého Krumlova, kde dosavadní komunikace problémů prozatím nezavdává důvod k zařazení lokalit na tento seznam stran Výboru světového dědictví. Nicméně právě z tohoto seznamu je snadná cesta k vyškrtnutí statku ze Seznamu světového dědictví. Stav ohrožených a přehled o vyškrtnutých je přístupný na webových stránkách WHC. Ze Seznamu světového dědictví byly zatím vyškrtnuty tři statky: Rezervace přímorožců arabských / Omán (2007), Labské údolí v Drážďanech / Německo (2009) a Liverpool – námořní obchodní město / Velká Británie (2021). Rozbor k tomuto seznamu viz Dieter Offenhäuser, Die „Liste des gefährdeten Welterbes“ in publikaci BRINCKSMURMANN, C., RÖMER, K., SCHLÜNKES, K. (2009), s. 89–103. Úvahu k tomuto tématu viz ŠTULC, J. 2002.

⁵⁶ Zde je uplatňována Haagská úmluva: *Haagská úmluva o ochraně kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu*, Haag 1954 (UNESCO) (č. 94/1958 Sbírky zákonů ČR); *Druhý protokol k Haagské úmluvě o ochraně kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu*, Haag 1999 (*Prováděcí směrnice k Druhému protokolu z roku 1999 k Haagské úmluvě o ochraně kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu*, Paříž 2007, 2008 a 2009) (UNESCO) (č. 71/2007 Sbírky mezinárodních smluv ČR), český překlad publikován viz POLÁKOVÁ, J. (ed.) 2007. K tématu Haagské úmluvy nejnověji článek CABAN, P., KROUPOVÁ, P. 2022.

⁵⁷ Ty shrnuje úvodní část Úmluvy, Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, Sbírka zákonů České republiky č. 159/1991.

⁵⁸ Komplexně o souvislostech vzniku Úmluvy viz KUČOVÁ, V., VLČKOVÁ, J. 2012, s. 228–229.

⁵⁹ Jednalo se především o skalní chrámy Abú Simbel na jihu Egypta, které vznikly v době vlády Ramesse II. a jeho manželky královny Nefertari. Ve své době představovaly tyto núbijské monumenty pomyslnou vstupní bránu do starověkého Egypta. Na Seznam světového dědictví byly zapsány teprve v roce 1979. Blíže k tomu *World Heritage List* na webových stránkách WHC (<https://whc.unesco.org/>). Mimo tyto monumenty se přesouvalo ještě několik dalších památek.

tisícileté historie. Konsensus mezi oběma stranami byl nakonec nalezen v rozhodnutí přesunout obří monumenty do nové polohy a uchránit je zatopení s pomocí fondu UNESCO.⁶⁰ Světové společenství si na tomto příkladu muselo zřetelně uvědomit, že se v rámci překotného poválečného vývoje může situace v různých částech světa opakovat a že neexistují nástroje, které státy zavazují k ochraně mimořádného kulturního i přírodního dědictví majícího hodnotu nejen pro státy samé, ale svět jako takový.⁶¹ Bylo třeba reflektovat, že technologický závod může svět stát mnohem více. Tehdejší Československo v něm přišlo o historický Most, z něhož byl pod záštitou UNESCO přesunut pouze děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie, připravený o urbanistický kontext.⁶² Blízký Žatec měl o poznání více štěstí, i když ani on nebyl ušetřen dílčí asanace. Zanikla zde například celá městská čtvrť vyvíjející se od středověku.⁶³ Hodnotová argumentace sama nestačila vzdorovat ekonomickým a politickým tlakům doby. Každopádně právě chmel, který byl tehdejším režimem přijímán jako „zelené zlato“,⁶⁴ napomohl udržení řady staveb v Žatci i mimo něj. Protože jeho produkce a zpracování vyžaduje staletými prověřené postupy, jsou do nich promítány pouze nezbytné technologické inovace. Společnost zde příliš nespěchala. Nutný respekt k vlastnostem plodiny, která je živým organismem, tak vedl k zachování těch částí kulturního dědictví, které s ním byly bytostně spjaty.

Statek *Žatec a krajina žateckého chmele* se skládá z historické urbánní krajiny – město Žatec, ale jak z názvu vyplývá, jeho součástí je také „kulturní krajina“ – okolí Stekníku.⁶⁵ Mezi oběma částmi série přitom probíhá interakce, umocněná spojitou nárazníkovou zónou. Zatímco město bylo historicky centrem obchodu s plodinou, hospodářsky využívaná krajina ve spojení s předávanými znalosti pěstování

⁶⁰ V 50. letech 20. století bylo definitivně rozhodnuto o vybudování Vysoké asuánské přehrady, během této doby tak začaly úvahy o přesunu, který byl připravován od roku 1959. V roce 1960 UNESCO vyhlásilo akci záchrany kulturního dědictví Núbie, aby pak mezi lety 1964–1968 proběhl vlastní přesun.

⁶¹ Reflexí této skutečnosti je, že: „*Cílem Úmluvy je uchování, ochrana a snížení stupně světového kulturního a přírodního dědictví a jeho složek, jako nenahraditelného a jedinečného vlastnictví, ať již náleží jakémukoli národu.*“, podle STEJSKAL, V. 2012, s. 36.

⁶² Přesun mosteckého děkanského kostela se odehrával v kontextu a podmínkách dané doby. Vzdr unikátnosti celého přesunu nelze pominout zánik cenné historické urbánní krajiny, a to na pozadí budování nové aglomerace. Na objektivní vyhodnocení všech historických událostí se dosud stále čeká, neboť se ukazuje, že historické zjednodušování v tomto případě není na místě.

⁶³ V 60. letech 20. století došlo k demolicí Podměstí. Demoličním zásahem bylo kompletně zlikvidováno. K tomu HLAVÁČEK, P., KOPICA, J. 2010, s. 33–34.

⁶⁴ Vznik pojmu je spojen s prvorepublikovým obdobím, k tomu POJAR, V. 2017, s. 11. Přenesený význam „zeleného zlata“ se později stal ústředním motivem dobové propagandy tak, jak je představena ve filmu *Starci na chmelu*. Ten mimo jiné natrvalo do povědomí české společnosti fixoval fenomén studentských chmelových brigád.

⁶⁵ Obec Stekník byla v roce 1995 prohlášena vesnickou památkovou zónou. K posílení právní ochrany zdejší krajiny viz dále.

chmele je zde tím, bez kterých by nedosáhla plodina svých vlastností. Rovnováha tohoto statku je tak postavena na zachování této interakce. Obě části tvořící jeden celek (sérii) přitom ze své podstaty řeší mnohdy naprosto odlišné problémy, jedno však mají společné: zachovávat kulturní dědictví v prostoru svých hranic tak, jak je schválil Výbor světového dědictví. I zde ale není proces definitivní, neboť umožňuje modifikace hranice, pokud jsou průkazné.⁶⁶ Přidání pěstitelského aspektu zhmotněného chmelařskou krajinou v okolí Žatce nepochybně posílil důležitost zápisu z hlediska udržitelnosti a je v souladu s požadavkem Výboru na udržitelné využití statku.⁶⁷ Jeho komplexnost představuje citlivý mikroorganismus, který mohou narušit stejně tak vnitřní, jako vnější vlivy. Hranice proto musejí být vymezeny nejen tak, aby se uvnitř nich nacházely všechny charakteristické znaky/ atributy pro vyjádření mimořádné univerzální hodnoty, ale také s určitou mírou predikce budoucího vývoje. Tento úkol není vůbec jednoduchý, neboť může znamenat harmonizovat něco, co se jeví neslučitelné.⁶⁸ Nicméně „*posouzení integrity a autenticity statku je přímo spojeno se stanovením a vytyčením jeho hranic, a to jak ve smyslu fyzickém, tak konceptuálním*“.⁶⁹ Správné vytyčení hranic je tak klíčovým nástrojem, protože současně vymezí hlavní zainteresované subjekty podílející se na ochraně a správě statku.

Pokud podrobně studujeme rozhodnutí Výboru světového dědictví o zápisu, nelze pominout jeho doporučení.⁷⁰ Tato vycházejí z podrobného a nezávislého posouzení nominačního návrhu hodnotící poradní organizací ICOMOS, která zde nezkoumala pouze sdělení státu obsažené v nominační dokumentaci, ale nezávisle se seznámila se všemi informacemi o statku.⁷¹ Doporučení tak nekomentují například jen nutnost pokračování dokumentačních prací kulturního dědictví, ale všímají si skutečnosti, že mnohé ze staveb zůstávají bez uplatnění. Jedná se zejména o „*opětovné využití prázdných skladů chmele na Pražském předměstí*“.⁷² Nejcitlivěji jsou vnímány rozvojové aspekty na území statku a v jeho nárazníkové zóně. Doporučení odrážejí obavy z rizik, které nominační dokumentace, potažmo *Management Plan*, nedovedly rozptýlit a na které by se správa statku měla do budoucna soustředit. Z uvedeného vyplývá, že zápis je tedy skutečně jen malým úsekem nikdy nekončící cesty k udržitelnosti a zachování statku světového dědictví. V tomto kontextu je proto významné doporučení Výboru zdůrazňující, aby bylo v souladu se zásadami řádné správy podporováno zapojení dalších zájmových

⁶⁶ K těmto změnám viz OPG, kapitola III.I, odst. 163.–165.

⁶⁷ Sleduj OPG, odst. 119.

⁶⁸ Ke konceptu atributů pro vyjádření OUV Boguslaw Szmygin. SZMYGIN, B. 2011b.

⁶⁹ Podle PIOTROWSKA, K. 2011, s. 17.

⁷⁰ Rozhodnutí cit. v pozn. 1.

⁷¹ K hodnoticímu procesu MARSHALL, D. 2010, kapitola 5., s. 125–129.

⁷² Odst. 4, písmeno b) Rozhodnutí cit. v pozn. 1.

skupin, které se dosud na ochraně a správě statku nepodílejí, a to dle „*odstavců 40 a 117*“⁷³ Operačních směrnic. Výbor zde cílí na místní komunity a původní obyvatele, dále vlastníky nemovitostí a nevládní i soukromé organizace.⁷⁴ Směřuje tím k podstatě Úmluvy, která se dotýká také lidských práv.⁷⁵ Negativně se mohou do života statku promítnout ale i ty kroky, které, byť mají obecnou veřejnou podporu a zohledňují lidská práva, vedou k jeho narušení. Rizik je pro statky tolik, kolik je v nich různorodostí. Jedním z nenápadných, avšak poměrně závažných se může stát turismus, který tvoří vlastní ekosystém. Při zajištění rovnováhy může být vnímán jako garant udržitelnosti, při zvýšeném tlaku může přecházet do ohrožení poškozující statek a omezující jeho obyvatele.⁷⁶ Pokud se emblém světového dědictví stane pro místní subjekty pouze marketingovou značkou a začne se z místa vytrácet život, stává se pozvolna toto dědictví pouhou schránkou a kulisou.⁷⁷ Takovým procesem dlouhodobě prochází světový statek *Benátky a jejich laguna*, který navíc vyjma turismu dlouhodobě ohrožují klimatické změny a absence kvalitní rozvojové strategie.⁷⁸ Při zpracování nominace, především v části věnované *Management Planu*, musí být proto stát prostřednictvím SWOT analýzy schopen nejen rizika pojmenovat, ale prokázat, že je schopen jim skutečně čelit.⁷⁹ Není tedy rozhodné, kolik statků na Seznamu světového dědictví UNESCO bude za Českou republiku zařazeno, ale jak účinně je zvládneme sami chránit a spravovat.⁸⁰ Stát tak v kontextu toho, co má již zapsáno, musí rozvíjet, případně nastavovat takové mechanismy a nástroje, které nejen odráží sdílení společných hodnot s jeho občany, ale umožňují jejich plnohodnotné zapojení do ochrany a správy. To hned od po-

⁷³ V rozhodnutí cit. v pozn. 1.

⁷⁴ Rozvoji komunit skrze světové dědictví se věnuje jeden z manuálů WHC, ALBERT, M.-T. et al. 2012. Tento obsahuje i případové studie.

⁷⁵ K ochraně kulturního dědictví ve vazbě na ochranu lidských práv v Evropě podrobně MALÍŘ, J. 2015. Článek přináší podrobný rozbor právního rámce ochrany kulturního dědictví ve vazbě na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod. Lidskoprávní aspekt je v případě světového dědictví vysoce důležitý a sledovaný ve vazbě na domorodé obyvatelstvo. K tomu DISKO, S. 2012.

⁷⁶ Varovným příkladem může být situace *Starého města Dubrovníku* (Chorvatsko), které se stalo kulisou kultovního seriálu *Hra o trůny*. Díky němu zde stoupl turismus prakticky o 20 %. Město nepřipravené na tak vysoký nápor turistů jej obtížně zvládá a z historického centra odchází jeho obyvatelé. Reálně se tak statek potýká s rizikem zápisu na Seznam světového dědictví v ohrožení.

⁷⁷ Autorka k této problematice VLČKOVÁ, J. 2010 a ŠREJBEROVÁ, J. 2016.

⁷⁸ Tomuto statku na doporučení odborníků v roce 2023 opětovně hrozil zápis na Seznam světového dědictví v ohrožení.

⁷⁹ *Management Plan* (dále též MP) pro *Žatec a krajinu žateckého chmele* viz VANÍČEK, J. 2021. SWOT analýza zde má tři části: (1) SWOT analýza dotýkající se historického a kulturního dědictví Žatce a krajiny žateckého chmele; (2) SWOT analýza související s rozvojem cestovního ruchu; (3) SWOT analýza ve vazbě k místním socioekonomickým podmínkám.

⁸⁰ MP nemá v České republice dosud ukotven jednotný právní rámec. MP *Žatce a krajiny žateckého chmele* (cit. v pozn. 79) byl vytvořen ve spolupráci se zástupci subjektů, které podepsaly memorandum o spolupráci, a schválila jej Rada města Žatce a zastupitelstvo obce Zálužice.

čátku zlepšuje přijetí změn plynoucích ze zápisu statku. Již příprava nominačního návrhu nás tak učí demokracii, byť její skutečný test přichází teprve po zápisu.

Důležitá role v případě kulturních statků světového dědictví připadá památkové péči, která je dominantním aktérem. Jaká však tato role je? – Památková péče se coby cílená snaha společnosti o zachování vybraných částí movitého a nemovitého kulturního dědictví ukotvila v době překotných změn dlouhého 19. století. Hledat jeden model mezi zdánlivě neměnným stavem a dynamickým vývojem lidstva je pro kulturní dědictví prakticky nemožné, proto je třeba trvale rozpracovávat mnohohrstevné přístupy a nástroje k zachování tohoto dědictví. Na tomto procesu se však nepodílí jeden obor, ale celý soubor oborů, a to v takovém rozložení, kolik proměnných kulturní dědictví představuje. Památková péče je tak společenským konsensem na ochraně a zachování kulturního dědictví. Selhání tohoto konsensu lze vnímat jako selhání společnosti. Na území živých statků je vyžadování tohoto konsensu přirozeně složitější než například u jednotlivých monumentů nebo na instalovaných památkových objektech či jejich souborech, kde se – a to bez nadsázky – spíše jedná o muzea.⁸¹ Každý statek je proto vystaven odlišné míře tlaků a rizik, a to i v různém čase. Lokalita se pod vlivem nepředvídaných okolností může ocitnout před úplně novými, neočekávanými riziky. Těmi nemusejí být jen rozvojové či klimatické změny, na které je tradičně poukazováno, ale jsou jimi také principy ochrany samy. Na poli posledně jmenovaných jsme byli svědky selhání památkové ochrany například na obnově Staroměstského orloje v Praze, který je součástí jak prohlášené národní kulturní památky, tak statku světového dědictví.⁸² Zdánlivě nedotknutelný symbol národních kulturních hodnot podléhající nejvyšší ochraně v zájmu lidstva byl podroben zkoušce, do jaké míry je společnost ochotna chránit své hodnoty, respektive rezignovat na ně. Skutečnost, že veřejnost na situaci zareagovala debatou, nemusí působit zdánlivě jako alarmující, přesto samotný fakt, že jsou sdílené hodnoty zranitelné a ohrožené, by mělo vést k hlubší společenské reflexi. Kulturní dědictví je tak lakmusový papírek naší identity. Část tohoto problému by jistě v památkové péči vyřešil nový zákon odrážející celospolečenské změny za více jak třicet let a nové nástroje reflektující trendy na mezinárodní úrovni.⁸³ Jako jeden z nástrojů lze jmenovat *Heritage Impact Assessment* (HIA),⁸⁴ který je pro kulturní dědictví obdobou, co EIA (*Environmental Impact Assessment*) pro dědictví přírodní. Posuzování vlivů záměrů na kulturní dědictví,

⁸¹ V našich podmínkách lze jmenovat zejména objekty ve správě Národního památkového ústavu, případně ve správě jiných veřejných či soukromých institucí, sloužící výhradně jako návštěvnícké objekty. Najdeme mezi nimi hrady, zámky, knihovny, vily, kostely, kláštery, skanzeny ad.

⁸² V roce 2022 se Mánesovo kalendárium Staroměstského orloje stalo předmětem bouřlivé veřejné debaty. Důvodem byla podoba kopie desky, kterou v roce 2018 vytvořil restaurátor Stanislav Jirčík.

⁸³ Podrobný komentář k tomu přináší VAIČNER, J., ZÍDEK, M. 2015. Komentář ke stávajícímu zákonu například PEKÁREK, M. 2002.

⁸⁴ Blíže k problematice *Guidance* 2011.

případně jiný obdobný nástroj může napomoci včasnému předcházení vážných rizik na kulturním dědictví obecně, tedy nejen na statcích světového dědictví. Zatímco žatecký orloj si na rozdíl od pražského míru recese a nadsázky mohl dovolit, objektivní nástroj pro posuzování vlivů různých záměrů by v Žatci mohl napomoci reagovat na doporučení Výboru světového dědictví „*zabránit budoucím projektům srovnatelným vizuálním dopadem a výskou jako Chmelový maják na pozemku nebo v jeho blízkosti*“.⁸⁵ Památkové péče tak spočívá ve schopnosti pochopit vlastní kulturní hodnoty, prezentovat je veřejnosti a účinně chránit.

Čemu nás tak světové dědictví učí?! Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví je pod záštitou UNESCO, odbornou organizací OSN. Obojí dědictví je zde vnímáno v kontextu odpovědnosti vůči mezinárodnímu společenství. Světové dědictví je zároveň integrální součástí zahraniční politiky České republiky. Nesledujeme tedy jeho prostřednictvím pouze měřítko vlastní země či Evropy, nýbrž celosvětové. Tato platforma přináší možnost široké diskuse, na jejímž základě lze řešit problémy, které se našeho dědictví nyní nedotýkají, přesto potenciálně mohou dotknout, a nejde jen o klimatické změny nebo globální konflikty. Jak výrazný tlak můžeme v tomto měřítku vyvíjet směrem ven, zde ponecháme stranou. Zajímavou otázkou pro nás spíše je, co můžeme udělat sami, jak správně měnit a přizpůsobovat naši legislativu. Listina základních práv a svobod v článku 35, odst. 3 říká: „*Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.*“⁸⁶ Česká republika v případě kulturního dědictví uplatňuje zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.⁸⁷ Zákon upravovaný a rozšiřovaný dalšími předpisy, jak bylo zmíněno, se dosud nedočkal nového znění.⁸⁸ Najít vyrovnanou shodu mezi různými přístupy je obtížné, avšak pro Českou republiku do budoucna nezbytné. Jak se na platformě mezinárodního společenství projevuje, s různými kulturními prostředími se liší také nahlížení na to, jak by památková péče měla fungovat. Zásadní by tedy mělo být stanovit si, co v kontextu své vlastní identity chceme chránit a jaká je naše role v globálním světě. Znovu je třeba připomenout, že Úmluva staví na odpovědnosti smluv-

⁸⁵ Rozhodnutí cit. v pozn. 1.

⁸⁶ Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky.

⁸⁷ Tento původně československý zákon byl společný pro Česko a Slovensko do roku 2002, kdy Slovensko přijalo nový zákon č. 49/2002 Sb. zákonů, o ochraně památkového fondu. Blíže k němu KOŠIČAROVÁ, S., MASLEN, M. 2002, s. 22–28. K přípravě nového zákona v ČR komentář z roku 2015 viz pozn. 83.

⁸⁸ V kontextu světového dědictví je zřetelné, jak významné je například harmonizovat právní předpisy ochrany životního prostředí a památkové péče. – „*Cílem právních úprav je... vytvářet předpoklady a podmínky pro zachování, či dokonce rozmnožení kulturních a památkových hodnot, a to mnohdy i v přírodním kontextu.*“, STEJSKAL, V. 2012, s. 34.

ních států a prostřednictvím zachování svého kulturního dědictví posilují také svou kulturní identitu v mezinárodním měřítku. Podpora Žatce a okolní krajiny a významu jejich ochrany s touto identitou nepochybně souvisí. Shoda z hlediska národní identity potud jistě panuje a k jeho ochraně se jasně vyjadřuje také stávající památkový zákon.⁸⁹ Zde se však dostáváme k tomu, jak jej reálně naplňovat, a tím se vracíme ke sdílení společných hodnot. Ty nespočívají pouze v popsání atributů, ale také v nakládání s nimi tak, aby byla zajištěna celistvost (integrita) a původnost (autenticita). Vše jsou spojené nádoby a navazují na sebe. Chmelařství je na území tohoto statku jedním z jeho klíčových atributů. Pokud by se ztratilo, ohrozilo by to statek jako celek. Památková ochrana je zde tak přímo závislá na zachování živé tradice chmelařství, která zahrnuje i „žatecký chmel“.⁹⁰ I když pro nominaci a následný zápis bylo určující umět hodnoty statku správně rozpoznat (identifikovat), popsat a nastavit mechanismy k jejich zachování, jsou tyto hodnoty tím, co musejí všichni ve světě trvale a společně chránit „v zájmu komunit celého světa“.⁹¹

Na poli kulturního dědictví se zde do dění mimo památkovou péči zapojuje řada dalších aktérů, jejichž podstata činnosti je zcela odlišná. *Žatec a krajinu žateckého chmele* tvoří v prvním citovaném segmentu krajina chmelnic v okolí zámku Stekník. Byť je krajinnou památkovou zónou, nejedná se o skanzen chmelařství, ale trvale zemědělsky využívanou krajinu generující výnosy a náklady. Nevytváří se tedy v čase pouze památkové přístupy, ale spolu s nimi se rozvíjí chmelařství, pro jehož udržení je hlavní zisk. Pro místní komunitu je tak relevantní motivací k ochraně světového statku také udržitelnost zisku. Tento přirozený cyklus bytí není v rozporu s Úmluvou a zisk není *a priori* negativní hodnotou, neboť v optimální míře přispívá k zachování statku. Zásadní je sladit na jeho území zdánlivě protichůdné zájmy. Není to jen o vzájemném respektu všech aktérů, ale také o jejich ochotě ustoupit ve svých zájmech a cílech tam, kde vedou k nepřiměřenému tlaku na statek a likvidaci jeho hodnot. V krajině žateckého chmele je zemědělství dominantní. Pokud jsme se s ním u statku identifikovali a považujeme jej za klíčové k jeho zachování, pak by mělo být jedním z pilířů hledajícím soulad se zájmy ostatních aktérů. Na území statku není žádné místo pro sólo. Akce vyvolává reakci, takže u každého rozhodnutí/konání je třeba předem znát i jeho dopady. Pokud tedy například posílím dotace v jedné oblasti, mohu tím oslabit účinnost nástrojů v jiné oblasti. V případě *Žatce a krajiny žateckého chmele* se dokumentace silně soustředí na potenciální zvýšení zájmu o Žatec a tím predikuje nárůst turismu.⁹²

⁸⁹ Míněno je zde vymezení různých typů ochrany v území.

⁹⁰ K této otázce ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 76.

⁹¹ Podle PIOTROWSKA, K. 2011, s. 12.

⁹² Na základě předpokladu zvýšeného turistického zájmu o žateckou chmelařskou krajinu v okolí zámku Stekník vznikla například diplomová práce BOHUSLAVOVÁ, Klára. *Žatecká chmelařská*

Je to i tím, že město Žatec a jeho okolí je tradiční turistickou atraktivitou regionu a má své místo v nabídce Destinační agentury Dolní Poohří, o.p.s., která v Žatci sídlí.⁹³ Rezonují zde přitom tři témata (1) architektonické dědictví, (2) vaření piva a (3) turistické trasy, včetně cyklotras. Tím už je v prvopočátku určeno to, jak se k cestovnímu ruchu v místě stavíme a chceme stavět. Pokud management statku koncentrujeme hlavně na roli jednotlivých památek/objektů a jejich obnovu, nemůžeme vynechat to, co za vznikem tohoto architektonického dědictví primárně stojí – chmelařství, potažmo zemědělství obecně. Turismus v Žatci je tím, co může vyvolat negativní tlaky na beztak složité hledání vhodné adaptace chmelařských skladů,⁹⁴ a ty lze ochránit pouze vybudováním systému udržitelného využití. Pro statek dosud nevznikla marketingová studie a statek nemá ani vlastní marketingový koncept, přičemž *Management Plan* bez existence těchto dokumentů dává příslib vzniku marketingové strategie. Světové dědictví *Žatec a krajina žateckého chmele* je už nyní marketingový produkt v cestovním ruchu, kde tak bohužel nastupuje jen částečně připraven.⁹⁵ V opatřeních managementu chybí rozpracována agroturistika. Právě ona hraje zásadní roli v udržitelnosti.⁹⁶ Nejenže podtrhuje sounáležitost a vytváří podmínky pro optimalizaci úprav historických chmelařských skladů, sušáren a jiných historických provozů, rozšiřuje nabídku pracovních příležitostí, a to v regionu, kde je dlouhodobě poukazováno na nezaměstnanost. Atraktivita a nabídka produktů agroturistiky mají vysoký potenciál rozvíjet tradice zemědělské krajiny, včetně fenoménu chmelových brigád, a znovu úzce propojit nevyužitě či necitlivě konvertované chmelařské stavby s pěstováním chmele. Žatec a jeho okolí tak mohou samy výrazně přispívat k eliminaci ohrožení tím, že postaví svůj rozvoj na udržitelnosti s respektem jak k historickým hodnotám, tak zemědělským tradicím.

Nominační návrh vymezil hodnoty statku, stanovil nástroje k jejich ochraně a Výbor světového dědictví spolu se zápisem doplnil svá doporučení. Žatec

---

krajina v okolí zámku Stekník. Rkp. diplomové práce. Praha: ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav památkové péče, 2020. Práce řeší obnovu krajinných prvků, návrh pěších tras, naučných stezek a cyklostezek, dopravní obslužnost území, návrh nových turistických atraktivit i turistického zázemí.

⁹³ Agentura je zřízena a podporována Ústeckým krajem ve spolupráci se zakládajícími městy Louny, Žatec, Kadaň a Klášterec nad Ohří.

⁹⁴ Dle MP, cit. v pozn. 79, s. 148.

⁹⁵ Během Programového období 2007–2013, Regionální operační program NUTS II Severozápad, byl realizován v letech 2014 a 2015 projekt *Marketing cestovního ruchu – Žatecká chmelařská oblast – Chrám chmele a piva*. Na dané téma byly rovněž zpracovány studentské práce, z nich například NOVOTNÝ, Jan. *Marketing turistické nabídky města Žatce*. Rkp. diplomové práce Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2011.; ŠIMČÍKOVÁ, Zuzana. *Marketingová strategie cestovního ruchu města Žatce*. Rkp. diplomové práce. Ústí nad Labem, Fakulta sociálně ekonomická Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2012.

⁹⁶ MP mezi příležitostmi k tomu pouze uvádí: „*The possibility of the emergence of various forms of agrotourism with emphasis on regional specifics.*“, MP cit. v pozn. 79, s. 102.

a jeho okolí začaly od září 2023 žít život jednoho z mnoha světových statků.⁹⁷ Dne 18. listopadu 2023 obdržel statek svůj certifikát z rukou českého ministra kultury, čímž se slavnostně naplnil závazek všech hlavních aktérů jeho ochrany a správy. Dokumentací popsané kroky by měly být nejen aktualizovány a doplňovány, ale především realizovány. Citovaná doporučení Výboru světového dědictví, kterými mimo jiné vědomě podtrhl státem popsané dlouhodobé výzvy na území statku,⁹⁸ tak nabádají k odpovědnému řízení. V případě selhání je statek potenciálně vystaven rizikům plynoucím z nedostatečné ochrany a správy. Přestože dokumentace zahrnuje odpovědnou přípravu a dostatečnou míru předvídatosti, na budoucí vývoj se jednoznačně připravit nelze. Formulované predikce v nominačním návrhu ostatně nemusejí být tím, co statek ve výsledku ohrozí. S jeho managementem proto nastupuje monitoring, který je komentován v 6. kapitole nominační dokumentace.⁹⁹ Jeho primárním východiskem jsou ostatní části nominační dokumentace.¹⁰⁰ Pro statek jsou zde stanoveny klíčové indikátory, jejichž prostřednictvím jsou změny sledovány.¹⁰¹ Monitoringu *Žatce a krajiny žateckého chmele* napomáhá bohatá dokumentace, k níž přispěly například výše citovaný projekt NAKI¹⁰² nebo trvalý aktivní zájem o dokumentaci a výzkum zdejšího architektonického dědictví stran žateckého ateliéru pro architekturu a projektování staveb Huml & Vaníček¹⁰³ ad. Monitoring je však mnohem komplexnější proces, než jak jej dokáže popsat nominační dokumentace.¹⁰⁴ Česká republika zde využívá na jednu stranu systémová nastavení,¹⁰⁵ přece však mimo ně by měla být společnost vnímavá k tomu, co se na území statku děje. Monitoring je tak věcí veřejnou, která přispívá k faktické ochraně, a účinnost jeho nastavení se projeví teprve v dlouhodobém horizontu. Protože je monitoring aplikován také v nadnárodním měřítku prostřednictvím předkládání periodických zpráv Výboru světového dědictví, umožňuje to mezinárodnímu společenství lépe vyhodnocovat globální dopady. Na této platformě lze totiž dobře vysledovat vazby mezi jednotlivými jevy v různých částech světa a ve větší míře zpřesnit výsledky o klimatických změnách. Ty mohou ohrozit veš-

⁹⁷ Aktuální stav Seznamu světového dědictví je zveřejněn na webových stránkách WHC.

⁹⁸ Nominační dokumentace popsala tyto dlouhodobé výzvy: 1) obnova důležitých staveb, 2) vhodné využití chmelářských staveb, 3) strategie turismu. Podrobně HAMOUSOVÁ, Z. et al. 2021, s. 162.

⁹⁹ Závazný formát nominační dokumentace viz OPG, kapitola III.B; k jednotlivým oddílům odst. 130.

¹⁰⁰ Podrobně rozvedeny změny a rizika v kapitolách 4. a 5. Podrobný rozpis přináší MP viz pozn. 79.

¹⁰¹ Pro *Žatec a krajinu žateckého chmele* vymezeny v HAMOUSOVÁ, Z. et al. 2021, s. 303. – Obecný rozbor k indikátorům např. SZMYGIN 2011c.

¹⁰² Výsledky projektu *Dokumentace historických staveb sloužících pro zpracování chmele* jsou shrnuty v publikaci RADOVÁ, L. 2019.

¹⁰³ VANÍČEK, J., BAŽANT, P., VALEŠ, V. 2013.

¹⁰⁴ Podrobněji VLČKOVÁ, J. 2013b; ŠREJBEROVÁ, J., SVÁČEK, L. 2015, s. 32–36.

¹⁰⁵ VLČKOVÁ, J., KUČOVÁ, V., BENEŠ, M. 2011, s. 31–33, příloha č. 7 Struktura roční monitorovací zprávy. Autorka v letech 2010 až 2014 plnila roli koordinátorky ročního monitoringu za Českou republiku a souběžně národního kontaktního místa pro Centrum světového dědictví v Paříži.

keré naše dědictví – ať kulturní či přírodní, byť v různé intenzitě a rozsahu. Stav světového dědictví nám tak připomíná společnou zodpovědnost za naši planetu. Znamená to, že společnost musí být mnohem více obezřetná a pozorná k tomu, co a jak se v jejím prostředí odehrává, a podávat maximálně otevřený a jasný popis všech jevů. Samy smluvní státy by pak předkládání periodických zpráv měly brát jako příležitost k větší sebereflexi a přiznat i to, co o nich nepřináší příliš lichotivý obraz. V současnosti probíhá třetí cyklus předkládání periodických zpráv.¹⁰⁶ Pro státy je to tedy příležitost, jak mohou monitoringem světového dědictví na svém území napomáhat řešení otázek klimatu a zlepšování našeho životního prostředí.

---

¹⁰⁶ Třetí cyklus probíhá mezi lety 2018 až 2024. Česká republika je součástí regionu Evropa a Severní Amerika, kde bylo předloženo zpráv stanoveno na léta 2022 až 2023. Detaily jsou dostupné na webových stránkách WHC.

Seznam literatury

ALBERT, Marie-Theres et al. (Ed.). *Community development through World Heritage*. World Heritage Papers, N° 31. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2012. 113 s. ISBN 978-3-001024-9.

BÍNOVÁ, Ludmila et al. *Metodika vymezení územního systému ekologické stability: Metodický podklad pro zpracování plánů územního systému ekologické stability v rámci PO4 OPŽP 2014-2020 (aktivity 4.1.1 a 4.3.2)*. Rkp. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. 185 s.

BRINCKS-MURMANN, Claudia, RÖMER, Katja, SCHLÜNKE, Kurt (Red.). *Welterbe-Manual: Handbuch zur Umsetzung der Welterbekonvention in Deutschland, Luxemburg, Österreich und der Schweiz*. 2. erweiterte Auflage. Bonn: Deutsche UNESCO-Kommission e.V., 2009. 354 s. ISBN 978-3-940785-05-3.

CABAN, Pavel, KROUPOVÁ, Petra. Haagská úmluva o ochraně kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a její kontext. *Zprávy památkové péče*, 2022, roč. 82, č. 2, s. 185–196.

DAMOHORSKÝ, Milan et al. (ed.). *Ochrana světového přírodního a kulturního dědictví a ochrana biologické rozmanitosti z právního pohledu: 23. ročník česko-polsko-slovenské konference z oblasti práva životního prostředí (Praha, 7.–9. 2022)*. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2023. 209 s. ISBN 978-80-7630-030-9.

DAMOHORSKÝ, Milan, STEJSKAL, Vojtěch et al. *Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v středoevropském právním kontextu: kolektivní monografie*. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2012. 208 s. ISBN 978-80-87488-10-2.

DISKO, Stefan. World Heritage sites and indigenous communities: the importance of a human rights-based approach. In: ALBERT, Marie-Theres et al. (Ed.). *Community development through World Heritage*. World Heritage Papers, N° 31. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2012, s. 16–26. ISBN 978-3-001024-9.

Guidance on Heritage Impact Assessments for Cultural World Heritage Properties (A publication of the International Council on Monuments and Sites, January 2011). Paris: ICOMOS, 2011. 20 s.

HAMOUSOVÁ, Zdeňka et al. *Žatec and the Landscape of Saaz Hops: Nomination Dossier*. Žatec: Town of Žatec, 2021. 403 s.

HLAVÁČEK, Petr, KOPICA, Jiří. *Žatec. Zmizelé Čechy*. Praha – Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2010. 57 s. ISBN 978-80-7432-021-7.

ICOMOS report for the World Heritage Committee, 42nd ordinary session, Manama, 24 June – 4 July 2018 WHC-18 /42.COM/INF.8B1: Evaluations of Nominations of

Cultural and Mixed Properties. Charenton-le-Pont: Secrétariat ICOMOS International, 2018. 274 s.

JOKILEHTO, Jukka. *The World Heritage List – What is OUV?: Defining the Outstanding Universal Value of Cultural World Heritage Properties*. Berlin: Hendrik Bäfler Verlag, 2008. 111 s. ISBN 978-3-930388-51-6.

KOŠIČIAROVÁ, Soňa, MASLEN, Michal. Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví na Slovensku. In: DAMOHORSKÝ, Milan, STEJSKAL, Vojtěch et al. *Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v středoevropském právním kontextu: kolektivní monografie*. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2012, s. 135–144. ISBN 978-80-87488-10-2.

KUČOVÁ, Věra. Památky České republiky vybrané pro nominaci k zapsání do Seznamu světového dědictví UNESCO v příštích letech. *Zprávy památkové péče*, 2002, roč. 62, č. 1, s. 24–25. ISSN 1210-5538.

KUČOVÁ, Věra. Památky světového dědictví a jejich management plan. *Zprávy památkové péče*, 2004, roč. 64, č. 5, s. 422–425. ISSN 1210-5538.

KUČOVÁ, Věra. Kulturní krajina a krajinné památkové zóny v České republice v kontextu světového kulturního a přírodního dědictví. *Zprávy památkové péče*, 2008, roč. 68, č. 4, s. 295–301. ISSN 1210-5538.

KUČOVÁ, Věra. Česká republika a Seznam světového dědictví UNESCO. *Zprávy památkové péče*, 2008, roč. 68, č. 5, s. 434–437. ISSN 1210-5538.

KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, 2009. 199 s. ISBN 978-80-87104-52-1.

KUČOVÁ, Věra, BALSÝ, Jiří. Společný workshop Agentury ochrany přírody a krajiny a Národního památkového ústavu. *Zprávy památkové péče*, 2017, roč. 77, č. 1–2, s. 172–173.

KUČOVÁ, Věra, PEŠOUT, Pavel, TOMÁŠEK, Martin. Spolupráce Národního památkového ústavu a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR při ochraně přírodního a kulturního dědictví. *Zprávy památkové péče*, 2022, roč. 82, č. 4, s. 487–495.

KUČOVÁ, Věra, VLČKOVÁ, Jitka. Koordinace prací pro nominaci vybraných lokalit České republiky na Seznam světového dědictví UNESCO v letech 2006–2010. *Zprávy památkové péče*, 2011, roč. 71, č. 3, s. 201–202. ISSN 1210-5538.

KUČOVÁ, Věra, VLČKOVÁ, Jitka. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví a její významné výročí. *Zprávy památkové péče*, 2012, roč. 72, č. 4, s. 227–234. ISSN 1210-5538.

LÍBAL, Dobroslav. Autenticita památek a historických sídel. *Zprávy památkové péče*, 1995, roč. 55, č. 6, s. 185–188. ISSN 1210-5538.

MALÍŘ, Jan. Štrasburský soud a ochrana kulturního dědictví v Evropě. *Zprávy památkové péče*, 2015, roč. 75, č. 1, s. 49–64. ISSN 1210-5538.

MARSHALL, Duncan (Ed.). *Preparing World Heritage Nominations. World Heritage Resource Manual*. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2010. 131 s. ISBN 978-92-3-104194-5.

MARTIN, Oliver, PIATTI, Giovanna (Ed.). *World Heritage and Buffer Zones: Patrimoine mondial et zones tampons (International Expert Meeting on World Heritage and Buffer Zones Davos, Switzerland 11 – 14 March 2008)*. World Heritage Papers, N° 25. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2009. 201 s.

MERODE, Eléonore de, SMEETS, Rieks, WESTRIK, Carol (Ed.). *Linking Universal and Local Values: Managing a Sustainable Future for World Heritage*. World Heritage Papers, N° 13. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2004. 204 s.

MITCHELL, Nora, RÖSSLER, Mechtild, TRICAUD, Pierre-Marie (Ed.). *World Heritage Cultural Landscapes: A Handbook for Conservation and Management*. World Heritage Papers, N° 26. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2009. 135 s. ISBN 978-92-3-104146-4.

Monitoring World Heritage: World Heritage 2002, Shared Legacy, Common Responsibility, Associated Workshops, 11–12 November 2002, Vicenza – Italy. World Heritage Papers, N° 10. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2004. 132 s.

OERS, Ron van, HARAGUCHI, Sachiko (Ed.). *Managing Historic Cities / Gérer les villes historiques*. World Heritage Papers, N° 27. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2010. 253 s. ISBN 978-92-3-004175-5.

Operational Guidelines for Implementation of the World Heritage Convention. 24. 9. 2023 (WHC.23/01). Paris: World Heritage Centre, 2023. 182 s. / *Orientations devant guider la mise en oeuvre de la Convention du patrimoine mondial*. 24. 9. 2023 (WHC.23/01). Paris: Centre du patrimoine mondial, 2023. 182 s. (Verze k datu 30. 11. 2023.)

PEDERSEN, Arthur. *Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers*. World Heritage Papers, N° 1. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2002. 96 s.

PEKÁREK, Milan. K některým problémům současné české právní úpravy ochrany kulturních památek (v kontextu s ochranou světového kulturního a přírodního dědictví). In: DAMOHORSKÝ, Milan, STEJSKAL, Vojtěch et al. *Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v středoevropském právním kontextu: kolektivní monografie*. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2012, s. 135–144. ISBN 978-80-87488-10-2.

PETZET, Michael, ZIESEMER, John (Ed.). *The World Heritage List: Filling the Gaps – an Action Plan for the Future (An ICOMOS study compiled by Jukka Jokilehto, contributions from Henry Cleere, Susan Denyer and Michael Petzet)*. Monuments and Sites 12. Paris: ICOMOS, 2005. 109 s.

PIOTROWSKA, Katarzyna. Justification for Inscription on the World Heritage List in the Past and Today. In: SZMYGIN, Bogusław (Ed.). *Outstanding Universal Value and Monitoring of World Heritage Properties*. Warsaw: Polish National Committee of ICOMOS – National Heritage Board of Poland, 2011, s. 10–25. ISBN 978-83-931656-3-6.

POJAR, Vojtěch. *Zelené zlato: Kartelizace chmelářství v českých zemích (1890-1938)*. Praha: Národní zemědělské muzeum, s. p. o., 2017. 289 s. ISBN 978-80-86874-81-4.

POLÁKOVÁ, Jana (ed.). *Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví*. Praha: Národní památkový ústav, 2007. 235 s. ISBN 978-80-87104-14-9.

RADOVÁ, Lucie a kol. *Piva džbán bude dán, až bude chmel ocesán: historické stavby sloužící pro zpracování chmele*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2019. 95 s. ISBN 8075612264, 9788075612267.

RINGBECK, Birgitta. *Management Plans for World Heritage Sites: A practical guide*. Bonn: German Commission for UNESCO, 2008. 111 s. ISBN 978-3-940785-02-2. / německá mutace: RINGBECK, Birgitta. *Managementpläne für Welterbestätten: Ein Leitfaden für die Praxis*. Bonn: Deutsche UNESCO-Kommission e.V., 2008. 116 s. ISBN 978-3-940785-00-8.

RÖSSLER, Mechtild, MENÉTREY-MONCHAU, Cécile (Ed.). *Rapport périodique et plan d'action Europe 2005–2006*. Cahiers du patrimoine mondial, n° 20. Paris: Centre du patrimoine mondial de l'UNESCO, 2007. 141 s. (též v anglické mutaci). *Städtebaulicher Denkmalschutz und Tourismusentwicklung unter besonderer Berücksichtigung der UNESCO-Welterbestädte*. Berlin – Bonn: Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung / Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung, 2007. 109 s.

STEJSKAL, Vojtěch. Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v České republice. In: DAMOHORSKÝ, Milan, STEJSKAL, Vojtěch et al. *Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v středoevropském právním kontextu: kolektivní monografie*. Praha [i.e. Beroun]: Eva Rozkotová, 2012, s. 33–46. ISBN 978-80-87488-10-2.

SZMYGIN, Bogusław (Ed.). *Outstanding Universal Value and Monitoring of World Heritage Properties*. Warsaw: Polish National Committee of ICOMOS – National Heritage Board of Poland, 2011a. 251 s. ISBN 978-83-931656-3-6.

SZMYGIN, Bogusław. Attributes of Outstanding Universal Value. In: SZMYGIN, Bogusław (Ed.). *Outstanding Universal Value and Monitoring of World Heritage Properties*. Warsaw: Polish National Committee of ICOMOS – National Heritage Board of Poland, 2011b, s. 58–69. ISBN 978-83-931656-3-6.

SZMYGIN, Bogusław. Indicators in the Monitoring of World Heritage. In: SZMYGIN, Bogusław (Ed.). *Outstanding Universal Value and Monitoring of World Heritage Properties*. Warsaw: Polish National Committee of ICOMOS – National Heritage Board of Poland, 2011c, s. 10–25. ISBN 978-83-931656-3-6.

ŠREJBEROVÁ, Jitka. Turismus a jeho dopady na světové kulturní dědictví jako významná kapitola Management Planu. *eMonumentica*, 2016, roč. 4, č. 2, s. 5–17.

ŠREJBEROVÁ, Jitka (ed.). *Příběh starého Mostu / Die Geschichte der alten Stadt Most: Na památku Heide Mannlové Rakové / Zum Andenken an Heide Mannlová Raková. Sborník příspěvků u příležitosti výstavy Příběh starého Mostu, Oblastní muzeum a galerie v Mostě, 23. října 2020 – 17. ledna 2021: Sammelband der Beiträge anlässlich der Ausstellung Die Geschichte der alten Stadt Most, Regionalmuseum und Galerie in Most, 23. Oktober 2020 – 17. Januar 2021*. Most: Oblastní muzeum a galerie v Mostě, 2020. 128 s.

ŠREJBEROVÁ, Jitka, SVÁČEK, Libor. *Ústecký kraj na cestě ke světovému dědictví*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2015. 223 s. ISBN 978-80-88140-00-9.

ŠTULC, Josef. 30. výročí Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, hrdá bilance i vážné stíny (věnováno památce Aleše Vošahlíka). *Zprávy památkové péče*, 2002, roč. 62, č. 10, s. 241–246.

ŠTULC, Josef. Dvacáté sedmé zasedání Výboru pro světové dědictví UNESCO – hledání kompromisu mezi odborností a politikou. *Zprávy památkové péče*, 2003, roč. 63, č. 4, s. 285–286.

TURVEY, Katharine (Ed.). *Understanding World Heritage in Europe and North America: Final Report on the Second Cycle of Periodic Reporting 2012-2015*. World Heritage reports, N° 43. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2016. 190 s. ISBN 978-92-3-100149-9.

VAJČNER, Jiří, ZÍDEK, Martin. Návrh zákona o ochraně památkového fondu. *Zprávy památkové péče*, 2015, roč. 75, č. 1, s. 75–79.

VANIČEK, Jiří. *Žatec and the Landscape of Saaz Hops: Management Plan*. Rkp. Žatec: Huml & Vaníček, architekti Žatec, 2021. 175 s.

VANIČEK, Jiří, BAŽANT, Petr, VALEŠ, Vladimír. *Památky pěstování a zpracování chmele a výroby piva v Žatci*. Žatec: Huml & Vaníček, ateliér pro architekturu a projektování staveb, 2013. 110 s.

VLČKOVÁ, Jitka. Ochrana a řízení statku světového dědictví versus turismus v České republice aneb K rozdílům mezi jednotlivými statky. In: *Monumentorum*

tutela – Ochrana pamiatok 23. Bratislava: Pamiatkový úrad SR, 2010, s. 57–62. ISBN 978-80-89175-52-9.

VLČKOVÁ, Jitka. Hornická kulturní krajina Krušnohoří: mimořádné kulturní dědictví. In: *Sborník příspěvků mezinárodní konference Hornická kulturní krajina Krušnohoří/Erzgebirge* k nominaci na Seznam světového dědictví UNESCO. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2013a, s. 8–17.

VLČKOVÁ, Jitka. Monitoring statků světového dědictví a ochrana mimořádné univerzální hodnoty. In: *Třebíč 10 let v elitní společnosti UNESCO: Sborník příspěvků odborné konference 12. – 13. 6. 2013*. Třebíč: Město Třebíč, 2013b, s. 46–49.

VLČKOVÁ, Jitka, KUČOVÁ, Věra, BENEŠ, Michal. *Metodické principy přípravy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a zásady uchování hodnot těchto statků*. Odborné a metodické publikace, sv. 42. Praha: Národní památkový ústav, 2011. 102 s. ISBN 978-80-87104-84-2.

VOŠAHLÍK, Aleš. Návrh kulturních památek České republiky k zápisu do seznamu světového dědictví UNESCO. *Zprávy památkové péče*, 1992, roč. 52, č. 3, s. 37–40. ISSN 1210-5538.¹⁰⁷

[VOŠAHLÍK, Aleš (ed.)]. *Mezinárodní dokumenty ICOMOS o ochraně kulturního dědictví*. Praha: Český národní komitét ICOMOS, 2001. 48 s.

WIJESURIYA, Gamini, THOMPSON, Jane, YOUNG, Christopher. *Managing Cultural World Heritage. World Heritage Resource Manual*. Paris: UNESCO, 2013, 152 s. ISBN 978-92-3-001223-6.

Elektronické zdroje (ke 30. 11. 2023):

<https://whc.unesco.org/en/retrospective-inventory/>

<http://www.icomos.cz/>

<http://www.icomos.org/>

<http://www.kr-ustecky.cz/>

<http://www.mkcr.cz/>

<http://www.npu.cz/>

<http://whc.unesco.org/>

<http://en.unesco.org/>

<https://www.mesto-zatec.cz/>

O autorce: *Jitka Šrejberová* se dlouhodobě zabývá problematikou světového kulturního dědictví UNESCO. V současné době působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy jako vedoucí oddělení vědy.

¹⁰⁷ Aleš Vošahlík podával na stránkách časopisu v letech 1992 až 2000 pravidelné zprávy k přípravě nominací.

Klíčová slova: UNESCO – světové dědictví – kulturní dědictví – krajina žateckého chmele – město Žatec – udržitelnost – turismus – monitoring

ŽATEC AND THE LANDSCAPE OF SAAZ HOPS OR ABOUT THE CULTURAL HERITAGE ON THE UNESCO WORLD HERITAGE LIST IN A DIFFERENT WAY

Abstract:

On the background of the Czech Republic's most recent successful nomination of the property "Žatec and the Landscape of Saaz Hops" to the UNESCO World Heritage List (WH List), the article provides a comprehensive view of the property's journey on the List. It is not only a process of the long-term preparation and expert argumentation, including the search for optimal ways to manage it, but an examination if the key stakeholders are ready to protect and maintain the property. The aim of the article is to inform the reader how the nomination preparing is under way and what it is expected after the inscription on the WH List. The effort to inscribe the property on the List is only one part of the process, the more fundamental for the property is its subsequent protection and management. If the property is not sufficiently safeguarded, its being can be endangered. Naturally, many threats cannot be anticipated, but the maximum possible should be described in the nomination dossier, and provisions can be set thanks this. The World Heritage Committee can recommend strengthen these provisions. Otherwise, it also has been used in case of this new Czech inscription. The continuous reinforcement of the protection and management enables the World Heritage property to be better preserved and prepared for potential risks and threats, and they should be identified in time by monitoring. So the key role of property monitoring is stressed at the end of the article.

Keywords: UNESCO – World Heritage – cultural heritage – lanscape of Saaz hops – town Žatec/Saaz – sustainability – tourism – monitoring

EUROPARC FEDERATION – 50 LET PRÁCE PRO PŘÍRODU A SPOLEČNOST

Ing. Michael Hošek

V roce 2023 slavila EUROPARC Federation (Federace EUROPARC – dále jen EF) padesát let od svého vzniku. Ne každá organizace dokáže překonat tak dlouhé období a stejně tak si udržet vysoký a stabilní počet členů. Je to důvod k oslavě, ale také k zamýšlení nad tím, kam jsme se od roku 1973 dostali a jakou cestou se chceme vydat dál. Tedy zda po tak dlouhé době stále trvá užitečnost této organizace. Pro českého čtenáře by měl být tento článek také základní informací o tom, co EF je či naopak není, kdo ji reprezentuje, a jaké aktivity provádí.

Důvody ke vzniku

Z našeho pohledu žili ti, kteří EF v roce 1973 zakládali, v jednodušším prostředí. To je však pravda jen zdánlivě. Žili také v Evropě rozdělené železnou oponou na dvě části. Tak tomu bylo i v samotném Německu, v té době dvou různých zemích. Možná právě proto byla EF založena v západním Německu. A ani komunikace a spolupráce mezi státy těchto dvou různých „Evrop“ nebyla příliš intenzivní. Jinými slovy – v ochraně přírody, jejíž úspěšnost je významně závislá na aktivní mezinárodní spolupráci, neexistoval pro takovou kooperaci žádný nástroj. V podstatě neexistovala žádná komunikace a ani platforma pro komunikaci mezi ochranáři v širším evropském kontinentu.

V oblasti ochrany přírody si toho byli zdaleka nejvíce vědomi správci chráněných území (dále CHÚ), a proto EF založili. Nejen dnes, ale i tehdy byly CHÚ jedním z nejúspěšnějších nástrojů v našem oboru. Často jsme však znovu objevovali postupy, které se jinde již dávno osvědčily, nebo jsme nedokázali účinně zajistit ochranu druhů, vyskytující se na hranicích několika států. Původním cílem EF tedy byla od počátku kombinace prosté komunikace za účelem sdílení zkušeností, a na tom založená aktivní spolupráce.

Rozvojový „boom“ nastal v 90. letech 20. století, po sametové revoluci a zrušení železné opony. Najednou se počet partnerů a potenciálních členů v Evropě „zdvojnásobil“ a EF se svou existencí a cíli trefila do potřeby doby: mít společný nástroj pro aktivní spolupráci. Další rozvoj přišel v tomto tisíciletí s novými technologickými a projektovými možnostmi, kdy se EF rozrostla a stále rozrůstá, pokud jde o vývoj a aplikaci nástrojů nejen pro své členy, ale také jako tým s rostoucí odborností. Doporučuji se podívat na naše webové stránky (www.europarc.org), protože dnes již není v silách jednotlivce aktivně se zapojit jako člen do všech aktivit organizace.

Dnes je EF s přibližně 400 členy ve 40 zemích zdaleka největší mezinárodní členskou organizací v Evropě a pravděpodobně i v celosvětovém měřítku, pokud jde o zaměření na chráněná území. Ještě důležitější však je, že má jasnou vizi stanovenou naší Strategií 2030 – tu její členové přijali v roce 2021 – „Sustainable Nature; Valued by People“ (Udržitelná příroda, oceňovaná lidmi) a misí „To improve and champion the policy and practice of Protected Areas to ensure that our natural and cultural heritage is protected and enhanced for current and future generations“ („Zlepšovat a prosazovat politiku a praxi v chráněných územích, aby bylo zajištěno, že naše přírodní a kulturní dědictví bude chráněno a zhodnocováno pro současné i budoucí generace“).

Z hlediska právního se situace před padesáti lety příliš neliší od současné. Evropské státy mají své národní systémy ochrany přírody, ale vyjma úmluv (povětšinou velmi obecných nebo naopak velmi specifických) stále neexistuje žádný zákonně ustavený mezinárodní nástroj pro náš region, který by snahy ochrany přírody v jednotlivých zemích více sjednocoval. Lze samozřejmě namítat, že máme v rámci Evropské Unie (EU) směrnice o stanovištích a o ptácích, na základě kterých vyhláshujeme soustavu Natura 2000. To je ale pravda jen částečně: uvedené směrnice a jejich implementace je úkolem pro státy a jejich instituce, a to značně „technickým“. Jen omezeně tento proces přispívá k lepší a efektivní spolupráci v ochraně přírody obecně. EF tedy v tomto směru stále má svou relevanci.

Struktura

EF sídlí v Regensburgu v Bavorsku, tedy nedaleko za českými hranicemi. Jedná se právně o „spolek – nevládní organizaci“, založenou na základě německého zákona o spolcích. Stanovy organizace¹ pak určují poměrně přesně strukturu a povinnosti jednotlivých složek.

EF je členskou organizací, tedy organizace existuje z vůle a rozhodnutím jejích členů. Ti tak činí každoročně na tzv. Members Assembly (tj. Členské schůzi), kde se schází buď fyzicky, nebo online. Pouze platící členové mohou hlasovat. Členové jsou rozřazeni do kategorií², které jsou definovány geografickými kompetencemi – od mezinárodních organizací, přes národní a regionální až po lokální. Členy nejsou jen státní instituce a správci chráněných území, ale i ministerstva, regionální vlády, jednotlivci, a v neposlední řadě také tzv. Supporting Members (Podporující organizace). Těmi jsou ty, které jsou v ochraně přírody aktivní, ale z jiného úhlu pohledu. Jedná se například o soukromé subjekty z oblasti (udržitel-

¹ https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2022/09/Statutes-of-the-EUROPARC-Federation_EN.pdf

² <https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2022/02/EUROPARC-Membership-fees-and-regulations-2022-2023.pdf>

ného) turismu nebo zajišťování expertních služeb či praktických opatření s ohledem na ochranu životního prostředí. Podíl takových členů v poslední době stoupá jako reakce na nutnost ochrany přírody rozvinout do více inkluzivního oboru. Zdaleka již neplatí, že náš obor je doménou států. Stále více se ukazuje důležitost nejen nevládního sektoru, ale vedle akademické sféry i soukromého sektoru. A EF vychází tomuto trendu vstříc.

V Česku vzniká nedorozumění v tom, co EF představuje z hlediska struktury členů. Často se totiž v médiích označuje jako „Federace národních parků“, či podobnými zavádějícími způsoby. Pro nápravu lze jen opakovat, že se jedná o federaci všech, kteří mají profesně či z hlediska svých jiných aktivit co do činění s CHÚ, a to se v podstatě týká veškeré ochrany přírody. Zároveň nelze předjímat, že je členem federace jen např. přibližně 400 CHÚ, když má stejný počet členů. Někteří totiž reprezentují větší množství. Např. na Slovensku je členem EF „pouze“ Štátna ochrana prírody. Ta však donedávna zahrnovala veškerá velkoplošná CHÚ. Podobný případ je i Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, která je odpovědná za téměř všechny chráněné krajinné oblasti a stovky maloplošných CHÚ v rámci státu. Přitom se z hlediska evidence členů EF jedná o jednotlivou organizaci. EF tedy svými členy pokrývá podstatnou část správců CHÚ v Evropě. Významně se tento aspekt popisuje v rozhovoru s autorem tohoto článku ze sklonku 2021 na Ekolistu³.

Základním strategickým orgánem EF je její Rada (Council). Doposud se volil na období tří let, ale v říjnu minulého roku členové odhlasovali prodloužení jejího volebního období na standardní čtyři roky⁴. To Radě od dalšího období umožní více volnosti ke strategickým změnám v organizaci, které bylo poměrně těžké dostatečně naplánovat a schválit v rámci tří let. Je totiž třeba brát v úvahu složení Rady: má šest volených členů, samostatně voleného prezidenta Rady, a pak kooptované členy, kterých je v současnosti pět. Jiné organizace jsou na strategické úrovni často poměrně limitované tím, že jejich rady jsou de facto jen volené. Pokud po volbách zjistí, že složení jejich rady není z hlediska expertízy členů vhodné, nemají nástroje k tomu tuto situaci napravit. EF si je této „nejistoty zastupitelské demokracie“ vědoma. Po svém zvolení tedy volená část Rady EF objektivně zhodnotí, jaké kompetence potřebuje, jelikož je ve voleném složení dosud nemá. Na základě této analýzy pak přizve další – kooptované – členy. A těmi nemusí být jen reprezentanti členů. Úkol Rady je určovat strategický směr a reagovat

³ <https://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/podporujeme-procesy-ktere-napomahaji-stavu-evropske-prirody-rika-novy-prezident-federace-europarc-michael-hosek>

⁴ Za „standardní“ periodu ji lze považovat proto, že je to takto zvyklostí ve většině obdobných mezinárodních organizací. Je třeba brát v úvahu to, že než se mezinárodně složená Rada stabilizuje, trvá to rok. Poté má dva roky na významná rozhodnutí. V posledním roce mandátu, tj. před dalšími volbami, již zvykově Rada zásadní rozhodnutí nečiní.

na měnící se podmínky. To lze těžko, pokud je Rada složena jen ze samých „ochránařů“. Pohled expertů z vně naší odborné „bubliny“ je tedy v podstatě nezbytností. Zároveň Rada musí brát v úvahu i geografickou koherenci. Jestliže reprezentuje členy z téměř 40 států, je nutné, aby i její členové byly ze všech základních regionů Evropy, a ne např. dva ze stejné země. Rozhodujícím faktorem ve volbách jsou ale zkušenosti a schopnosti kandidátů, ne „politické vyjednávání“ mezi členy. Rada je na své úrovni především výkonným, nejen reprezentativním orgánem.

Ředitelství EF: Rada vybírá a jmenuje jediného zaměstnance, který jí je odpovědný, a to ředitele organizace. Ředitel organizace je pak zcela odpovědný za složení týmu a jeho práci. V současnosti má EF 15-20 zaměstnanců, z významné části projektově vázaných. Sídlí nejen v Regensburgu, ale také v kancelářích v Belgii (Bruselu), Španělsku (Barceloně), Itálii, a Velké Británii. Tým se v posledních několika letech znatelně rozrostl, a to vzhledem k zahájení poměrně velkých nových projektů, které EF vede nebo v nich je partnerem.

Členové mohou zřídit své regionální nebo národní sekce⁵. V současnosti je jich 8. Jejich účelem je koordinovat členy ve specifických regionech s jejich stejně specifickými potřebami (např. Nordic-Baltic section, Atlantic Isles section, ...), nebo ve státech s velkým počtem členů (Itálie, Španělsko). Sekce tak vhodně doplňují systém komunikace mezi ředitelstvím a členy, protože není v možnostech týmu zaměstnanců EF být v dostatečném kontaktu se stovkami institucí v celé Evropě.

Aktivity EF

Následující výčet je pouze zlomkem toho, co dnes EF zajišťuje. Podstatnou část informací lze nalézt na jejích internetových stránkách. V přehledné interaktivní podobě je lze také nalézt k loňskému výročí vydané „EUROPARC Storybook“⁶.

Programy

Z hlediska odborného jsou programy nejdůležitějším dosavadním výsledkem aktivit EF, a jejich počet stále vzrůstá.

Z hlediska Česka je nejdůležitější EUROPARC Transboundary Programme. Jeho cílem je certifikace přeshraničních CHÚ, prostřednictvím které partnerská území harmonizují svou koordinaci, plánování, a praktickou péči. Jak již bylo naznačeno výše, v Evropě neexistují žádné legislativní ani jiné nástroje, které by takovou harmonizaci činností sousedních přeshraničních CHÚ odborně standardizovaly. EF tímto programem tuto mezeru vyplňuje. V Česku jsou certifikovány všechny naše národní parky.

⁵ <https://www.europarc.org/about-us/structure/sections/>

⁶ <https://50yearsofeuroparc.my.canva.site/>

European Charter for Sustainable Tourism je důležitý spíše v jižních státech Evropy (Francie, Španělsko, Itálie), okrajově pak v dalších. Tam, kde k tomu nedává dostatečný základ národní legislativa, jsou v rámci tohoto programu certifikována CHÚ, které řeší udržitelný turismus systematicky s partnery z tohoto i dalších sektorů. V České republice toto není zatím prioritou, protože v národních parcích tento nástroj doposud dostatečně nahrazují jejich rady. Tj. ve státech, kde je tento program hojně používán, takové rady či jinak zákonně specifikovaný způsob spolupráce s partnery (stakeholdery) v území chybí. Lze však očekávat, že i u nás bude důležitost tohoto programu stoupat. Proč by takové rady neměly např. vznikat dobrovolně pro chráněné krajinné oblasti, kde se turismus také stává jedním z prioritních problémů ochrany přírody? A jeho řešení není možné bez aktivní koordinace s představiteli turistického sektoru a dalších.

Další programy postupně vznikají (např. Healthy Parks, Healthy People), popřípadě jsou v počáteční fázi přípravy (např. Sustainable Agriculture in Protected Areas).

Odborné skupiny

EF vhodně využívá toho, že je expertiza její členské základny bohatá, a v podstatě neporovnatelná s žádnou jinou institucí v našem oboru. Je to dáno tím, že jsou její členové jak strategické instituce (ministerstva, regionální vlády), tak inovátoři (akademické instituty), a především správci CHÚ, popřípadě další organizace, pracující přímo v terénu. Kombinace terénních a strategických kompetencí dává EF významné know-how při prosazování svých postojů jako ověřených praxí.

K tomu, aby EF vhodně tyto znalosti členů využila, založila velké množství komisí a pracovních skupin. Ty jsou koordinovány ředitelstvím EF. V naprosté většině těchto skupin jsou ale jejich členové či předsedové členové Rady EF, kteří zajišťují harmonizaci výstupů se strategickým směřováním celé organizace. Členové skupin jsou vybírání z členské základny na základě své expertízy.

Projekty

Množství projektů, které EF aktivně řeší, v posledních deseti letech významně stoupá. Jedná se jak o odborně zaměřené projekty (např. adaptivní přístup k plánování péče v CHÚ vzhledem ke klimatické změně, nově ochrana mořských CHÚ), tak i vzdělávací aktivity. V tomto směru je jedním z důležitých výstupů a do budoucna jistě i pilířů práce EF „European Nature Academy“⁷. Předpokládá se, že její aktivity se v oblasti zvyšování odborných kapacit velmi rozrostou, a ta se stane na regionální úrovni centrální vzdělávací platformou pro správce CHÚ.

⁷ <https://europeannatureacademy.com/>

Komunikace a výměna informací

Komunikace je obecně opomíjenou popelkou ochrany přírody. EF je naopak v této oblasti silná, protože zajištění tohoto aspektu bylo jedním z hlavních důvodů jejího vzniku.

Mezi nejvýznamnější akce patří tzv. „EUROPARC Annual Conference“, která se koná v každém roce v jiném státu. Běžně se na ni schází až 500 profesionálů (nejen členů). Z tohoto pohledu se jedná o jedno z největších oborových pravidelných setkání v našem regionu.

Menší, ovšem neméně důležitou akcí je tzv. „EUROPARC Seminar Dialogue with the European Commission“. Na uzavřeném setkání, kterého se účastní zaměstnanci Evropské komise a členů EF, se setkávají nižší desítky expertů. Každý rok jsou zvolena konkrétní témata, ve kterých Evropská komise indikuje zájem o konzultaci. A EF poskytuje své názory v rámci diskuse. A má tak možnost přímo ovlivnit směřování ochrany přírody v rámci EU včetně jejích kandidátských a asociovaných států.

V posledku lze zmínit dnes již pravidelně se konající webináře, které EF zahájila v průběhu pandemie Covid-19. Byla v té době jednou z prvních organizací, které přenesly odborné semináře do online prostředí.

Výše uvedený výčet zdaleka není úplný. Nelze např. opomenout „European Day of Parks“⁸, který je každoročně mediálně silnější.

EUROPARC Federation v Česku

Členy EF jsou u nás nejen Ministerstvo životního prostředí, ale i Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, všechny národní parky, Jan Štursa (bývalý ředitel Krkonošského národního parku a člen Rady EF) jako individuální člen.

Nově je od roku 2024 členem také DHP Conservation s.r.o. DHP je konzultační firma v oblasti ochrany biodiverzity a přírodních zdrojů, která je aktivní na strategické i praktické úrovni nejen v ČR a EU včetně kandidátských států, ale i rozvojových státech. Jedná se tedy o typickou ukázkou „nového“ člena ze soukromého sektoru, který vhodně diverzifikuje doposud převážně na veřejné správě postavenou národní ochranu přírody.

Čeští členové jsou v EF dlouhodobě aktivní. V minulosti založili českou sekci, kterou později rozšířili na stále existující EUROPARC Central and Eastern Europe Section. Je to ukázkou toho, že i poměrně malý stát může hrát na evropské úrovni prim. Kromě odborné způsobilosti je k tomu potřeba jen aktivní komunikace a schopnost koordinace s kolegy v Evropě. A také znalost anglického jazyka, která bohužel v našem oboru stále není standardem.

⁸ <https://www.europarc.org/managing-parks/european-day-of-parks/>

Místo závěru strategické zamyšlení

Svět se rychle mění a my musíme být schopni v tomto světle interpretovat a modifikovat i cíle EF. V nejbližší budoucnosti se v tomto směru nabízí následující okruhy, které jsou zároveň i příležitostmi – nejen pro EF jako organizaci, ale celý obor ochrany přírody.

Chráněná území posilují na strategické úrovni

V Globálním rámci pro biologickou rozmanitost (GBF) pro rok 2030, bylo dosažení 30% pokrytí chráněnými územími jedním z hlavních cílů, které se do dokumentu podařilo prosadit, a které je tak teď jedním z našich hlavních oborových cílů do dalších let. A totéž máme i ve Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti, také do roku 2030. Země EU nyní připravují plány na rozšíření svých soustav CHÚ. Důležité však je, že jejich význam si nyní uvědomují snad všichni – nejen jako nástroj pro ochranu biologické rozmanitosti, ale také pro adaptaci na změnu klimatu a její zmírňování, a v neposlední řadě jako model udržitelného využívání krajiny. A tuto dynamiku diskuse bychom neměli ztratit. Jinými slovy jsou po mnoha desetiletích CHÚ poprvé relevantní i na vyšší politické a strategické úrovni.

Chráněná území a jejich hranice

Je však také zřejmé, že zejména v Evropě se současný model CHÚ neobejde bez dalších změn. Kromě nutnosti spolupracovat s místními komunitami při jejich správě je třeba najít další nástroje, které by překlenuly propast mezi „chráněnou“ a „nechráněnou“ krajinou. K tomu by měl sloužit nový koncept „jiných účinných opatření územní ochrany“ (OECMs – Other effective area-based conservation measures) neboli „území oddělených od CHÚ“, kde se ochrany dosahuje především jako vedlejšího produktu jiného typu (často hospodářských) aktivit. Jinými slovy je zde ochrana přírody nikoliv primární ochranná činnost, ale vedlejším produktem činností jiných odvětví (především zemědělství, lesnictví, rybářství...). Tento koncept, pokud je uplatňován, může být vhodným mezistupněm, který přispívá ke kombinaci využití území, ale udržitelným způsobem, aniž by se jednalo o státem vyhlášené CHÚ. To je příležitost, ale také hrozba oslabení CHÚ, a toho bychom si měli být dobře vědomi. Role EF při interpretaci tohoto nástroje na evropské úrovni je velmi důležitá.

Inovativní financování není jen o penězích

EF je již velmi aktivní při hledání nových modelů financování. Ty se v jednotlivých zemích značně liší. V některých z nich jsou zdroje pro zajištění péče vhodně diverzifikovány, v jiných jde stále především o státní rozpočet. S inovativ-

ním financováním však nepřicházejí jen „nové peníze“, ale také nová partnerství – s podnikatelskou sférou, s výzkumnou komunitou, s veřejností, která je stále více připravena nás podpořit i přímo. Především se však jedná o proces, v němž se společně s partnery vyvíjejí nové nástroje péče. Ty jsou nyní často zaměřeny na přizpůsobení se změně klimatu nebo její zmírnění (např. prostřednictvím programů kompenzace uhlíkových emisí), což dále otevírá prostor pro širší vnímání role CHÚ. Bez ohledu na složitost prošlapávání takových cest bychom se těmto směrům neměli a v podstatě nesmíme bránit, jinak se ochrana přírody stane v porovnání s adaptací a mitigací klimatické změny irelevantní. Minimálně je třeba být aktivní v interpretaci možného, a ve spolupráci s jinými sektory tam, kde CHÚ mohou mít svou roli, byť nepřímou. Nebo mohou být novými aktivitami zásadně ovlivněny.

Soustředme se na to, co je podstatné, a vynechejme to nedůležité

Existuje nepřeberné množství příležitostí pro projekty a aktivity. Nyní je snadné komunikovat a vytvářet nejen hodnotné výstupy, ale i jejich pouhé zdání. A EF proto musí zvážit, které aktivity jsou pro jeho členy smysluplné a přínosné a které (ačkoli jsou také důležité) nejsou v danou chvíli prioritou v porovnání s našimi zdroji. To je vždy obtížné rozhodnutí, o to obtížnější v době mnoha nových koncepcí a často „rychlých“ nápadů. Věřím však, že se to dá zvládnout, a naše zapojení do vybraných aktivit, včetně aktivní propagace nových témat, je toho důkazem. EF se v tomto na úrovni své Rady snaží dělat maximum. Věřím, že její členové tomu rozumí, a doporučení Rady EF jim pomáhá v jejich vlastní prioritizaci. A tím zásadně ovlivňujeme směřování ochrany přírody na evropském kontinentu obecně, nejen v oblasti CHÚ.

O autorovi: *Ing. Michael Hošek* je v současné době prezidentem EUROPARC Federation.

EUROPARC FEDERATION – 50 YEARS OF WORK FOR NATURE AND SOCIETY

Abstract

In 2023, the EUROPARC Federation (hereafter EF) celebrated its 50th anniversary. Not every organisation can overcome such a long period and still maintain a high and stable membership. It is a cause for celebration, but also for reflection on where we have come since 1973 and what path we want to take next. That is, whether after so long the usefulness of this organisation still remains. For the Czech reader, this article should also provide basic information about what the EF is or is not, who represents it, and what activities it carries out. The author of the article is currently the President of the Europarc Federation.

Keywords: EUROPARC Federation, 50th anniversary, nature conservation, protected areas

◀ KOMENTOVANÁ JUDIKATURA ÚS ČR ▶

PŘÁVO NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ VS. PŘÁVO
NA SAMOSPRÁVU VE SVĚTLE SOUČASNÉHO
ROZHODOVÁNÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU¹

*JUDr. Adam Novák, Ph.D., JUDr. Tereza Snopková, Ph.D.*²

V srpnu roku 2023 vydal Ústavní soud nálezný sp. zn. IV. ÚS 938/22 (dále jen „**Nález ÚS**“), kterým zvrátil zrušení části územního plánu města Vracov ze strany Krajského soudu v Brně (dále jen „**Krajský soud**“) rozsudkem ze dne 6. 10. 2021, č.j. 65 A 5/2021-134 (dále jen „**Rozsudek KS**“) a Nejvyššího správního soudu (dále jen „**NSS**“) rozsudkem ze dne 9. 2. 2022, č.j. 7 As 347/2021-46 (dále jen „**Rozsudek NSS**“), a to na základě odůvodnění, že došlo k neoprávněnému zásahu státu (soudů) do samosprávy obce v oblasti územního plánování.

O co se v daném případě jednalo? Zastupitelstvo města Vracov vydalo dne 2. 6. 2020 nový územní plán, ve kterém byla na pozemcích, na kterých se nachází hospodářský les, vymezena plocha přestavby se způsobem využití bydlení v rodinných domech a dále navazující plocha se způsobem využití jako soukromá zezeň (definována jako zahrady pro výstavbu rodinných domů a remíz).

Územní plán byl v této části napaden místním spolkem, a to mimo jiné z důvodu, že takto vymezená plocha je v rozporu s ochranou lesních pozemků dle § 14 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích (dále jen „**LZ**“), dále je v rozporu s jinak souhlasným stanoviskem Krajského úřadu Jihomoravského kraje, odboru životního prostředí (toto stanovisko požadovalo vypuštění plochy přestavby z územního plánu a zachování lesa), je vydán na základě nepřezkoumatelného stanoviska SEA (původní vyhodnocení odmítlo změnu lesa na zastavitelnou plochu, až další vyhodnocení jej podmíněně povolilo s maximální zastavěností 35 %, aniž by se jinak změnilly podmínky), a že nejsou řádně posouzeny potřeby pro vymezení nových obytných ploch.

Město Vracov se těmito argumentům bránilo s odůvodněním, že místní spolek není v prvé řadě aktivně legitimován k podání žaloby, neboť jeho námitky již byly vyřízeny v rámci přijímání územního plánu a spolek takto zneužívá deklarovaného veřejného zájmu na ochranu lesa k soukromým zájmům. Město také argumentovalo tím, že vytváření stavebních lokalit je projevem snahy o rozvoj obce

¹ Článek byl vytvořen jako součást řešení projektu Ústavu státu a práva AV ČR Právo ochrany klimatu podpořeného v rámci prémie Lumina quaeruntur udělené Akademií věd ČR.

² Oba autoři jsou pracovníky Centra pro klimatické právo a udržitelnost Ústavu státu a práva AV ČR.

a jedná se o efektivní využití území; předmětný les se jinak nachází (nevhodně) uprostřed zastavěné oblasti, jedná se o (starý) hospodářský les na hranici mýtního věku a ve vzdálenosti cca 100 m se nachází (jako dostačující náhrada) další kompaktní lesní porost. Město navíc eviduje zájemce pro většinu zastavitelných ploch a v rámci vymezené plochy již bylo vydáno rozhodnutí o změně využití území, takže by při zrušení územního plánu došlo k negativnímu zásahu do práv třetích osob.

Rozsudek KS a Rozsudek NSS

Krajský soud ve svém rozhodnutí v první řadě potvrdil, že místní spolek má aktivní procesní legitimaci k podání žaloby proti schválenému územnímu plánu,³ a to i když bylo o jeho námitkách rozhodnuto v rámci procesu jeho přijímání.

Krajský soud ve svém rozhodnutí na základě námitek žalobce (spolku) nakonec přistoupil ke zrušení dotčené části územního plánu.

Důvody zrušení se týkaly v první řadě otázky poměrování veřejných zájmů. Veřejný zájem na rozvoji města (zejména zájem na hospodárném uspořádání území města) nemohl podle Krajského soudu (bez dalšího) převážit nad veřejným zájmem na ochraně lesa, jeho zachování a obnově. Krajský soud uvedený veřejný zájem dovozuje např. odkazem na ustanovení § 11 odst. 2 LZ, podle něhož si každý musí počínat tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů, či právě odkazem na speciální ustanovení § 14 odst. 1 LZ, podle něhož projektanti musí navrhnout a zdůvodnit taková řešení, která jsou z hlediska zachování lesa, ochrany životního prostředí a ostatních celospolečenských zájmů nejvhodnější.⁴

Za převažující veřejný zájem nad zájmem na ochraně lesa nepovažoval Krajský soud ani nepřímou zmiňovaný zájem na uspokojení bytové potřeby obyvatelstva města, a to zejména s ohledem na nedostatečné odůvodnění nezbytnosti vymezení nových zastavitelných ploch bez zohlednění ploch, na kterých by se měly dle odůvodnění územního plánu nacházet zchátralé domy a byty (tzv. odpad bytového fondu).

Krajský soud rovněž poukázal na skutečnost, že pro případný veřejný zájem na ochraně lesa není podstatné, zda se jedná o hospodářský les a zda je tento na hranici mýtního věku, a to právě s ohledem na povinnost vlastníka les obnovit při jeho vykácení.

Krajský soud vyšel dále ze skutečnosti, že daný územní plán byl v dotčené části v rozporu se stanoviskem Krajského úřadu Jihomoravského kraje, odboru

³ Což potvrzuje stávající judikatura, viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 30.5.2014, sp. zn. I. ÚS 59/14 nebo rozsudek NSS ze dne 25. 6. 2016, č.j. 1 As 13/2015-295.

⁴ Analogicky v tomto směru odkazuje Krajský soud na judikaturu týkající se vymezení nových zastavitelných ploch na zemědělském půdním fondu. Např. rozsudek NSS ze dne 30. 6. 2021, č.j. 5 As 373/2018-89.

životního prostředí, které stanovilo požadavek na vyloučení dotčené plochy ze zastavitelných ploch. Stejně tak označil za nezákonné stanovisko SEA z důvodu jeho nepřezkoumatelnosti, neboť v něm došlo ke změně (umožnění zastavení dotčené plochy) oproti jeho původní podobě, aniž by však došlo ke změně okolností a novému hodnocení dopadů koncepce na životní prostředí.

Ke zrušení dotčené části územního plánu tak došlo v podstatě ze tří důvodů:

- 1) kvůli **rozporu se zákonem** (deklarovaný účel změny využití lesního pozemku nepřeváží nad veřejným zájmem na jeho zachování; a je možné k němu využít alternativ – rozpor s § 14 odst. 1 LZ a s cíli územního plánování podle § 18 odst. 4 zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon (dále jen „SZ“);
- 2) kvůli **rozporu s požadavkem proporcionality** (deklarované a skutečné důvody ke změně využití území jsou ve zjevném nepoměru k veřejnému zájmu na zachování lesa);
- 3) z důvodu **zásadního procesního pochybení** (územní plán se opírá o nepřezkoumatelné stanovisko SEA).

Rozsudek NSS do velké míry uvedené závěry Rozsudku KS potvrdil.⁵ K námitce stěžovatele, města Vracov, se musel zabývat také možným zásahem do jeho práva na samosprávu.

NSS zejména souhlasil se závěrem Krajského soudu, že v daném případě je zde bezpochyby veřejný zájem na zachování a obnově lesa a tento veřejný zájem může být převážen jiným veřejným zájmem (v daném případě zájmem na hospodárném využití území obce) pouze pokud toho nelze dosáhnout jiným způsobem při současném zachování lesa. Zájem na zachování lesa je speciálním veřejným zájmem, který nemůže ustoupit zmiňovanému obecně deklarovanému zájmu na hospodárném využití území (a to ani za situace, kdy je tento zájem zmiňován v nadřízené územně-plánovací dokumentaci). NSS také potvrdil, že v procesu pořizování územního plánu nebylo dostatečně vypořádáno stanovisko Krajského úřadu Jihomoravského kraje, odboru životního prostředí, tj. nebyl odůvodněn rozpor územního plánu s tímto stanoviskem.

NSS souhlasil s Krajským soudem v tom, že zrušení části územního plánu nemůže bránit ani již vydané rozhodnutí stavebního úřadu, když byla platnost územního plánu napadnuta v zákonem předvídané lhůtě – dotčená osoba v takovém případě musí počítat s možností zrušení územního plánu.

NSS nepřisvědčil stěžovateli v tom, že by Rozsudkem KS došlo k zásahu do práva na samosprávu města Vracov. NSS se totiž zabýval pouze skutečností,

⁵ S ohledem na tuto skutečnost je tak argumentace NSS velmi podobná argumentaci Krajského soudu či přímo na Rozsudek KS odkazuje.

zda došlo k vybočení města Vracov ze zákonných mantinelů a nikoliv tím, zda je určité uspořádání území vhodnější a účelnější. V tomto směru se NSS odkázal na správní judikaturou dlouhodobě uznávaný algoritmus pěti kroků pro přezkum územních plánů.⁶

Nález ÚS

Rozsudek NSS byl ovšem ze strany města Vracov napaden ústavní stížností. Jedním z důležitých argumentačních bodů bylo právě dotčení práva na samosprávu, a to vedle zásahu do práva vlastnit majetek a práva na soudní ochranu.

Tato práva podle města Vracov byla porušena již tím, že spolek neměl být aktivně legitimován k podání žaloby proti územnímu plánu. Tuto výhradu Ústavní soud neuznal.

Ústavní soud však přisvědčil tomu, že v daném případě došlo ze strany správních soudů k zásahu do práva na samosprávu a k porušení práva na soudní ochranu, a z tohoto důvodu Rozsudek NSS zrušil.

*Ústavní soud (...) shledal ústavní stížnost důvodnou pro nesprávné posouzení návrhu na zrušení části opatření obecné povahy ve věci samé, resp. zamítnutí kasační stížnosti stěžovatelky, což v konečném důsledku nepřiměřeně zasáhlo do jejího ústavně zaručeného práva na samosprávu. Ústavní soud jinými slovy nemohl přisvědčit závěru Nejvyššího správního soudu, který shledal zrušení části územního plánu důvodným, a přitom dostatečně nevzal v potaz individuální okolnosti věci a východiska (...).*⁷

Své odůvodnění Ústavní soud založil především na střetu práva na příznivé životní prostředí (v daném případě v podobě ochrany lesa) a práva na samosprávu. Ústavní soud dovodil, že zásah státu do práva na samosprávu kvůli právu na příznivé životní prostředí musí být odůvodněn ochranou samotné podstaty práva na příznivé životní prostředí, tj. takového stavu, kdy do žádné složky životního prostředí není zasahováno způsobem, který by znamenal nemožnost realizace základních životních potřeb člověka.

Do této „esenciální sféry“ však podle Nálezu ÚS územním plánem města Vracov zasaženo nebylo. Správní soudy tak podle něj zrušily část územního plánu v rozporu se zásadou přiměřenosti a tím zasáhly do práva na samosprávu.

Ústavní soud v první řadě dovozuje, že v Rozsudku KS a ani v Rozsudku NSS není dostatečně prokázáno, že by územní plán byl v dotčené části v příkrém rozporu se zájmy chráněnými LZ.⁸ Dle Ústavního soudu představuje § 14 odst. 1 LZ

⁶ Např. rozsudek NSS ze dne 29. 1. 2020, č.j. 1 As 177/2019-23 či rozsudek ze dne 12. 1. 2012, č.j. 4 Ao 6/2011-91, rozsudek NSS ze dne 27. 9. 2005, č.j. 1 Ao 1/2005-98.

⁷ Bod 34 Nálezu ÚS.

⁸ S odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3817/17.

pouze obecný požadavek,⁹ kdy v konkrétním případě je nezbytné pro účely posouzení zásahu do práva na samosprávu poměřovat nejen kategorii lesa, ale také jeho případnou rozlohu a umístění.

Byť je pravdou, že se § 14 odst. 1 lesního zákona (požadavek dbát na zachování lesa v procesu územního plánování) vztahuje na lesy en bloc, nelze při poměřování zájmu na zachování lesa na straně jedné, a práva obce na samosprávu (resp. její rozvoj) na straně druhé, v konkrétním případě přehlížet, že veřejný zájem na zachování (oproti nedalekému lesnímu komplexu rozlohou minoritního) čistě hospodářského lesa na hranici mytího věku, tvořícího izolovaný porost uprostřed plochy zástavby, je z podstaty věci nižší, než veřejný zájem na zachování lesů ochranných, případně lesů zvláštního určení. Jinými slovy řečeno, nelze považovat za zákonný přístup správních soudů, které při poměřování dvou zájmů, odmítly jakkoliv zohlednit kategorizaci lesů podle § 2 lesního zákona. Tímto Ústavní soud netvrdí, že hospodářský les musí vždy ustoupit jiným zájmům v procesu územního plánování, nebo že snad nepoživá žádné právní ochrany. Zdůrazňuje pouze nutnost zákonem stanovenou kategorizaci jednotlivých lesů, a z ní fakticky vyplývající různou míru potřebnosti jejich zachování, zohlednit při poměřování dvou práv, resp. ústavních „statků“.¹⁰

Ústavní soud v tomto směru také uvádí, že ustanovení § 14 odst. 1 LZ nemá žádný přímý dopad na ochranu a zachování lesa a pro samotné zásahy mající vliv na plnění funkcí lesa je nezbytné stanovisko orgánu ochrany přírody (který dle Ústavního soudu ovšem se změnou dotčené plochy vyslovil souhlas v rámci změny stanoviska SEA). Zároveň dle Ústavního soudu není možné vycházet pouze ze znění ustanovení LZ, neboť právo na samosprávu má svůj vlastní ústavní obsah, který nelze vyprázdnit zákonnou úpravou.

Došlo-li ke zrušení části územního plánu pro údajné porušení § 14 odst. 1 lesního zákona, je třeba připomenout, že „s ohledem na ústavní garance práva na samosprávu není možné vycházet pouze ze znění zákona, neboť právo na samosprávu má – bez ohledu na výhradu zákona – i materiální aspekt, resp. vlastní ústavní obsah. Prováděcí zákon proto nemůže obsah ústavně zaručeného práva na územní samosprávu vyprázdnit nebo fakticky eliminovat“ [nálezy ze dne 2. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 6/13 (N 49/69 SbNU 31) a sp. zn. III. ÚS 709/19]. V tomto kontextu je proto

⁹ Pro přehlednost uvádíme znění § 14 odst. 1 LZ: *Projektanti nebo pořizovatelé územně plánovací dokumentace, návrhů na stanovení dobývacích prostorů a zpracovatelé dokumentací staveb jsou povinni dbát zachování lesa a řídit se přitom ustanoveními tohoto zákona. Jsou povinni navrhnout a zdůvodnit taková řešení, která jsou z hlediska zachování lesa, ochrany životního prostředí a ostatních celospolečenských zájmů nejvhodnější; přitom jsou povinni provést vyhodnocení předpokládaných důsledků navrhovaného řešení, navrhnout alternativní řešení, způsob následné rekultivace a uspořádání území po dokončení stavby.*

¹⁰ Bod 38 Nálezu ÚS.

nezbytné pojímat i zákonnou úpravu procesu tvorby územního plánu [nález ze dne 7. 9. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 56/10 (N 151/62 SbNU 315) a náález sp. zn. III. ÚS 709/19].¹¹

Za zásadní pak Ústavní soud považuje skutečnost, že se NSS nedostatečně vypořádal s tím, že přeměnu dotčeného lesa na plochu přeměny dodatečně umožnila změna stanoviska SEA, kterou se město Vracov při schvalování územního plánu řídilo. Krajský soud sice ve svém rozhodnutí uvedl, že toto stanovisko bylo nezákonné pro svoji nepřezkoumatelnost (jelikož se zásadním způsobem změnil výsledek posouzení vlivů na životní prostředí, aniž by se jakkoliv změnilo samotné hodnocení dopadů na životní prostředí, což vedlo k tomu, že odůvodnění SEA bylo v rozporu s jeho závěry), ale dle názoru Ústavního soudu toto nemůže jít k tíži obce, která na jeho základě schvaluje územní plán.

Ústavní soud ve svém nálezu také uvedl, že jako kompenzaci za odstranění lesa je nezbytné brát v potaz také případně hrazený poplatek za odnětí pozemku pro plnění funkcí lesa, který směřuje do Státního fondu životního prostředí. Ústavní soud rovněž na závěr svého rozhodnutí poznamenal, že má za to, že Krajský soud, aniž by měl znalosti ohledně místních podmínek, vstoupil do politického rozhodování obce, a to např. při odůvodnění, že obec by měla pro účely uspokojování bytových potřeb využívat především stávající plochy (zejména plochy bytového odpadu).

Komentář k Nálezu ÚS

Předmětem našich úvah je to, zda naopak Ústavní soud nevybočil z rámce posuzování zákonnosti postupů veřejné správy.

V prvé řadě máme za to, že v Nálezu ÚS nebylo vůbec zohledněno stanovisko Krajského úřadu Jihomoravského kraje, odboru životního prostředí, které požadovalo vyloučení dotčeného lesa z plochy přeměny. Žádného z uvedených rozhodnutí totiž nevyplývá, že došlo ke změně či dokonce ke zrušení tohoto stanoviska. V daném případě se sice jedná o stanovisko dotčeného orgánu k územně-plánovací dokumentaci, které není závazným stanoviskem ve smyslu § 149 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „SŘ“), ale i tak se jedná o závazný podklad pro připravovaný územní plán.¹² Toto stanovisko bylo přitom zmiňováno nejen Rozsudkem KS, ale i Rozsudkem NSS. Na druhou stranu ani jeden z těchto rozsudků jej nezmiňuje jako jeden ze zásadních důvodů pro zrušení dotčené části

¹¹ Bod 39 Nálezu ÚS.

¹² V tomto směru je možné odkázat na rozsudek NSS ze dne 30. 11. 2022, č.j. 3 As 89/2020-55 či rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 9. 12. 2019, č.j. 64 A 3/2019. Viz též ust. § 4 odst. 2 písm. b) SZ, podle něhož dotčené orgány vydávají stanoviska, která nejsou samostatným rozhodnutím ve správním řízení a jejichž obsah je závazný pro politiku územního rozvoje a pro opatření obecné povahy podle tohoto zákona.

územního plánu města Vracov, a to i když je v Rozsudku KS uváděno, že město Vracov neodůvodnilo rozpor svého územního plánu s obsahem tohoto stanoviska.

Nicméně právě rozpor územního plánu se stanoviskem dotčeného orgánu (aniž by zároveň bylo důsledně odůvodněno, proč k tomuto rozporu dochází) lze považovat za zásadní procesní pochybení, které by mohlo mít za následek zrušení předmětného opatření obecné povahy. Soudy se však podrobněji nezabývaly ani obsahem uvedeného stanoviska ani jeho vlivem na zákonnost procesu pořizování územního plánu. Přitom právě dotčený orgán je zde nositelem ochrany veřejného zájmu a měl by v daném řízení jasně (a závazně) odůvodnit, proč je zásah do chráněného zájmu možný či nikoliv.¹³ Ke změně závěrů dotčených orgánů ze strany soudů by mělo dojít pouze tehdy, pokud by jeho postup překročil meze zákonnosti. Obec, resp. pořizovatel, sice v případě, že nesouhlasí s obsahem stanoviska dotčeného orgánu, může stanovisko dle § 136 odst. 6 SŘ projednat v dohodovacím řízení, nelze se ovšem od obsahu stanoviska dotčeného orgánu bezdůvodně odchýlit. Závaznost obsahu stanoviska a případně dohodovacího řízení přitom potvrzuje i komentářová literatura.¹⁴ Obec se případně ještě může žalobou na nezákonný zásah obrátit na soud, pokud by stanovisko dotčeného orgánu bylo dle jejího názoru nezákonné.¹⁵ I tak ovšem nemá dojít k rozporu vydávaného opatření obecné povahy se stanoviskem dotčeného orgánu.

Tuto rovinu přezkumu přitom Ústavní soud naprosto opomněl (nezbytnost vypořádat se s obsahem stanoviska dotčeného orgánu vůbec neřešil), a to i když se v Nálezu ÚS věnuje nepřezkoumatelnosti jiného stanoviska, konkrétně stanoviska SEA. Zde na jedné straně uznává, že k pochybení mohlo dojít, na druhé straně však dovozuje, že tyto vady nelze dávat k tíži městu Vracov, které mělo dobrou víru v zákonnost stanoviska SEA. V této souvislosti je nezbytné doplnit, že stanovisko SEA nemá stejné postavení jako stanovisko dotčeného orgánu podle § 4 odst. 2 písm. b) SZ, nicméně i od jeho obsahu se lze odklonit pouze z důležitých důvodů a s řádným odůvodněním.

Přitom k napadení stanoviska SEA a jeho nezákonnosti lze podpůrně připomenout usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 29. 5. 2019, č.j. 2 As 187/2017-264, v němž se uvádí, že procesně legitimovaný navrhovatel se může dovolávat i porušení právních předpisů, jejichž primárním účelem je ochrana veřejného zájmu a na jejichž základě je vydán podkladový právní akt pro napadený územní

¹³ K tomu lze srovnat případ, který řešil NSS ve vztahu k možnému záboru zemědělského půdního fondu pro záměr výstavby komerčních hal se současně příslibenou finanční podporou ze strany investora vůči obci, viz rozsudek NSS ze dne 30. 1. 2020, č.j. 2 As 187/2017 – 327, blíže k němu dále.

¹⁴ Macháčková, J. a kol. Stavební zákon. Komentář. 3. vydání. Praha C. H. Beck, 2018, s. 259–270.

¹⁵ Rozsudek NSS ze dne 14. 12. 2023, č.j. 2 As 108/2023-32.

plán, z logiky věci tak může být důvodem pro zrušení územního plánu právě nezákonnost „podkladového“ právního aktu, což se může týkat také stanoviska SEA.

Prijmeme-li výše uvedenou argumentaci Ústavního soudu ohledně dobré víry a presumpce správnosti stanoviska SEA ze strany města Vracov můžeme se ptát, zda tedy nesprávnost tohoto stanoviska může být dávana k tíži spolku, resp. fyzickým osobám, které napadly územní plán žalobou. K tomu totiž v případě nezrušení dotčeného územního plánu (pro nepřezkoumatelnost, resp. nezákonnost) v podstatě dochází a dochází tak i k zásahu do jejich práva na soudní ochranu.

S tímto dopadem svého výkladu již Ústavní soud nijak nepracuje (a nepoměřuje v tomto obě ústavně zaručená práva), naopak pouze odmítá, aby za toto nezákonné stanovisko nesla odpovědnost obec.

Nicméně, ani právo na samosprávu není neomezené, a to i právě s ohledem na častá zákonná omezení k ochraně životního prostředí, která vytváří mantinely pro rozhodování zastupitelstva (byť Ústavní soud v bodu 39 Nálezu ÚS s odkazem na dřívější rozhodovací praxi brojí proti tomu, aby „prováděcí zákon“ obsah ústavně zaručeného práva na územní samosprávu vyprázdnil nebo fakticky eliminoval).

Příkladem zákonných omezení mohou být mantinely upravené v této věci aplikovaném lesním zákoně nebo limity stanovené zákonem č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu (dále jen „ZZPF“) týkající se zejména záboru zemědělské půdy I. a II. třídy a z nich vycházející judikatura správních soudů v oblasti kolize územních plánů, ochrany u zemědělského půdního fondu (dále jen „ZPF“) a práva na samosprávu (zákonných limitů pro rozhodování zastupitelstva obce v samostatné působnosti), na kterou soudy v řešené věci odkazují.¹⁶

Např. v rozsudku NSS ze dne 30. 1. 2020, č.j. 2 As 187/2017-327, který se týkal územního plánu obce Čestlice, byla jedním z důvodů pro zrušení jeho části změna orné půdy v I. a II. třídě na zastavitelnou plochu (konkrétně pro komerční využití). Zde NSS potvrdil zrušení dotčeného územního plánu kvůli porušení § 4 odst. 1 ZZPF ve spojení s ust. § 5 odst. 1 ZZPF¹⁷, neboť nebyl prokázán jiný výrazně převažující zájem nad ochranou ZPF.

¹⁶ Např. rozsudek NSS ze dne 30. 6. 2021, č.j. 5 As 373/2018-89 nebo rozsudek NSS ze dne 30. 1. 2020, č.j. 2 As 187/2017-327.

¹⁷ Ust. § 5 odst. 1 ZZPF obsahově v podstatě odpovídá ust. § 14 odst. 1 LZ, tedy že projektanti a pořizovatelé plánu jsou povinni dbát zachování lesa a ZPF: *Aby ochrana zemědělského půdního fondu byla při územně plánovací činnosti prováděné podle zvláštních předpisů zajištěna, jsou pořizovatelé a projektanti územně plánovací dokumentace a územně plánovacích podkladů povinni řídit se zásadami této ochrany (§ 4), navrhnout a zdůvodnit takové řešení, které je z hlediska ochrany zemědělského půdního fondu a ostatních zákonem chráněných obecných zájmů nejvýhodnější. Přitom musí vyhodnotit předpokládané důsledky navrhovaného řešení na zemědělský půdní fond, a to zpravidla ve srovnání s jiným možným řešením.*

V této věci bylo původně vydáno nesouhlasné stanovisko dotčeného orgánu, které bylo následně změněno na souhlasné. NSS v této věci shledal postup orgánu ochrany zemědělského půdního fondu nezákonným a v rámci algoritmu přezkumu opatření obecné povahy územní plán v dotčené části zrušil již v prvních krocích přezkumu (tj. k posouzení proporcionality a možnému poměrování s právem na samosprávu se vůbec nedostal a zrušil jej z důvodu procesních pochybení).

Z rozhodnutí NSS lze připomenout také ten závěr, že ochranu ZPF nelze absolutizovat, ale je nezbytné v konkrétním případě jasně vymezit, co může být veřejným zájmem, a proč by tento zájem měl být převažujícím. Viz také rozsudek NSS ze dne 10. 5. 2013, č.j. 6 As 65/2012-161, ve kterém je mimo jiné uvedeno, že výstavbu budov pro bydlení není vždy jednoznačně možné označit za veřejný zájem. Dle našeho názoru je toto aplikovatelné i v případě ochrany lesních pozemků.

Nicméně Ústavní soud v případě územního plánu města Vracov přístup NSS dále rozvinul a zpřísnil, aniž by ale zohlednil požadavky stanovené lesním zákonem, jakož i stavebním zákonem pro vymezování nových ploch pro bydlení, resp. pro ochranu lesa; k tomu srovnej právní větu Nálezu ÚS: *Ochrana funkce lesa, resp. neměnnost využití území plnicího funkci lesa, zvláště pak lesa hospodářského, není absolutní. V každém konkrétním případě je nutno poměřovat zájem na zachování lesa, resp. právo na příznivé životní prostředí podle čl. 35 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, na straně jedné, a ústavně zaručené právo obce na samosprávu, hospodárné využití a rozvoj vlastního území, uspokojování bytových potřeb a ostatních zájmů občanů obce, na straně druhé. Vždy je přitom nutno vycházet z jedinečných okolností konkrétní věci, včetně zohlednění toho, zda jde v daném případě o les ochranný, zvláštního určení nebo hospodářský [§ 6 až 9 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů], zda byla navržena zmírňující opatření, případně i to, zda se v místě nachází jiný les.*

V případě již zmiňovaného územního plánu obce Čestlice NSS na základě námítky navrhovatele dospěl k závěru, že stanovisko orgánu ochrany ZPF je nezákonné a nepřezkoumatelné a s ohledem na tuto nezákonnost je nezbytné považovat za nezákonnou i napadenou část územního plánu. Zajímavé přitom je to, že rozsudek NSS ohledně územního plánu obce Čestlice byl rovněž přezkoumáván Ústavním soudem (dokonce zde byl stejný soud zpravodaj – Radovan Suchánek) a Ústavní soud ústavní stížnost v této věci odmítl. Své odmítnutí přitom založil také na skutečnosti, že pokud by následoval argumenty stěžovatele (mimo jiné i nedodržení zásady zdrženlivosti a proporcionality ze strany správních soudů), tak by nebylo možné při přezkumu územních plánů napravit ani zjevné nezákonnosti (toto je zajímavé zejména při srovnání s nepřezkoumatelností stanoviska SEA v případě města Vracov). Zároveň Ústavní soud v daném případě potvrdil,

že pátý bod systému přezkumu opatření obecné povahy (tedy kritérium přiměřenosti) se použije pouze v případě, že nedojde ke zrušení opatření obecné povahy z jiných důvodů.

Uvedený rozsudek NSS týkající se územního plánu Čestlice je podle našeho názoru plně aplikovatelný i na přezkum územního plánu města Vracov, stejně jako je aplikovatelný pětistupňový algoritmus přezkumu opatření obecné povahy, resp. územních plánů.

V rámci přezkumu územního plánu má správní soud zkoumat¹⁸:

- 1) zda je při vydávání opatření obecné povahy dána pravomoc správního orgánu;
- 2) zda správní orgán nepřekročil při vydávání opatření obecné povahy meze vymezené působnosti (jednání *ultra vires*);
- 3) zda bylo opatření obecné povahy vydáno zákonem stanoveným postupem;
- 4) zda je opatření obecné povahy obsahově v rozporu se zákonem (materiální kritérium);
- 5) zda je vydané opatření obecné povahy proporcionální (kritérium přiměřenosti právní regulace).

V případě města Vracov vnímáme jako problematické řešení bodu 3 přezkumného algoritmu. V Rozsudku KS ani v Rozsudku NSS není negativní stanovisko Krajského úřadu Jihomoravského kraje, odboru ochrany životního prostředí, k možnému záboru lesa zmiňováno jako hlavní důvod pro zrušení dané části územního plánu.¹⁹ Krajský soud primárně odkazuje na rozpor se stanoviskem SEA a rozpor s ust. § 14 odst. 1 LZ, případně na rozpor s principem proporcionality. Podobně ani Ústavní soud se v podstatě negativním stanoviskem Krajského úřadu Jihomoravského kraje, odboru životního prostředí k zachování dotčeného úseku lesa nezabýval, rozdílně od Krajského soudu a NSS však ani vadné stanovisko SEA nepovažoval za zásadní pro řešení celé situace.

Pokud zde však existovalo v podstatě negativní stanovisko dotčeného orgánu ochrany lesa (odboru životního prostředí), muselo by být z odůvodnění územního plánu alespoň zřejmé, proč se od tohoto stanoviska odchýlil a proč jiný veřejný zájem případně převážil nad zájmem na ochraně lesa, navíc je obecně možné se odchýlit od původního stanoviska dotčeného orgánu pouze v souvislosti s provedeným dohodovacím řízením. Domníváme se tedy, že vzhledem k pětistupňo-

¹⁸ Rozsudek NSS ze dne 27. 9. 2005, č.j. 1 Ao 1/2005-98.

¹⁹ Přitom v bodu 2 Rozsudku KS je jasné vymezeno, že navrhovatel tuto námitku uplatnil: *Navrhovatel především namítá, že odpůrce upřednostnil soukromé zájmy vlastníků pozemků nad veřejným zájmem na zachování lesa, nezdůvodnil potřebnost změny využití této plochy a nerespektoval zákonnou ochranu pozemků plnicích funkcí lesa a ochranu krajinného rázu. V souvislosti s tím namítá také procesní pochybení (nepřezkoumatelnost stanoviska SEA, nerespektování stanoviska Krajského úřadu Jihomoravského kraje) a neproporcionality přijaté regulace.*

vému přezkumu mělo dojít ke zrušení daného územního plánu především dle třetího bodu tohoto postupu, neboť územní plán města Vracov byl vydán v rozporu se závěry podkladového stanoviska. Dalším nezákonným podkladem by bylo nepřezkoumatelné stanoviska SEA (nikoliv pro obsahový rozpor, ale právě pro procesní nedostatky), teprve následně by mohl být řešen rozpor s principem proporcionality. Přijetí územního plánu v rozporu s podkladovým stanoviskem dotčeného orgánu přitom dle našeho názoru bezesporu odůvodňuje zásah státu, respektive soudů, do práva na samosprávu obce.

S ohledem na výše uvedené jsme toho názoru, že v případě, pokud chtěl Ústavní soud zrušit Rozsudek NSS, tak k tomuto měl Ústavní soud přistoupit na základě nedostatečného sledování výše uvedeného pětistupňového přezkumu územního plánu ze strany správních soudů, a nikoliv z důvodu nedostatečného prokázání vyššího zájmu na ochraně životního prostředí nad právem na samosprávu. Navíc i kdyby Ústavní soud nehodlal řešit rozpor územního plánu s obsahem stanoviska dotčeného orgánu (byť toto dle našeho názoru řešit měl), tak měl daný senát Ústavního soudu v souladu s ust. § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu předložit danou věc plénu Ústavního soudu, neboť jeho postup je v rozporu s jeho předchozí rozhodovací činností – s výše zmiňovaným potvrzením zrušení územního plánu obce Čestlice, které vycházelo z nezákonnosti podkladového stanoviska, tedy v podstatě ze stejných důvodů jako Rozsudek NSS, který svůj závěr založil částečně na nezákonnosti stanoviska SEA.

V souvislosti s postupem Ústavního soudu se dále nemůžeme ztotožnit ani s názorem vysloveným v Nálezu ÚS ke střetu práva na příznivé prostředí a práva na samosprávu. Podle Nálezu ÚS je možné zasáhnout ze strany soudů (resp. státu) do práva na samosprávu na základě ochrany práva na příznivé životní prostředí pouze v případě, kdy by do něj bylo zasahováno takovým způsobem, který znamená nemožnost realizace základních životních potřeb člověka (aniž by dále bylo vysvětleno, co se tím míní). Tento výklad by ovšem v případě přezkumu územních plánů mohl vést také k závěrům, že do schváleného územního plánu není možné zasahovat v podstatě nikdy, neboť zdroje pro naplnění základních životních potřeb člověka je možné zajistit i mimo dané území obce (např. výrobu potravin lze realizovat v sousední obci, zdroje pitné vody jsou mimo území řešené obce atd.). Naopak pokud bychom tento požadavek vztáhli na katastrální území jedné obce, můžeme konstatovat, že minimum z nich je schopných zajistit základní životní podmínky pouze ze zdrojů na svém území. Životní podmínky logicky nevytváří pouze zázemí pro bydlení, ale také přírodní zdroje, které jsou ovšem distribuovány nerovnoměrně (často mimo území obce).

Přístup v Nálezu ÚS, který primárně hodnotil střet veřejného zájmu na ochraně lesa a práva na samosprávu, aniž by se vypořádal se zákonnými požadavky

předpisů na ochranu životního prostředí, pak popírá smysl výše uvedeného pěti-stupňového přezkumu územního plánu a v podstatě degraduje vybudovaný systém environmentálního práva.

K tomu lze připomenout, že ve věci ústavní stížnosti obce Čestlice Ústavní soud konstatoval, že ke zrušení změny územního plánu krajským soudem došlo z důvodu nezákonného vynětí půdy I. a II. třídy ze zemědělského půdního fondu. V námi řešeném případě města Vracov byl postup Krajského soudu a NSS odůvodněn nezákonností stanoviska SEA, rozporem se zákonnou úpravou, potažmo nerespektováním principu proporcionality. Nicméně Ústavní soud v tomto postupu viděl zásah do samosprávy. Odlišení v případě Čestlice a Vracov lze možná vnímat v tom, že v ZZPF se výslovně požaduje, aby jiný veřejný zájem převážil nad zájmem na ochraně nekvalitnější zemědělské půdy. Rozdíl je také v tom, že v případě Čestlice šlo o výstavbu komerčních hal na rozsáhlé ploše, kdežto ve Vracově o lokalitu pro rodinné bydlení na relativně malé ploše. Zároveň mělo dojít k záboru lesa hospodářského, a nikoliv lesa se zvláštní ochranou funkcí. Na první pohled by se mohlo zdát, že se tedy jedná o méně chráněné hodnoty. Jsme však toho názoru, že žádná z těchto odlišností nemůže sama o sobě vyloučit aplikaci příslušných ustanovení lesního zákona, tj. zejm. jeho ust. § 14 odst. 1 LZ. Stejně tak dle našeho názoru nelze na základě těchto důvodů upozadit opomenutí některých podkladových stanovisek či zkoumání jejich zákonnosti.

Ani argument, který zazněl v obou příkladech, tj., že investor je již známý a má o využití nových ploch zájem, nepřináší sám o sobě nárok na zásah do složky životního prostředí v rozporu se stanoviskem dotčeného orgánu.

Závěr

Je tedy přístup Ústavního soudu ve věci města Vracov novým pohledem na přezkum územních plánů? Bude se vždy přezkoumávat, zda zákonná úprava, která je podkladem pro stanoviska dotčených orgánů, není sama o sobě zásahem do práva obcí spravovat své území? Nemělo by navíc dle argumentace Ústavního soudu dojít i k přezkumu ústavnosti ust. § 14 odst. 1 LZ? Přijetí takového výkladu jistě není žádoucí a může přinést mnohé negativní dopady nejen pro životní prostředí ale i pro práva jednotlivých fyzických osob.

Podle našeho názoru nelze přijmout závěry vyslovené v Nálezu ÚS, který se s dřívější vlastní praxí nijak nevypořádal, a v algoritmu přezkumu přeskočil rovnou na otázku přiměřenosti zásahu do ústavně zaručeného práva, aniž by blíže reflektoval požadavky kogentních právních norem chránících veřejný zájem na ochraně lesa.²⁰ V tomto směru se také jeví jako zavádějící právní věta: *Respektování územní*

²⁰ Srov. rozsudek NSS ze dne 30. 6. 2021, č.j. 5 As 373/2018 – 89.

*samosprávy je nutnou součástí právního státu a nezastupitelnou složkou demokracie (...) Ústavní definice tohoto pojmu proto nemůže být závislá jen na zákonné úpravě, protože by to mohlo vést k libovůli zákonodárce a k narušení samé podstaty ústavní záruky územní samosprávy (čl. 8 Ústavy).*²¹

Můžeme sice souhlasit s Nálezem ÚS, že „Rozhodování o rozvoji spravovaného území patří mezi základní práva územní samosprávy (...) a že „stanovit funkční využití území a jeho rozvoj při splnění všech cílů a zásad územního plánování je součástí legitimního rozhodnutí zastupitelstva obce, které plně spadá do samostatné působnosti obce, do níž správní soudy mohou zasahovat pouze minimálně“, ale ani tento postup nemůže být bezbřehý. Přezkum územních plánů nemůže rezignovat na zákonitost postupů (zde zejména na roli dotčených orgánů veřejné správy) a dostatečnost odůvodnění, má-li být zasaženo do veřejného zájmu na ochraně životního prostředí (lesa) z důvodu jiného veřejného (celospolečenského) zájmu nebo z důvodu zájmu obce na výkonu samosprávy. Na těchto skutečnostech ostatně nemění nic ani nový zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, který rovněž požaduje dostatečné odůvodnění pro změnu stanoviska dotčeného orgánu.

V současné chvíli není ještě zřejmé, zda Nález ÚS znamená odklon od výše uvedeného pětistupňového přezkumu územních plánů nebo zda se jedná jen o ojedinělé rozhodnutí Ústavního soudu v tomto směru. Dané řízení ovšem pokračuje dále; ke dni psaní tohoto komentáře byl vydán nový rozsudek NSS²², který však pouze se zopakováním důvodů dle Nálezu ÚS vrátil věc zpět Krajskému soudu. Ten se nyní bude muset vyrovnat nejen s Nálezem ÚS, ale také se související judikaturou. Doufejme tedy, že dojde k překonání výše uvedeného Nálezu ÚS a v něm uvedených argumentů.

O autorech:

Adam Novák a **Tereza Snopková** jsou absolventy Právnické fakulty Univerzity Karlovy, v současné době působí na Ústavu státu a práva Akademie věd ČR.

²¹ Bod 28 Nálezu ÚS.

²² Rozsudek NSS ze dne 11. 10. 2023, č.j. 7 As 347/2021-86.

☛ Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA ☚

ZPRÁVA O 28. ZASEDÁNÍ MEZINÁRODNÍHO ÚŘADU PRO MOŘSKÉ DNO

JUDr. Daniel Mach

Tato zpráva navazuje na příspěvek věnovaný právním aspektům těžby nerostů na mořském dně v rámci tzv. volného moře (tj. mimo jurisdikci států).¹ V příspěvku jsme předestřeli základy právní úpravy této činnosti tvořené zejména Úmluvou OSN o mořském právu z Montego Bay ze dne 10. prosince 1982 (dále jen „Úmluva“ či „UNCLOS“) a navazujícími normami Mezinárodního úřadu pro mořské dno (dále jen „Úřad“)² včetně pravidel pro jejich přijímání. V závěru jsme zdůraznili také roli České republiky při přijímání nových pravidel Úřadu, a to zejména s ohledem na t.č. očekávané již 28. zasedání Úřadu.

Zasedání Úřadu se vždy skládá ze zasedání Rady a Shromáždění. 28. zasedání Shromáždění se uskutečnilo ve dnech 24. až 28. července 2023 a předcházelo mu zasedání Rady ve dnech 16. až 31. března 2023 (část první zasedání Úřadu) a 10. až 21. července 2023 (část druhá zasedání Úřadu, v jehož rámci se uskutečnilo i zasedání Shromáždění). Poslední (třetí) částí zasedání Úřadu bude zasedání Rady ve dnech 30. října až 8. listopadu 2023.

Vzhledem k tomu, že Úřad si ve svém strategickém plánu pro roky 2019 až 2023 stanovil cíl během tohoto období přijmout pravidla pro tzv. komerční hlubokomořskou těžbu³ a že dosud tato pravidla přijata nebyla, očekávali jsme jejich projednání. Namísto toho Rada předložila Shromáždění souhrnnou zprávu o aktuálních návrzích pravidel pro hlubokomořskou těžbu,⁴ ve které mapuje celý proces přípravy návrhů a shrnuje aktuální stav. Rada dále přijala rozhodnutí č. ISBA/28/C/24⁵ o úpravě dalšího postupu s tím, že bude jednáno opět v rámci

¹ MACH, D. Nerostné bohatství mořského dna – příležitost pro člověka nebo ohrožení pro společné dědictví lidstva? Právní aspekty těžby nerostů z mořského dna v mezinárodních vodách. In: DAMOHORSKÝ, M. (ed.) Ochrana světového přírodního a kulturního dědictví a ochrana biologické rozmanitosti z právního pohledu. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2023, s. 99–111.

² V originále International Seabed Authority (ISA). Viz webové stránky: <https://www.isa.org/jm/>.

³ Decision of the Assembly of the International Seabed Authority relating to the strategic plan of the Authority for the period 2019–2023, č. ISBA/24/A/10, dostupné z (cit. 2023-10-24): https://www.isa.org/jm/wp-content/uploads/2022/04/isba24_a10-en.pdf.

⁴ Status of the draft regulations on exploitation of mineral resources in the Area and index of relevant documentation ISBA/28/C/INF/2, dostupné z (cit. 2023-10-24): https://www.isa.org/jm/wp-content/uploads/2023/09/ISBA-28-C-INF_2.pdf.

⁵ Decision of the Council of the International Seabed Authority on a timeline following the expi-

třetí části tohoto zasedání Úřadu (tj. listopad 2023) a následně znovu v březnu a červenci 2024 v rámci 29. zasedání Úřadu. Pokud ani poté nebudou práce na návrhu dokončené, vyhradila si Rada znovu rozhodnout o úpravě dalšího postupu.

Je zjevné, že v Radě dosud nedošlo ke shodě nad obsahem návrhu norem komerční hlubokomořské těžby. S ohledem na princip konsensu⁶ proto Rada ani nyní nepředložila Shromáždění konkrétní návrh ke schválení, ale toliko výše uvedenou zprávu. Aktuálně existuje revidovaný návrh předsedy Rady.⁷ Rozbor tohoto návrhu by byl nad rámec možností této zprávy. Je třeba však upozornit na odst. 15 přílohy Dohody o provádění Části XI Úmluvy OSN o mořském právu (dále jen „*Dohoda*“),⁸ podle jehož písm. c) Rada musí posoudit a (případně) i schválit plán těžebních prací i před přijetím pravidel upravujících komerční hlubokomořskou těžbu, pokud tato pravidla nejsou přijata v lhůtě dvou let od žádosti členského státu. S odkazem právě na tento článek Dohody a s ohledem na to, že Republika Nauru požádala o přijetí pravidel pro komerční hlubokomořskou těžbu ke dni 9. června 2021, přijala Rada rozhodnutí č. ISBA/28/C/25.⁹ Podle bodu 3. tohoto rozhodnutí Rada nejprve projedná výklad dotčeného článku Dohody, a to ještě před rozhodováním o žádosti o schválení plánu prací podaného před přijetím norem.

V návaznosti na zprávu Rady přijalo Shromáždění rozhodnutí č. ISBA/28/A/16,¹⁰ ve kterém jednak zařadilo přezkum režimu oblasti (tj. mořského dna mimo národní jurisdikce) na následující dvacáté deváté zasedání v roce 2024 s tím, že má být rozhodnuto, a jednak rozhodlo o prodloužení strategického plánu na léta 2019 až 2023 o dva roky.

Výsledkem sledovaného 28. zasedání Úřadu tedy není přijetí pravidel pro komerční hlubokomořskou těžbu. To lze s ohledem na závěry vědeckých studií za-

---

ration of the two-year period pursuant to section 1, paragraph 15, of the annex to the Agreement relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea, ISBA/28/C/24, dostupné z (cit. 2023-10-24): <https://www.isa.org/jm/wp-content/uploads/2023/07/2314552E.pdf>.

⁶ MACH, D. op. cit., s. 108.

⁷ Draft regulations on exploitation of mineral resources in the Area – The President's revised draft text, ISBA/28/C/WOW/CRP.1/Rev.1, dostupné z (cit. 2023-10-24): https://www.isa.org/jm/wp-content/uploads/2023/07/Presidents_text_Rev-1.pdf.

⁸ V ČR publikována sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 241/1996 Sb.

⁹ Decision of the Council of the International Seabed Authority relating to the understanding and application of section 1, paragraph 15, of the Annex to the Agreement relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea, ISBA/28/C/25, dostupné z (cit. 2023-10-24): https://www.isa.org/jm/wp-content/uploads/2023/07/ISBA_28_C_25.pdf.

¹⁰ Decision of the Assembly of the International Seabed Authority on the second periodic review of the international regime of the Area pursuant to article 154 of the United Nations Convention on the Law of the Sea, ISBA/28/A/16, dostupné z (cit. 2023-10-24): <https://www.isa.org/jm/wp-content/uploads/2023/08/2314823E.pdf>.

bývajícími se mořským prostředím hodnotit jako pozitivní. Z průběhu zasedání je však zjevný trend, tj. vůle a snaha tato pravidla přijmout a začít s komerční těžbou na hlubokém mořském dně. Je škoda, že Česká republika se zasedání Úřadu neúčastnila,¹¹ a nevyužila tak jedinečné příležitosti aktivně se podílet na rozhodování o budoucnosti mořských ekosystémů a současně nedostala odhodlání podílet se na ochraně zděděného přírodního bohatství deklarovanému v preambuli její vlastní Ústavy.

O autorovi: *Daniel Mach* je doktorandem katedry práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

REPORT ON THE 28TH SESSION OF THE INTERNATIONAL SEABED AUTHORITY

Abstract:

During this summer the 28th Session of the International Seabed Authority took place at Kingston already. Despite the rules relating to the deep-seabed exploitation have not been adopted, the direction of further steps is definitely set. The aim of this report is to inform the reader about current situation.

¹¹ Viz zpráva národní pobočky ekologického hnutí Greenpeace „Jednání o mořském dně skončilo rozpacitě, Češi nedorazili. Těžba nedostala zelenou, ale zůstává hrozbou“ dostupná z (cit. 2023-10-24): <https://www.greenpeace.org/czech/tiskova-zprava/19191/jednani-o-morskem-dne-skoncilo-rozpacite-cesi-nedorazili-tezba-nedostala-zelenou-ale-zustava-hrozbou/>.

ZPRÁVA ZE STUDENTSKÉ VĚDECKÉ KONFERENCE NA TÉMA KLIMATICKÁ SPRÁVEDLNOST A UDRŽITELNÁ BUDOUCNOST

David Chytil, Veronika Králová, Veronika Radová

Dne 22. června 2023 proběhla na půdě Akademie věd studentská vědecká konference na téma Klimatická spravedlnost a udržitelná budoucnost, kterou organizovali stážisté Centra pro klimatické právo a udržitelnost Ústavu státu a práva Akademie věd.

Akce poskytla prostor studentům, doktorandům a začínajícím vědcům, kteří v rámci svých příspěvků přednesli perspektivy svých oborů na problematiku klimatické změny ve společenském kontextu.

Hlavním poselstvím konference bylo zdůraznění potřeby mezioborového pojetí problematiky klimatické krize a mezioborové spolupráce, jak zdůraznil doprovodný text ke konferenci: „[k]limatická krize přesahuje přírodní vědy a její řešení se netýká jen technických oborů. Komplexnost problému si žádá multidisciplinární přístup, ke kterému bychom touto konferencí chtěli přispět. Projevy klimatické změny dopadají na společnost nerovnoměrně, a někteří aktéři pocítují nevyhnutelné změny více než jiní – ať už jde o ženy, marginalizované skupiny obyvatel nebo o státy globálního Jihu. Na pojem „klimatická spravedlnost“ se proto lze dívat rozmanitou optikou – od práva a ekonomie po urbanismus, sociologii nebo mezinárodní vztahy. Nesmíme zároveň zapomínat ani na udržitelnost řešení, tedy mezigenerační spravedlnost.“¹

Konferenci zahájila JUDr. Hana Müllerová, Ph.D., vedoucí Centra pro klimatické právo a udržitelnost, která zdůraznila potřebu spolupráce vědců a propojení oborů, bez nichž je naděje na řešení změny klimatu značně omezená.

Keynote mluvčí JUDr. Eva Balounová, Ph.D., LL.M. následně přednesla příspěvek na téma *Spravedlnost v (mezinárodním) klimatickém právu*, který se věnoval nespravedlnosti vyvěrající z nepoměru mezi množstvím emitovaných emisí skleníkových plynů a mírou dopadů klimatických změn nejen mezi státy globálního Severu a Jihu, ale i jednotlivci z různých socioekonomických tříd.

Konference byla rozdělena do 4 bloků, přičemž každý se věnoval klimatické spravedlnosti z jiného úhlu. Po každém bloku následovala půlhodinová moderovaná diskuze účastníků s publikem. Moderace konference se zhostili sami stážisté Centra pro klimatické právo a udržitelnost – Veronika Králová, Veronika Radová a David Chytil.

První blok věnovaný **perspektivám klimatické spravedlnosti** zahájila Gabriela Štvrtňová, studentka politologie na FSS MUNI s příspěvkem na téma

¹ Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/vyzkum/class/akce/studentska-konference-klimaticka-spravedlnost.html>

Distribuce v klimatické spravedlnosti: ideální a neideální perspektiva politické teorie, který kriticky nahlížel na přístup politické teorie, ale i na významné dokumenty OSN k rozdělení klimatické spravedlnosti.

Následoval příspěvek studenta sociálních dějin a politické teorie na FF UK, Matěje Moravanského na téma *Neudržitelná minulost, udržitelná budoucnost?* V rámci svého příspěvku diskutoval kořeny a důsledky zanedbání diverzifikace energetických zdrojů, oligarchizace energetického sektoru a bezbřehého spoléhání na fosilní paliva, fenoménů, které ovlivňují nejen současné fungování naší společnosti, ale předurčují její směřování i na dlouho dopředu.

Třetí vystupující prvního bloku byla filmařka a producentka Andrea Culková, doktorandka katedry dokumentárního filmu na FAMU s příspěvkem *Transformativní žurnalistika jako cesta, jak mohou média pomoci k navigaci společnosti směrem k sociálně spravedlivému fungování v rámci planetárních limitů*. V tomto příspěvku přednesla možné přístupy médií k odpovědnosti za informování veřejnosti o klimatické změně, a k vyváženosti a nezaujatosti tohoto mediálního pokrytí. Kriticky přitom zhodnotila také působení České televize jako hlavního veřejnoprávního média, a to i na základě své doktorské práce nazvané *Klimatický rozvrat a média veřejné služby*.

Poslední vystupující, která zakončila tento blok, byla Petra Paříková, studentka Environmentálních studií a veřejné ekonomiky na brněnské MUNI. Její příspěvek se věnoval individuálnímu zelenému konzumerismu jako nástroji greenwashingu korporací k dosahování zisků a také například greenwashingovým trikům jako "uhlíkové stopě jednotlivce". Dle autorky příspěvku i z výzkumů vyplývá, že snahy jednotlivců o zelený konzumerismus nemají na ochranu klimatu prakticky žádný vliv, jelikož dosažené snížení jejich uhlíkové stopy je oproti běžné spotřebě zanedbatelné. Na závěr příspěvku autorka načrtla možnosti efektivní participace jednotlivců na systémových změnách v oblasti ochrany klimatu jako například účast na volbách.

Druhý blok s názvem **Klimatické litigace v kontextu** zahájil doktorand katedry Ústavního práva PF UK Filip Jelínek s příspěvkem *Nečinnost státu jako problém pro vládu práva*, kde se zabýval pozitivními závazky státu na příkladu české judikatury i zahraniční komparace, což může mít vliv i na klimatické žaloby.

Další vystupující byla studentka PF UK Veronika Králová, která ve svém příspěvku věnujícímu se strategické litigaci v kontextu Evropy zkoumala nejvýznamnější klimatické rozsudky v evropském regionu. Ve svém příspěvku shrnula i případy, které se momentálně nachází před Evropským soudem pro lidská práva a to včetně prvního intersekcionalního klimatického případu *KlimaSeniorinnen v. Schweiz*.

Třetím vystupujícím byl poté student Environmentálních studií na FSS MUNI František Jelínek, který během svého příspěvku představil ochranu lidských práv na příkladu české klimatické žaloby.

Čtvrtým přednášejícím byl David Revák, student Právní vědy na Ruprecht-Karlově Univerzitě v Heidelbergu. Přednesl příspěvek nazvaný *Mezigenerační klimatická spravedlnost anebo odklon od dělby moci?*, ve kterém zkoumal, jak striktně chápat ústavní povinnost státu chránit práva svých občanů do budoucna, když konkrétní hrozba ještě nenabrala podobu bezprostředního nebezpečí, a jak se zároveň neodklonit od principu demokratické legitimacy.

Posledním vystupujícím byl David Chytil, student PF UK, který se ve svém příspěvku zaměřil na klimatickou litigaci proti fosilním korporacím. Na příkladu činnost společnosti Shell a žalob namířených proti jeho aktivitám poukázal mimo jiné na praktické problémy žalob proti nadnárodním korporacím a jejich souvislost s globální nerovností a problémy právního státu v zemích globálního Jihu.

Třetí blok na téma **Technologické aspekty klimatické spravedlnosti: Energetická transformace, energetická chudoba. Veřejný prostor.** zahájil příspěvek Hodnocení dopadů obnovitelných zdrojů energie na regiony: Případová studie Lenky Zaňkové, doktorandky na FHS UK, Environmentální ekonomie, která představila nástroj umožňující starostům a dalším aktérům snáze vyhodnotit vliv OZE na svůj region. Zároveň bylo představeno jeho využití v případě agrofotovoltaické elektrárny na Šluknovsku.

Druhý příspěvek Kateřiny Holé, studentky Antropologických studií na FHS a Sociální práce na PVŠPS se věnoval Solidárním sítím v dobách energetické krize. Byla tak představena současná debata kolem problematiky energetické krize a prvotní terénní poznatky z participace na kampani Energie Lidem, která vznikla spojením ekologických a sociálních organizací a která se zasazuje o řešení dopadů rostoucích cen energií a prosazování systémových řešení.

Třetí příspěvek na téma Informační bariéry urbanistů při adaptaci veřejných prostor na změnu klimatu Jany Matyášové doktorandky FSS MUNI se věnoval absenci společenskovědního přístupu v urbanismu a metodám ke zjišťování skutečných potřeb budoucích uživatelů veřejného prostoru.

Helena Duchková, doktorandka Sociální ekologie na FHS UK a vědecká pracovníce na Ústavu výzkumu globální změny AV ve svém příspěvku představila případovou studii Prahy demonstrující přínosy zeleně pro ochlazování veřejného prostoru. Předmětem studie byl tepelný stres a dostupnost ekosystémových služeb ochlazování pro obyvatele města.

Poslední blok nesoucí název **Důsledky klimatické změny na člověka a přírodu: Migrace a krize biodiverzity**, zahájila Veronika Radová, studentka PF UK, polemikou o připravenosti práva na nevyhnutelný fenomén klimatické migrace. Po nastínění významu řešení této problematiky a shrnutí stávající úpravy příspěvek zakončila předložením možných způsobů uchopení tohoto fenoménu právními normami.

Následoval příspěvek studentky PF MUNI Anny Chyťalové, která představila aktuální regulaci mokřadů v České republice. V prezentaci se zaměřila například na povahu a vznik polních mokřadů, režim jejich ochrany, ale také nástroje k podpoře jejich vzniku a udržování ze strany státu a jejich účinnost.

Předposlední příspěvek celé konference na téma „*Čí les a čí spravedlnost?*“ *Socioekonomický rozměr spravedlivé ochrany biodiverzity v rurálních oblastech Papuy Nové Guineje v kontextu klimatické změny* představila Barbora Nohlová, doktorandka Sociální ekologie na FHS UK a vědecká pracovnice Ústavu výzkumu globální změny AV ČR.

Poslední příspěvek s názvem *Klimatická krize jako výzva pro sdílené sladkovodní zdroje* přednesla Markéta Gregorová, doktorandka Katedry práva životního prostředí na PF UK. Představila mezinárodněprávní regulaci sdílení sladkovodních zdrojů a její deficit.

Konference tak otevřela diskusi na téma klimatická spravedlnost a představila komplexní téma v celé jeho šíři, iniciovala debatu o dopadech změny klimatu na znevýhodněné skupiny a regiony a hledání inovativních řešení pro dosažení udržitelnosti. Konference zdůraznila nutnost spolupráce mezi jednotlivými obory, bez které nelze řešení klimatické krize dosáhnout. Díky přítomnosti studentů a mladých vědců z rozličných oborů byly příspěvky i diskuze velmi pestré. Zároveň díky ojedinělému formátu konference navázali přednášející kontakty pro budoucí spolupráci.

Po konferenci také vyjde kolektivní monografie, ve které bude možné si vybrané příspěvky přečíst.

Fotografie jsou dostupné na internetových stránkách konference: <https://www.ilaw.cas.cz/vyzkum/class/akce/studentska-konference-klimaticka-spravedlnost.html>

REPORT FROM THE STUDENT RESEARCH CONFERENCE ON CLIMATE JUSTICE AND SUSTAINABLE FUTURES.

Summary

The student scientific conference on Climate Justice and Sustainable Future took place on June 22, 2023, and was organized by interns from the Center for Climate Law and Sustainability (Czech Academy of Science). It provided a platform for students and emerging scientists to present their perspectives on climate change and societal processes. The conference emphasized interdisciplinary cooperation, recognizing that the climate crisis goes beyond natural sciences. Discussions covered the unequal impact of climate change and diverse viewpoints on climate justice. The keynote speaker JUDr. Eva Balounová, Ph.D., LL.M. highlighted issues of international climate law and the need for intergenerational justice.

The event featured four thematic blocks, addressing climate justice from various angles. The first block examined political theory's distribution perspective, the historical roots of current challenges, and the socioeconomic aspects of green consumerism. The second block delved into climate litigation and legal solutions. The third block explored technological aspects like renewable energy impacts and public space design. The last block discussed consequences such as migration, biodiversity, and socio-economic dimensions.

The conference underlined the importance of interdisciplinary collaboration for effective climate solutions and the forthcoming collective monograph will encompass accepted contributions.

Key words: Climate justice, climate law, climate change, climate crisis, climate litigation

ČESKÁ STOPA NA 27. ROČNÍKU STETSONSKÉ SOUTĚŽE V SIMULOVANÉM SOUDNÍM ŘÍZENÍ MEZINÁRODNÍHO PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

JUDr. Jana Sehnalová

„In 1996 we thought what the world needed was yet another moot court competition... slightly suprisingly it turned that we were right!“¹ Právě těmito slovy uvedl profesor Royal C. Gardner již 27. roční největšího a zároveň jednoho z nejstarších simulovaných soudních řízení (i.e. *mootcourt*) z mezinárodního práva životního prostředí, jehož finále se v malebném Gulfportu (Pinellas County) koná již od roku 1996.

Garantem projektu je *Institute of Biodiversity Law and Policy* při *Stetson University College of Law*, která je vůbec nejstarší právnickou fakultou na Floridě a též jednou z nejlepších ve Spojených státech amerických (podle prestižního žebříčku *U.S. News & World Report* se umístila na 1. místě za obhajobu v soudních sporech a na 3. místě za právní psaní). Na propojení teorie s praxí je kladen skutečně velký důraz, což se projevuje nejen v nebývalém množství výukových soudních síní v kampusu, četných účastech reprezentačních týmů *Stetson Law* na mootcourtech, ale i v tom, že jde o první právnickou fakultu na Floridě, která od studentů i vyučujících vyžaduje poskytování *pro bonno* služeb.²

Stetson Law byla založena v roce 1900, avšak právnický kampus se ze své původní univerzitní lokace z *DeLandu* přestěhoval v roce 1954 do dechberoucího areálu rezortu *Rolyat Hotel*. Jedná se o repliku španělského feudálního hradu, postavenou ve 20. letech 20. století před vypuknutím Velké hospodářské krize. Hlavní věž záměrně připomíná *Torre Del Oro* ve španělské Seville, stejně jako v hlavním vstupu je možné rozeznat most *Puente de Alcántara* v *Toledu*.³ Druhý fakultní kampus byl v roce 2004 otevřen přímo v srdci *Tampy* a vyniká nevšedním propojením s odvolacím soudem *Florida's Second District Court of Appeal*.⁴

Stetson Law nabízí několik studijních programů (J.D., LL.M. a M.J.) z řady právních oblastí, mezi které se řadí i právo životního prostředí. Pod vedením pro-

¹ „V roce 1996 jsme se domnívali, že svět nepotřebuje nic jiného, než další mootcourt... k našemu mírnému překvapení se ukázalo, že to byla pravda!“

* (volný překlad autorky článku – slova prof. R. C. Gardnera k oficiálnímu zahájení celosvětového finále 27. ročníku IEMCC, Gulfport, *Stetson University College of Law*, *The Great Hall*, 13. dubna 2023.)

² STETSON LAW. About *Stetson Law*. *Stetson University – College of Law* [online]. [cit. 20.06.2023]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/about/home/>.

³ STETSON LAW. History of *Stetson Law*. *Stetson University – College of Law* [online]. [cit. 20.06.2023]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/about/home/history.php>.

⁴ STETSON LAW. About *Tampa Law Center*. *Stetson University – College of Law* [online]. [cit. 20.06.2023]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/about/home/tampa-law-center.php>.

fesora Gardnera spolu s jeho spolupracovníky, zejména profesorkou Erin Okuno⁵ a Katherine Pratt,⁶ zaštiťuje shora zmiňovaný Ústav práva a politiky z oblasti biodiverzity (*Institute for Biodiversity Law and Policy*), nejen environmentální moot-court, ale i konferenci *International Wildlife Law Conference*, kterou každoročně hostuje některá ze světových univerzit, dále pak akademické periodikum *Journal for International Wildlife Law and Policy* a mnohé další, neméně významné aktivity. Nelze nezmínit, že Stetson Law je jedinou právní fakultou na světě (!), jež uzavřela memorandum o spolupráci se sekretariátem Ramsarské úmluvy o mokřadech.⁷ Právě ochrana vod a mokřadů představuje hlavní zaměření profesora Gardnera,⁸ kdy názory jeho a jeho týmu jsou natolik cenné, že je nejednou v rámci institutu *Amici curiae* převzal i Nejvyšší soud Spojených států amerických.⁹

Stetson International Environmental Moot Court Competition (IEMCC) se věnuje výhradně globálním environmentálním právním otázkám a simuluje prostředí Mezinárodního soudního dvora při OSN v Haagu (*International Court of Justice – ICJ*). Soutěž tedy spojuje zejména dva obory a to právo životního prostředí spolu s mezinárodním právem veřejným. Téma a zadání, tzv. *Record*, bývá zveřejněno každoročně koncem června. Týmy, tvořené minimálně dvěma studenty a jedním koučem, pak do konce listopadu odevzdávají svá písemná podání a to jak za stranu žalobce/navrhovatele, tak žalovaného/odpůrce. Následně – od konce listopadu do února – probíhají národní a regionální ústní kola v Asii, Africe, Evropě, Severní i Jižní Americe. Vítězné týmy těchto předfinálových kol, ale také domovské týmy z fakult, které mají výsadní postavení hostujících organizací, protože národní a regionální kola organizují, následně získají exkluzivní pozvání právě do floridského Gulfportu, kde na Stetsonu každoročně v dubnu probíhají v rozpětí tři dnů semifinálová a finálová kola.¹⁰

⁵ Professor of Legal Writing and Lecturer in Law, University of Miami School of Law.

⁶ Foreman Biodiversity Fellow, Stetson University College of Law.

⁷ STETSON LAW. Institute for Biodiversity Law and Policy. *Stetson University – College of Law* [online]. [cit. 20.06.2023]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/international/biodiversity/>.

⁸ Prof. Gardner je mezinárodně uznávaným odborníkem na právo a politiku mokřadů. Na toto téma publikuje a přednáší po celém světě. Vystoupil před arbitrážním panelem Světové banky, radil vládě Ománu, působil jako předseda vědeckého a technického kontrolního panelu (*Scientific and Technical Review Panel*) Ramsarské úmluvy, též jako severoamerický zástupce a přizvaný expert. Dále byl předsedou Národního ramsarského výboru (*U.S. National Ramsar Committee*) a v neposlední řadě byl jmenován členem výboru Národní rady pro výzkum pro zmírňování ztrát mokřadů (*National Research Council's Committee on Mitigating Wetland Losses*). Za svou práci získal řadu prestižních ocenění, např. *American Bar Association's Distinguished Achievement in Environmental Law and Policy Award*, *President's Service Award from the Society of Wetland Scientists*, *National Wetlands Award for Education and Outreach* a další.

⁹ Srov. např. U.S. Supreme Court in *County of Maui v. Hawaii Wildlife Fund et al.*, dostupné online: https://www.supremecourt.gov/opinions/19pdf/18-260_5136.pdf.

¹⁰ STETSON LAW. Stetson International Environmental Moot Court Competition. *Stetson University – College of Law* [online]. [cit. 21.06.2023]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/international/iemcc/>.

Mootcourt je připravován na vysoce profesionální úrovni. Zadání netvoří pouze špičkoví právníci, ale také odborníci z oborů, kterých se daná oblast dotýká. Tématem letošního ročníku, jehož finále probíhalo od 13. do 15. dubna 2023, byla hlubinná těžba (tzv. *Deep sea mining* – experimentální těžba na mořském dně, která zahrnuje získávání nerostů a ložisek ze dna oceánu v hloubkách 200 až 6 500 metrů) v zájmu získání zdrojů pro výrobu elektromobilů, a naproti tomu odpovědnost státu, konkrétně ochrana silně ohroženého druhu, respektive žraloka, který byl v minulosti považován za vyhynulého. Případ byl doplněn o fenomén pirátství.

Na jedné straně sporu stál smyšlený ostrovní stát Azarlus, jehož ekonomika, zaměřená na cestovní ruch, rybolov, dřevo a nerostné bohatství, byla Světovou bankou klasifikovaná jako nižší střední příjem. Azarlus odvíjí svůj název od žraloka *Royal azarlus* (Frisled shark – *Chlamydoselachus anguineus*, žralok límčový), který byl považován za dávno vyhynulého. Naproti němu vystoupila vysokopříjmová Republika Rathearre s diverzifikovanou ekonomikou, jejíž automobilová doprava každoročně odpovídala za 30% emisi skleníkových plynů této země. Aby Republika Rathearre dostála svému závazku v rámci Pařížské dohody ohledně snížení uhlíkové stopy, rozhodla se vydat cestou elektromobility. K jejich výrobě však potřebovala velké množství tzv. polymetalických uzlin, jejichž těžbu z mořského dna měla zajistit za tím účelem zřízená státní společnost. Po zahájení prvních průzkumů a následně i samotné těžby, navzdory námitkám Azarlusu a též nedaleko jeho výlučné ekonomické zóny, bylo zachyceno několik uhynulých těl zmiňovaných žraloků límčových. Azarlus požadoval okamžité zastavení těžby s poukazem na hrozbu pro životní prostředí, Rathearre se naopak bránila tím, že její vlastní předběžné průzkumy dopady na biodiverzitu vyloučily a těžba je nezbytná k výrobě elektromobilů, které značně přispějí ke snížení emisí. Do situace se následně vložila i nevládní organizace ORCA, mající za cíl ochranu mořského prostředí, která se svým plavidlem, registrovaným pod vlajkou Azarlusu, začala úmyslně zasahovat do těžby, blokovala těžební plošiny a po těžářích páčila z paintballových zbraní. Nikdo nedošel k fyzické úhoně, nebyli pozorováni žádní další žraloci (živi ani uhynulí), Rathearre pozastavila těžbu a spolu s Azarlusem se shodli na řešení sporu před ICJ.¹¹

Týmy se pravidelně střídají v rolích navrhovatelů a odpůrců. Při svých vystoupeních nejenže dodržují zadání a přísný časový limit, ale i jednací řád ICJ. Minimálně tříčlenné hodnotící poroty soudců se pak musí oprostít od samotného příběhu a dle předepsaných kritérií posuzovat pouze vlastní přednesy, znalost

¹¹ STETSON LAW RECORD Twenty-Seventh Annual Stetson International Environmental Moot Court Competition 2022–2023. *Stetson University – College of Law* [online]. [cit. 24.06.2023]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/international/iemcc/media/2022%20Stetson%20IEMCC%20Record.pdf>.

situace i právních předpisů a celkovou formu vystupování, včetně bezprostřední schopnosti reagovat na vtíravé otázky. Nezáleží tedy na vnitřním pocitu soudce ohledně pravdivého a spravedlivého rozhodnutí, ale pouze na samotných výkonech jednotlivých soutěžících. Ostatně i samo zadání se vždy snaží o víceméně vyvážený příběh tak, aby ani jedna strana nebyla vyloženě „ta zlá“ nebo naopak „ta hodná“. Maximální možná objektivnost soudců je zajištěna tak, že týmy vystupují anonymně, respektive pod vylosovanými čísly. Zároveň není dle pravidel možné, aby jeden soudce soudil jakýkoli tým dvakrát, stejně jako je vždy na začátku každého klání zjišťováno, zda se někteří ze soutěžících s přítomnými soudci v té které jednací místnosti neznají.¹² Písemná podání vyhodnocují, opět anonymně, jiné týmy soudců, než ty, které hodnotí ústní kola.

Po celou dobu konání soutěže poskytuje Stetson nejen jednotlivým týmům a jejich koučům, ale i institucím pořádajícím regionální kola, velmi kvalitní a rychlou online podporu. Jednotliví soudci v předstihu obdrží utajovaný materiál *Confidential Bench Memorial*, obsahující základní shrnutí argumentů a informací, souvisejících právních předpisů, včetně příkladných návodných otázek tak, aby se i potencionální soudce, který však nemá hlubší specializaci v daném tématu, mohl dobře zorientovat a na svou roli se důkladně připravit. Vlastní superfinále mootcourtu, tedy závěrečné kolo mezi dvěma nejlepšími týmy podle bodového hodnocení předchozích ústních kol spolu s písemnými podáními, následně soudí specialisté a věhlasné kapacity v oboru, kdy například letos mezi soudci zasedla Kathy-Ann Brown, soudkyně Mezinárodního tribunálu pro mořské právo při OSN v Hamburku (*The International Tribunal for the Law of the Sea – ITLOS*).¹³ Celá soutěž samozřejmě probíhá v anglickém jazyce.

V letošním roce dostala Česká republika jedinečnou příležitost a totiž aby se od akademického roku 2023/2024 stala výhradním organizátorem (středoevropských regionálních kol. Za tímto účelem mě vyslala Právnická fakulta Univerzity Karlovy jakožto svou zástupkyni na dubnové celosvětové finále 27. ročníku. Při té příležitosti jsem měla jedinečnou možnost nejen nahlédnout pod pokličku organizátorům, ale též seznámit se s těmi nejlepšími účastníky z celého světa a v neposlední řadě se zhostit role (semi)finálové soudkyně. Bylo ohromující s jakou péčí, pílí, důkladností, profesionalitou, odhodlaností a vytrvalostí byly jednotlivé týmy připraveny. Nebylo snadné rozhodnout, protože úroveň všech finalistů byla brilantní. Ostatně zatímco ve (střední) Evropě bohužel stále není mootcourtům,

¹² STETSON LAW. Rules for the Twenty-Seventh Annual Stetson International Environmental Moot Court Competition 2022–2023 International Finals. *Stetson University – College of Law* [online]. [cit. 24.06.2023]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/international/iemcc/media/2022-2023%20Stetson%20IEMCC%20IF%20Rules%20.pdf>.

¹³ ITLOS. Judge Kathy-Ann Brown. *The Tribunal* [online]. [cit. 26.06.2023]. Dostupné z: <https://www.itlos.org/en/main/the-tribunal/members/judge-kathy-ann-brown/>.

ani jiným formám praktické výuky, přikládán takový význam, v Americe, ale i v asijských zemích jsou obligatorní součástí studia práv a též podstatným bodem v životopise každého absolventa. Není proto takovým překvapením, že vítězem letošního ročníku byl jeden z velmi silných asijských týmů, konkrétně indický tým z *West Bengal National University of Juridical Sciences*, Kalkata. Speciální uznání si zasloužil též ukrajinský tým, který, navzdory velmi nepříznivým okolnostem, zazářil na Východoasijském regionálním kole a díky obrovské (nejen finanční) podpoře zejména korejských studentů-rivalů, se mohl zúčastnit i finále na Stetsonu, kde svou zemi skvěle reprezentoval.

Závěrem nezbývá než popřát Česká republika, aby se se ctí chopila své neopakovatelné příležitosti a v příštích letech rozvíjela odkaz jedinečné soutěže *Stetson International Environmental Moot Court Competition*.

Abstrakt:

V polovině dubna proběhl pod vedením profesora Royala C. Gardnera ve floridském Gulfportu v kampusu právnické fakulty Stetson University College of Law již 27. ročník soutěže – simulovaného soudního řízení z práva životního prostředí s názvem *Stetson International Environmental Moot Court Competition (IEMCC)*. Letošním tématem byla hlubokomořská těžba, ochrana ohrožených druhů živočichů a také pirátství. Na finálových kolech se utkalo celkem osmnáct týmů z dvanácti různých zemí z celého světa, přičemž absolutním vítězem se stal indický tým z *West Bengal National University of Juridical Sciences*. V soudcovských porotách zasedly významné špičky z oboru, například Kathy-Ann Brown, soudkyně Mezinárodního tribunálu pro mořské právo.

Klíčová slova: simulované soudní řízení; mootcourt; Stetson Law; Florida; biodiverzita; IEMCC

Zdroje:

- ITLOS. Judge Kathy-Ann Brown. *The Tribunal* [online]. Dostupné z: <https://www.itlos.org/en/main/the-tribunal/members/judge-kathy-ann-brown/>.
- STETSON LAW. About Stetson Law. *Stetson University – College of Law* [online]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/about/home/>.
- STETSON LAW. History of Stetson Law. *Stetson University – College of Law* [online]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/about/home/history.php>.
- STETSON LAW. About Tampa Law Center. *Stetson University – College of Law* [online]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/about/home/tampa-law-center.php>.
- STETSON LAW. Institute for Biodiversity Law and Policy. *Stetson University – College of Law* [online]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/international/biodiversity/>.
- STETSON LAW. Stetson International Environmental Moot Court Competition. *Stetson University – College of Law* [online]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/international/iemcc/>.
- STETSON LAW. RECORD Twenty-Seventh Annual Stetson International Environmental Moot Court Competition 2022–2023. *Stetson University – College of Law* [online]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/international/iemcc/media/2022%20Stetson%20IEMCC%20Record.pdf>.
- STETSON LAW. Rules for the Twenty-Seventh Annual Stetson International Environmental Moot Court Competition 2022–2023 International Finals. *Stetson University – College of Law* [online]. Dostupné z: <https://www.stetson.edu/law/international/iemcc/media/2022-2023%20Stetson%20IEMCC%20IF%20Rules%20.pdf>.
- U.S. Supreme Court in *County of Maui v. Hawaii Wildlife Fund et al.*, dostupné online: https://www.supremecourt.gov/opinions/19pdf/18-260_5i36.pdf.

O autorce: *JUDr. Jana Sehnalová* je advokátní koncipientka a doktorandka Katedry práva životního prostředí PrF UK

e-mail: iuris@aksehnal.cz

CZECH FOOTPRINT ON 27TH ANNUAL STETSON INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL MOOT COURT COMPETITION (IEMCC)

Abstract:

In mid-April, the 27th edition of the competition – a simulated trial on environmental law called the Stetson International Environmental Moot Court Competition (IEMCC) – took place under the leadership of Professor Royal C. Gardner in Gulfport, Florida, on the campus of the Stetson University College of Law. This year's theme was deep sea mining, protection of endangered animal species and also piracy. A total of eighteen teams from twelve different countries from around the world competed in the final rounds, with the Indian team from the West Bengal National University of Juridical Sciences becoming the absolute winner. Prominent experts in the field sat among the judges, such as Kathy-Ann Brown, judge of the International Tribunal for the Law of the Sea.

Key words: moot court; Stetson law; Florida; biodiversity; IEMCC

◀ RECENZE A ANOTACE ▶

BABÁČEK, T., BENEŠ, J., HLOUŠEK, F., KNEBEL, P., TRYLČ, L. *Zákon o výrobcích s ukončenou životností. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, 608 s., ISBN 978-80-7676-305-0 (váz.), 978-80-7676-306-7 (e-pub), 978-80-7676-307-4 (mobi)

V květnu 2023 vydalo nakladatelství Wolters Kluwer ČR praktický komentář k zákonu č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností, který je jedním z klíčových nových právních předpisů pro oblast odpadového hospodářství v České republice. Komentovaný zákon byl přijat spolu s novým zákonem o odpadech (č. 541/2020 Sb.) po mnoha letech příprav v rámci širších změn českého vnitrostátního odpadového práva, které byly vyvolané potřebou řádného převzetí závazků vyplývajících z právních aktů EU, zejména směrnic o odpadech (2008/98/ES), odpadních elektrických a elektronických zařízeních (2012/19/EU), bateriích a akumulátorech a odpadních bateriích a akumulátorech (2006/66/ES) nebo o vozidlech s ukončenou životností (2000/53/ES), vše ve znění pozdějších předpisů.

Komentovaný zákon upravuje tzv. rozšířenou odpovědnost výrobců (*Extended Producer Responsibility, EPR*), a to primárně výrobců elektrozařízení, baterií a akumulátorů, pneumatik a vozidel. K tomu je třeba dodat, že pro obaly je tento koncept řešen samostatným zákonem o obalech (č. 477/2001 Sb.), jehož komentář vydalo nakladatelství Wolters Kluwer ČR v roce 2019.¹ Právní úprava komentovaného zákona se prostřednictvím odkazu v zákoně č. 243/2022 Sb., o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí, uplatní i na další kolektivní systémy (např. výrobců tabákových výrobků, předvhlčených ubrousků, balónků či hygienických vložek), a lze očekávat, že se tento okruh bude do budoucna rozšiřovat. V tomto směru působí poněkud kuriózně tvrzení autorů (na s. 27), že rozšířená odpovědnost výrobců je ve Slovinsku uplatňována i na hřbitovní svíce.

Zákon č. 542/2020 Sb. nabyl účinnosti ke dni 1. 1. 2021, jeho komentář přitom vychází z právního stavu k 1. 5. 2023. Text komentáře zohledňuje novelizaci zákona č. 542/2020 Sb. provedenou zákonem č. 244/2022 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí (účinnou od 1. 10. 2022). Je škoda, že autoři nezhlednili i dosavadní druhou novelizaci komentovaného zákona provedenou záko-

¹ TRYLČ, L., PETRŽÍLEK, P. *Zákon o obalech. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Recenze tohoto komentáře vyšla v časopisu *České právo životního prostředí*, č. 4/2019 (54).

nem č. 432/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. K tomu je však třeba dodat, že tato dílčí novela má nabýt účinnosti až k 1. 1. 2024 a zahrnuje pouze čtyři legislativně-technické změny zákona o výrobcích s ukončenou životností spočívající ve zrušení pojmu „technický průkaz“ či jeho nahrazení pojmem „osvědčení o registraci“.

Praktický komentář i v tomto případě provádí čtenáře celým předpisem formou praktického výkladu, který je užitečný tím spíše, že autorský kolektiv má zastoupení jak v soukromém sektoru, tak i ve státní správě. Publikace je společným dílem pětičlenného autorského kolektivu. Mgr. Tomáš Babáček, LL.M. a Mgr. Filip Hloušek jsou advokáty, kteří v současnosti působí v advokátní kanceláři Verdian zaměřující se na oblast udržitelnosti a transformace. Mgr. Ing. Petr Knebel působí jako právník v sektoru obnovitelných zdrojů energie. Mgr. Ing. Ladislav Trylč působil jako vedoucí oddělení zpětného odběru na odboru odpadů při Ministerstvu životního prostředí a od roku 2022 pracuje ve společnosti ČEZ Obnovitelné zdroje, s. r. o., kde se nadále věnuje agendě zpětného odběru. A konečně Mgr. Bc. Josef Beneš působí na legislativním odboru Ministerstva životního prostředí, kde se zabývá problematikou odpadů a specificky tzv. zpětným odběrem výrobků. Oba dva posledně jmenovaní autoři se na Ministerstvu životního prostředí podíleli i na přípravě komentovaného zákona a mohli tak zúročit své zkušenosti s dosavadním fungováním právní úpravy v oblasti odpadového hospodářství.

Komentář k zákonu o výrobcích s ukončenou životností přináší na 608 stranách ucelený výklad tohoto zákona, který má celkem 145 paragrafů a 7 příloh. Jeho účelem je vysvětlit pravidla pro předcházení vzniku odpadu z vybraných výrobků a práva a povinnosti výrobců při uvedení vybraných výrobků na trh. Text komentáře se věnuje také právům a povinnostem osob při nakládání s výrobky s ukončenou životností a působností jednotlivých správních orgánů (MŽP, MPO, ČIŽP, ČOI, orgánů Celní správy, krajských úřadů a obecních úřadů s rozšířenou působností) v oblasti předcházení vzniku odpadu z vybraných výrobků a v oblasti nakládání s výrobky s ukončenou životností. Autoři rozlišují dva systémy zpětného odběru (individuální a kolektivní) a pojednávají o podmínkách jejich vytváření, provozu a financování, a to ve vztahu ke specifickým jednotlivých vybraných výrobků (elektrozařízení, baterií a akumulátorů, pneumatik a vozidel). Stranou zájmu autorů nezůstávají ani některé ekonomické nástroje zakotvené v komentovaném zákoně (např. finanční rezervy na provoz kolektivních systémů nebo emis-

ní poplatků u vybraných vozidel), jakož i odpovědnost za přestupky a ukládání pokut na tomto úseku veřejné správy.

Jak je již u této řady komentářů vycházejících v nakladatelství Wolters Kluwer ČR zvykem, pro uživatelskou přehlednost je v úvodu komentáře obsažen seznam zkratk a předpisů citovaných v komentáři. V rámci vlastního textu jsou v komentáři u jednotlivých paragrafů uváděny i výňatky z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona o výrobcích s ukončenou životností a text vlastního komentáře je přehledně členěn do dílčích kapitol. Autoři průběžně odkazují též na znění prováděcích vyhlášek Ministerstva životního prostředí přijatých k provedení komentovaného zákona, tj. vyhlášky č. 345/2021 Sb., o podrobnostech nakládání s vozidly s ukončenou životností, a vyhlášky č. 16/2022 Sb., o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností. Nespornou výhodou komentáře jsou i průběžné odkazy na metodické pokyny, sdělení či stanoviska Ministerstva životního prostředí či jiných relevantních institucí (např. organizace European WEEE Registers Network).

Pokud jde o citaci judikatury SDEU, autoři v rámci komentáře k § 72, který upravuje financování nakládání s některými odpadními solárními panely, vhodně poukazují na rozsudek SDEU ve věci C-181/20 *VYSOČINA WIND a.s. proti České republice*. Na jeho základě dochází k závěru, že právní úprava, která byla zavedena do českého právního řádu již v roce 2012 novelizací starého zákona o odpadech (č. 185/2001 Sb.) a která byla *de facto* bez zásadních změn převzata zákonem o výrobcích s ukončenou životností, je plně v souladu s právem EU, resp. směrnicí o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (2012/19/EU). Oproti tomu při výkladu pojmu elektrozařízení – viz § 3 odst. 1 písm. c) komentovaného zákona – opomíjí rozsudek SDEU ve věci C-369/14 *Sommer Antriebs- und Funktechnik*, v němž SDEU dospěl k závěru, že pohony garážových vrat napájené elektrickým proudem o napětí přibližně 220 V až 240 V určené k tomu, aby společně s příslušnými garážovými vraty tvořily součást vybavení staveb, a které mohou být kdykoli odmontovány, opět namontovány nebo namontovány dodatečně, spadají do oblasti působnosti směrnice o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (2002/96/ES a 2012/19/EU).

Autoři komentáře k § 6, který upravuje povinnosti při výrobě vybraných výrobků, bez bližšího vysvětlení naznačují, že „zřejmě doznají změn a podrobností v souvislosti se strategií EU o udržitelných výrobcích“. K povinnosti umožnit opravu, repasi nebo renovaci a opětovné použití výrobku – viz § 6 odst. 2 písm. c) komentovaného zákona – mohli autoři upřesnit právní úpravu EU aktuálně navrhovanou Evropskou komisí na základě Zelené dohody pro Evropu a jejího cíle udržitelné

spotřeby. Návrh nařízení o ekodesignu udržitelných výrobků² stanoví na straně nabídky rámec pro opravitelnost výrobků ve fázi výroby, zejména pokud jde o požadavky na design výrobků a dostupnost náhradních dílů. Na straně poptávky návrh směrnice o posílení postavení spotřebitelů pro ekologickou transformaci³ stanoví lepší informovanost o trvanlivosti a opravitelnosti zboží v místě prodeje. Návrh směrnice o společných pravidlech na podporu oprav zboží⁴ se zaměřuje na fázi používání zboží zakoupeného spotřebiteli. Podporuje opravu zboží jako prostředek nápravy v rámci právní záruky podle směrnice o některých aspektech smluv o prodeji zboží (2019/771/EU) a poskytuje spotřebitelům a podnikům nové nástroje, které podporují opravu zboží nad rámec právní záruky. Na tyto změny právní úpravy EU týkající se udržitelnosti vybraných výrobků a jejich oprav bude tedy třeba reagovat v rámci dalšího vydání tohoto komentáře.

Autoři komentáře považují tento publikační počín za jejich příspěvek k pochopení a správné aplikaci rozšířené odpovědnosti výrobců (EPR), který označují za jeden z prvních pokročilých moderních konceptů v oblasti ochrany životního prostředí. Příhodně poukazují na skutečnost, že aby koncept EPR překonal své dětské nemoci a prosadil se do dnešní podoby, vyžadovalo 30 let úsilí pracovníků ministerstev a antimonopolních úřadů, výrobců a dovozců, distributorů, zaměstnanců, obcí a spotřebitelských organizací. Autoři připomínají, že komentovaný zákon byl přijat v době, kdy koncept EPR slavil 30 let (jeho kořeny totiž spadají do počátku 90. let 20. století).

Jako celek lze recenzovanou publikaci doporučit nejen právníkům či fyzickým osobám (výrobcům), které uvádějí vybrané výrobky na trh, nebo osobám nakládajícím s výrobky s ukončenou životností, ale též pracovníkům příslušných správních orgánů, jakož i širší odborné veřejnosti.

JUDr. Ondřej Vícha, Ph.D.

katedra správního práva a finančního práva

Právníká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

² COM(2022) 142 final ze dne 30. 3. 2022.

³ COM(2022) 143 final ze dne 30. 3. 2022.

⁴ COM(2023) 155 final ze dne 22. 3. 2023.

THE REVIEWED PUBLICATION: A PRACTICAL COMMENTARY OF ACT NO. 542/2020 COLL., ON END-OF-LIFE PRODUCTS**Abstract:**

The reviewed publication is a practical commentary of Act No. 542/2020 Coll., on end-of-life products, which is one of the key new legal regulations for waste management in the Czech Republic. The commented law was adopted together with the new Waste Act (No. 541/2020 Coll.) after many years of preparation as part of broader changes to Czech national waste law.

The Act on end-of-life products implements the concept of Extended Producer Responsibility (EPR) in the Czech Republic, primarily for producers of electrical equipment, batteries and accumulators, tires and vehicles. The book was published by Wolters Kluwer Czech Republic in May 2023. The practical commentary takes the reader through the entire prescription in the form of a practical interpretation, which is useful all the more because the author's collective is represented both in the private sector and in the state administration.

Key words: End-of-Life Products Act, commentary, Extended Producer Responsibility, waste, environmental protection

← PŘEHLED NOVÉ ENVIRONMENTÁLNÍ LEGISLATIVY →**Sbírka zákonů červenec – říjen 2023****Částka 105**

Nařízení vlády č. 221/2023 Sb., o stanovení výše prostředků státního rozpočtu určených pro poskytnutí finančních kompenzací nepřímých nákladů pro odvětví, u kterých bylo zjištěno značné riziko úniku uhlíku v důsledku promítnutí nákladů spojených s emisemi skleníkových plynů do cen elektřiny, za rok 2022.

Nález Ústavního soudu vyhlášený pod č. 222/2023 Sb., ze dne 20. června 2023 sp. zn. Pl. ÚS 38/22 ve věci návrhu na zrušení čl. 3 odst. 2 bodu prvního obecně závazné vyhlášky města Příbram č. 1/2022 o nočním klidu.

Částka 106

Zákon č. 224/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Částka 107

Vyhláška č. 231/2023 Sb., o zrušení některých právních předpisů o vyhlášení zvláště chráněných území a některých nařízení okresních úřadů spadajících do působnosti Ministerstva životního prostředí.

Částka 108

Vyhláška č. 232/2023 Sb., kterou se mění vyhláška č. 23/2008 Sb., o technických podmínkách požární ochrany staveb, ve znění vyhlášky č. 268/2011 Sb.

Částka 111

Nařízení vlády č. 241/2023 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 481/2012 Sb., o omezení používání některých nebezpečných látek v elektrických a elektronických zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 242/2023 Sb., o stanovení podrobností značkování a barvení vybraných minerálních olejů a značkování některých dalších minerálních olejů.

Částka 112

Vyhláška č. 243/2023 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, a o fluorovaných skleníkových plynech.

Částka 115

Zákon č. 252/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Částka 117

Vyhláška č. 256/2023 Sb., kterou se mění vyhláška č. 428/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů.

Částka 121

Sdělení č. 263/2023 Sb. Ministerstva pro místní rozvoj o schválení Aktualizace č. 6 Politiky územního rozvoje České republiky.

Částka 128

Vyhláška č. 275/2023 Sb., kterou se mění vyhláška č. 79/2022 Sb., o technicko-ekonomických parametrech pro stanovení referenčních výkupních cen a zeletných bonusů a k provedení některých dalších ustanovení zákona o podporovaných zdrojích energie (vyhláška o technicko-ekonomických parametrech).

Částka 129

Zákon č. 276/2023 Sb., o zrušení obsoletních právních předpisů.

Částka 130

Zákon č. 277/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Vyhláška č. 279/2023 Sb., kterou se mění vyhláška č. 394/2011 Sb., o sídlech obvodních báňských úřadů.

Částka 133

Vyhláška č. 283/2023 Sb., o stanovení podmínek, při jejichž splnění jsou znovuzískaná asfaltová směs a znovuzískaný penetrační makadam vedlejším produktem nebo přestávají být odpadem.

Částka 137

Vyhláška č. 292/2023 Sb., kterou se mění vyhláška č. 197/2004 Sb., k provedení zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybníkářství), ve znění pozdějších předpisů.

Částka 140

Narižení vlády č. 301/2023 Sb., o stanovení prostředků státního rozpočtu podle § 28 odst. 3 zákona o podporovaných zdrojích energie pro rok 2024.

Sbírka mezinárodních smluv červenec – říjen 2023

Částka 17

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 24/2023 Sb.m.s., kterým se vyhláší konsolidované znění Evropské dohody o mezinárodní přepravě nebezpečných věcí po vnitrozemských vodních cestách (ADN).

Částka 20

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 29/2023 Sb.m.s., o přijetí Českou republikou změn přílohy III Rotterdamské úmluvy o postupu předchozího souhlasu pro určité nebezpečné chemické látky a pesticidy v mezinárodním obchodu.

Poznámka redakce:

Dnem 1. 1. 2024 Sbírku zákonů a Sbírku mezinárodních smluv v souladu se zákonem č. 222/2016 Sb., o Sběrce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě právních předpisů vyhlášených ve Sběrce zákonů a mezinárodních smluv, **nahradí Sbírka zákonů a mezinárodních smluv** zveřejňovaná v systému **Elektronické Sbírky zákonů a mezinárodních smluv** (e-Sbírka, <https://www.e-sbirka.cz/>).

List of the current Czech environmental legislation in 2023 in the Collection of Laws of the Czech Republic and the Collection of international treaties

Summary:

This section of the Journal Czech Environmental Law Review provides an overview of the current Czech environmental legislation and judgements of the Constitutional Court in the Collection of laws and Collection of international agreements from July to October 2023. The source of data is a copy of the Collection of laws and the Collection of international treaties, which is published by the Ministry of the interior of the Czech Republic on the basis of section 12 of Act No. 309/1999 Coll., on the Collection of laws and the Collection of international treaties, as amended. See also <https://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/>.

On 1 January 2024, the Collection of Acts and the Collection of International Treaties will be replaced by the Collection of Acts and International Treaties published in the Electronic Collection of Acts and International Treaties in accordance with Act No. 222/2016 Coll., on the Collection of Acts and International Treaties and on the production of legislation published in the Collection of Acts and International Treaties (e-Collection, <https://www.e-sbirka.cz/>).

◀ ČASOPIS "ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ" ▶

Informace o časopisu

Od roku 2001 vydává Česká společnost pro právo životního prostředí, zapsaný spolek, členka Rady vědeckých společností Akademie věd ČR, ve spolupráci s katedrou práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, recenzovaný odborný vědecký časopis **České právo životního prostředí**. První číslo vyšlo 30. září 2001. Časopis je registrován u Ministerstva kultury, evidenční číslo MK ČR E11476 a má přiděleno od Národní technické knihovny mezinárodní standardizované číslo periodik ISSN 1213-5542.

Dne 4. 2. 2014 zařadila Rada pro výzkum, vývoj a inovace časopis **České právo životního prostředí** na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Časopis **České právo životního prostředí** je v České republice jediný svého druhu. Byl založen po vzoru rakouského časopisu *Recht der Umwelt*. Je zajímavé, že například na Slovensku podobně zaměřené periodikum dosud neexistuje. Posláním a obsahovým zaměřením časopisu je výchovně vzdělávací, vědecká a informační činnost v oblasti práva životního prostředí včetně environmentální politiky, jejímž cílem je rozvoj práva životního prostředí v podmínkách České republiky a Evropské unie. Tematicky se věnuje mezinárodnímu, evropskému unijnímu, mezinárodnímu srovnávacímu a českému právu.

Pravidelnými rubrikami časopisu jsou původní odborné vědecké články v rubrice „Vědecká témata“, a dále rubriky „Komentovaná judikatura Ústavního soudu ČR“ a „Komentovaná judikatura Soudního dvora EU a Evropského soudu pro lidská práva“, jakož i rubriky věnované komentářům k novým právním úpravám, zprávám z vědeckých konferencí, přehledu nové legislativy, recenzím a anotacím odborné literatury apod. Ambicí časopisu je přispět k právní a ekologické výchově, vzdělávání a osvětě veřejnosti, jak laické, tak především odborné z oblasti státní správy, soudnictví, územních samospráv, vysokého a středního školství, podnikatelských kruhů, občanského sektoru, apod.

Časopis je vydáván obvykle 4 x ročně. Od roku 2001 vyšlo dosud celkem 69 čísel. Plně verze starších čísel časopisu jsou k dispozici též v elektronické podobě ve formátu pdf na internetové stránce <http://www.cspzp.com/casopis.html>. Časopis je tištěn na ekologickém papíru splňujícím mezinárodní ekologické normy ISO 14001 a certifikáty EMAS, FSC, PEFC a ECF.

THE JOURNAL "ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ"

The journal **České právo životního prostředí** (Czech Environmental Law Review, ISSN 1213-5542) is a peer-reviewed journal published by the Czech Society for Environmental Law since 2001. It is registered by Ministry of Culture under evidence number MK ČR E11476. The journal is prepared in collaboration with the Department of Environmental Law of the Faculty of Law, Charles University in Prague.

Since 2014, it has been indexed on the List of Reviewed Czech journals by the governmental Research, Development and Innovation Council.

Czech Environmental Law Review is the first and currently the only specialized peer-reviewed journal in the Czech Republic that deals with environmental law and environmental policy. It provides updated and detailed information on current development in research, legislation and jurisdiction in Czech, European and international environmental law, as well as on new publications, future activities of the Czech Society for Environmental Law and on other news in the field. The journal is open to all authors who are interested in environmental law, both Czech and from abroad. The editor-in-chief is Doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D., you can contact him at: stejskal@prf.cuni.cz.

The thematic pieces that are to be published in the journal are always reviewed by two specialists in the concerned field, who decide whether the text is suitable for publication or provide comments that are subsequently sent to the author.

☞ POKYNY PRO AUTORY PŘÍSPĚVKŮ ☜

Pokyny pro autory příspěvků do časopisu České právo životního prostředí

I.

Rukopis autoři zasílají redakci v elektronické verzi, a to na e-mailovou adresu **stejskal@prf.cuni.cz**

II.

Rukopis je třeba redakci nabídnout v podobě, v jaké má být publikován. Musí obsahovat jméno autora (jméno, příjmení, tituly); název v češtině (slovenštině) a angličtině; český (slovenský) a anglický abstrakt v rozsahu 1500 znaků; tři až pět klíčových slov v češtině (slovenštině) a angličtině; seznam literatury citované v textu; případnou dedikaci na vědecký projekt (v rámci něhož příspěvek vznikl). Samotný text příspěvku může být i v jiném jazyce než čeština, slovenština, angličtina. Minimální text nabízeného příspěvku činí zpravidla 4 normostrany, příspěvky určené pro hlavní rubriku „Téma“ minimálně 10 normostran.

III.

Rukopis by měl splňovat následující formální požadavky – velikost písma 12, nadpis 14, typ písma Times New Roman, nebo Ariel nebo Calibri, řádkování 1,5. Elektronická verze rukopisu musí být zpracována v některém z obecně dostupných tiskových editorů (např. MS Word). Preferovaná přípona souboru je .doc nebo .docx, případně .rtf.

IV.

Poznámky v rukopisu je třeba číslovat průběžně a zařadit dole na stránce v poznámce pod čarou (poznámky patové), nikoliv na konci příspěvku. Veškeré citace je třeba provádět v souladu s ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2.

V.

Součástí rukopisu mohou být i tabulky, grafy, fotografie. Autor vždy uvede citaci zdroje a autorství fotografie, případně vysvětlující titulek (legendu) k tabulce, grafu, fotografii. Redakce si vyhrazuje právo vytisknout tabulku, graf, fotografii jen černobíle.

VI.

Autoři jsou plně odpovědní za jazykovou a formální úroveň rukopisu, která je jedním z dílčích kritérií celkového hodnocení. Redakce provádí pouze nezbytné základní jazykové úpravy přijatých textů.

VII.

Redakce předpokládá, že nabízený rukopis nebyl dosud publikován v jiném periodickém tisku. Redakce očekává, že ji autoři budou informovat o skutečnosti, že celý rukopis nebo jeho část nebo některé podstatné výsledky již byly publikovány v jiné publikaci na úrovni článku v recenzovaném vědeckém časopise nebo monografii. V případě předložení rukopisu vycházejícího z kvalifikační studentské práce, je třeba tuto skutečnost redakci sdělit.

VIII.

Poskytnutím rukopisu (autorského díla) redakci bere autor na vědomí, že dílo bude po svém zveřejnění v časopise České právo životního prostředí poskytnuto k online přístupu uživatelům Internetu na webové stránce České společnosti pro právo životního prostředí. Do přijetí k publikaci je autor oprávněn redakci sdělit, že poskytnutí svého díla k online přístupu nepovoluje. Autorova práva k dalšímu užití díla tím nejsou dotčena.

IX.

V rukopisu autoři uvedou své kontaktní údaje: jméno s uvedením všech titulů, pracoviště (u doktorandů vysokou školu), případně e-mail a poštovní adresu pro zaslání autorských výtisků.

X.

Rukopis, který nesplňuje formální náležitosti vyplývající z těchto Pokynů, nemůže být přijat do recenzního řízení nebo z něj může být vyrazen.

INFORMATION FOR AUTHORS

The manuscript must be sent as an electronic document to stejskal@prf.cuni.cz

The manuscript has to be in the required format and must be of font size 12, headings 14, font type Times New Roman or Ariel or Calibri and with line spacing 1.5. It has to contain the name of the author, title of the article in Czech and English, abstract in Czech and English, key words, bibliography and finally a dedication to a project. The article should be 4 pages long, in case of the articles concerning with the main topic the minimum length is 10 pages. Author is responsible for proper citations that have to be inserted as footnotes, not as endnotes. The citations have to follow the citation rules as stated in norms ČSN ISO 690 and ČSN ISO 690-2. It is assumed that the manuscript has not been published before. After its publication in the Czech Environmental Law Review the article will be available online on the website of the Czech Environmental Law Society. The manuscript that does not comply with these guidelines cannot be accepted for the review process and it may be discarded.

↩ ZÁSADY RECENZNÍHO ŘÍZENÍ ↩

Zásady recenzního řízení v rámci časopisu České právo životního prostředí

1. Předmět recenzního řízení

- 1.1 Standardnímu anonymnímu recenznímu řízení zpravidla podléhají odborné příspěvky určené pro klíčovou rubriku časopisu „Vědecká témata“, tedy původní autorské příspěvky představující výsledky či dílčí výsledky původního výzkumu, zaměřené obvykle na monotematický problém, dosud nepublikované v jiném tištěném periodiku či na internetu.
- 1.2 Příspěvky do ostatních pravidelných rubrik časopisu podléhají zjednodušenému recenznímu řízení, pokud si redakční rada příspěvek nevyhradí k standardnímu recenznímu řízení.
- 1.3 Za obsah jednotlivých příspěvků odpovídají jejich autoři, otištěné příspěvky v časopisu České právo životního prostředí nemusí vyjadřovat názory redakce ani redakční rady.
- 1.4 Důvodem odmítnutí otištění nabídnutého příspěvku může být i skutečnost, že nabídnutý rukopis byl již publikován v jiném českém periodiku či na internetu.

2. Postup před zahájením recenzního řízení

- 2.1 Redakce prostřednictvím šéfredaktora přijímá nabídky příspěvků na otištění v časopise.
- 2.2 Redakční rada má právo kdykoli si vyžádat k nahlédnutí, případně posouzení, rukopisy příspěvků nabídnuté redakci, včetně těch, které obvykle nejsou určeny k recenznímu řízení (například informace o životním jubileu či v budoucnu pořádané vědecké konferenci).
- 2.3 Redakce má právo odmítnout nabídnutý příspěvek, pokud se domnívá, že nespĺňuje základní požadavky kladené na odborný text nebo výrazně vybočuje z oblasti práva životního prostředí a příbuzných oborů. Toto rozhodnutí musí zdůvodnit před redakční radou časopisu, pokud si to redakční rada vyžádá.
- 2.4 Redakce může autorovi doporučit provedení jazykových, formálních i obsahových úprav ještě před tím, než nabídnutý rukopis postoupí do standardního či zjednodušeného recenzního řízení. V případě, že autor odmítne navrho-

vané změny provést, redakce jeho nabídnutý příspěvek, tak jak jej autor odevzdal, postoupí do standardního či zjednodušeného recenzního řízení.

3. Průběh recenzního řízení¹

- 3.1** Každý příspěvek nabídnutý redakci časopisu podléhá posouzení redakce (případně redakční rady, vyhradí-li si toto), zda bude určen pro rubriku „Vědecká témata“. Takové příspěvky budou podrobeny standardnímu anonymnímu recenznímu řízení. O přijetí do standardního či zjednodušeného recenzního řízení i o jeho následném výsledku je autor informován šéfredaktorem.
- 3.2** V standardním anonymním recenzním řízení je příspěvek posuzován dvěma recenzenty vybranými zpravidla z členů redakční rady nebo okruhu odborníků doporučeného členem redakční rady nebo, pokud si toto vyhradí, redakční radou.
- 3.3** Autor a recenzenti zůstanou navzájem anonymní. Recenzent není zaměstnancem stejného pracoviště jako autor či jeden ze spoluautorů a není ani jakýmkoliv jiným způsobem v konfliktu zájmů ohledně recenzovaného příspěvku.
- 3.4** Recenzent, který přijal posuzování nabídnutého rukopisu, posoudí text obvykle ve lhůtě 4 týdnů a vypracuje odborný recenzní posudek. V jeho závěru bude doporučení, zda má redakce příspěvek přijmout k otištění a) bez úprav, b) s úpravami, c) přepracovat, nebo d) odmítnout příspěvek otisknout. Ve všech případech je nutné uvést zdůvodnění.
- 3.5** Na základě posudků recenzentů šéfredaktor autorovi sdělí, zda redakce časopisu a) rukopis přijímá bez výhrad k otištění, b) požaduje přepracování rukopisu, c) požaduje úpravy rukopisu nebo d) odmítá přijmout rukopis k otištění. V případě, že autora žádá o přepracování, o úpravy nebo jeho text odmítá, uvede i nejzávažnější důvody. Konečné rozhodnutí o přijetí či zamítnutí příspěvku činí ve všech případech šéfredaktor nebo, vyhradí-li si toto, redakční rada.
- 3.6** Výsledek standardního anonymního recenzního řízení je závazný pro autora nabídnutého příspěvku, který je povinen do termínu určeného šéfredaktorem zapracovat připomínky recenzentů, není-li stanoveno v bodě 3.7 jinak. V případě neprovedení přepracování či provedení nedostatečné úpravy autorského příspěvku si redakce nebo redakční rada vyhrazuje právo odmítnout předmětný autorský příspěvek publikovat.
- 3.7** V případě autorova nesouhlasu s posudkem recenzenta může autor zaslat redakci dopis či email s důvody nesouhlasu, který šéfredaktor předloží příslušným recenzentům ke stanovisku. Toto stanovisko tlumočí autorovi. Nedojde-li

---

¹ Doporučená struktura recenzního posudku je na www.cspzp.com.

ke shodě recenzentů a autora, rozhodne o otištění příspěvku šéfredaktor, případně předloží autorův text redakční radě ke konečnému rozhodnutí, vyhradí-li si rada toto rozhodnutí.

3.8 Za recenzní posudek se považuje i oponentský posudek, pokud jde o publikaci kvalifikační práce či její podstatné části obhájené na vysoké škole. Recenzní posudek se nevyžaduje v případech publikace textu odborných přednášek proslavených před vědeckou radou příslušné vysoké školy či její fakulty v rámci habilitačního nebo jmenovacího řízení.

3.9 Pro zjednodušené recenzní řízení platí ustanovení o standardním recenzním řízení obdobně, s tím, že postačí jeden posudek člena redakční rady.

4. Redakční rada

Redakční rada se sestává z významných odborníků na problematiku práva životního prostředí a ostatních souvisejících oborů. Členy redakční rady jmenuje představenstvo České společnosti pro právo životního prostředí. Redakční rada se usnáší nadpoloviční většinou hlasů svých členů.

5. Závěrečné ustanovení

Tyto zásady včetně jejich změn schvaluje na základě čl. 12 svých stanov představenstvo České společnosti pro právo životního prostředí.

RULES OF THE PEER-REVIEW PROCESS

The review process of academic journal articles intended for publication in the main section of the Czech Environmental Law Review – the “Main Topic” – comprises of several levels. The articles are considered by two different reviewers chosen from the advisory board and one professional recommended by the editor or by a member of the advisory board. The author and the reviewer are not supposed to know each other. Based on the consideration of the reviewers the article can be accepted for a review or sent back with objections or comments. The author can be asked to amend the article. The article is then passed on into the anonymous review process which intends to provide different opinions on the article and open the ways either for publication or refusal of the article. Both possibilities must be substantiated by the reviewer.

THE SMALLEST
HOP FIELD
IN THE WORLD

Žatec: Nejmenší chmelnička na světě

foto © Jan Werki Vondřejc 2022 (CC BY 4.0)

Národní park Wattenmeer v Nizozemí

foto © Ing. Michael Hošek 2023

ISSN: 1213-5542

Tištěno na papíru splňujícím ISO 14001
a certifikáty EMAS, FSC, PEFC, ECF a C2C.

